

Національний університет цивільного захисту України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ВЕРБОВЕНКО ОЛЕКСАНДР ПАВЛОВИЧ

Прим. № _____

УДК 351.37.378.851

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

25.00.02 – механізми державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. П. Вербовенко

Науковий керівник – Романенко Євгеній Олександрович, доктор наук з державного управління, професор

Харків – 2024

АНОТАЦІЯ

Вербовенко О. П. Механізми державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2024.

Дисертацію присвячено підвищенню ефективності функціонування системи військової освіти на засадах удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації.

У роботі вперше розроблено модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, яка містить сукупність розроблених дисертантом взаємопов'язаних механізмів правового, організаційного та ресурсного забезпечення у сфері військової освіти з урахуванням її трансформації в умовах воєнного стану, що сприяє реалізації саморегулюючих функцій, підвищенню рівня ефективності та результативності підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

Удосконалено систему інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти, що надає можливість реалізації інформаційно-аналітичної діяльності у сфері забезпечення ефективного державного регулювання системи військової освіти та містить: планування, добування, збір, контроль повноти й якості, передачу, обробку, оцінку та аналіз наявної і прогнозованої інформації, про явища та процеси, що відбуваються у сфері національної безпеки України, документальне оформлення (відображення), формування інформаційних ресурсів ЗСУ і доведення інформації до суб'єктів та споживачів інформаційного забезпечення.

Розроблено дефініцію «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного регулювання системи військової освіти» як комплекс заходів зі збору, опрацювання (аналізу) та розподілу за призначенням інформації підпорядкованим підрозділам для виконання покладених на них функцій та

дефініцію «механізм державного регулювання військової освіти» як систему, що призначена для практичної реалізації державної політики у сфері військової освіти та досягнення поставлених цілей, має визначену структуру та інструменти (методики, методи, правові і нормативні важелі, ресурсне, у тому числі інформаційно-аналітичне, забезпечення) впливу на об'єкт управління.

Набув подальшого розвитку методичний апарат розрахунку потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу в умовах постійного реформування ЗСУ та змін їх чисельності, що дозволяє адекватно реагувати на загрози та зміни воєнно-політичної обстановки в країні на основі принципів вдосконалення системи підготовки військових фахівців, забезпечення безперервної ступеневої системи навчання військових фахівців.

Набули подальшого розвитку науково-прикладні положення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації орієнтовані на створення системи мотивацій, удосконалення інноваційного, нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення, формування системи консультування і наукових експертиз, розроблення системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі професійної підготовки.

Ключові слова: механізми державного регулювання, трансформація військової освіти, методологія, модель, інформаційно-аналітичне забезпечення, державна політика у сфері військової освіти, саморегулююча функція, підготовка фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

ABSTRACT

Verbovenko O.P. Mechanisms of State Regulation of Military Education in Ukraine in the conditions of educational transformation. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of sciences in state administration, specialty 25.00.02 - mechanisms of state administration.

- National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv, 2024.

The dissertation is devoted to increasing the effectiveness of the functioning of the military education system on the basis of improving the mechanisms of state regulation of military education in Ukraine in the context of its transformation.

In the work, for the first time, a model of the mechanism of state regulation of the training of specialists of the tactical and operational levels of military education has been developed, which contains a set of interrelated mechanisms of legal, organizational and resource support in the field of military education developed by the dissertation, taking into account its transformation in the conditions of martial law, which contributes to the implementation of self-regulatory functions, increasing the level of efficiency and effectiveness of training specialists at the tactical and operational levels of military education.

The system has been improved of information and analytical support for the mechanism of state regulation of the military education system has been improved, which provides the opportunity to implement information and analytical activities in the field of ensuring effective state regulation of the military education system and includes: planning, extraction, collection, control of adequacy and quality, transmission, processing, evaluation and analysis of available and forecasted information about phenomena and processes occurring in the sphere of national security of Ukraine, documentation (representation), formation of information resources of the Armed Forces of Ukraine and delivery of information to subjects and consumers of information support.

A definition has been developed of "informational and analytical support of the activity of state regulatory authority of the military education system" as a set of measures for the collection, processing (analysis) and distribution of information to subordinate units for the performance of their assigned functions and the definition of "mechanism of state regulation of military education" as a system has been developed, which is intended for the practical implementation of the state policy in the field of military education and the achievement of the set goals, has a defined structure and tools (methods, methods, legal and regulatory levers, resource, including information and analytical support) of influence on the object of administration.

Acquired further development of methodical apparatus for calculating the need for officers for the medium-term perspective in the conditions of constant reform of the Armed Forces of Ukraine and changes in their numbers has been further developed, which allows to respond adequately to threats and changes in the military and political situation in the country based on the principles of improving the system of training military specialists, ensuring a continuous level system training of military specialists.

The Acquired further development scientific and applied provisions of the mechanisms of state regulation of military education of Ukraine in the conditions of its transformation have gained further development, focused on creating a system of motivations, improving innovative, normative and legal, methodological, scientific and methodological, educational and technical support, forming a system of consulting and scientific expertise, developing a system leveling the risks of negative consequences of innovative activity in the professional training system.

Keywords: *Mechanisms of State Regulation, transformation of military education, methodology, model, information and analytical support, state policy in the field of military education, self-regulatory function, training of specialists of tactical and operational levels of military education.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях:

1. Вербовенко О. П. Обґрунтування необхідності вдосконалення механізму державного регулювання військової освіти у Збройних Силах України. *ЧіЗ*. 2024. №1/88. С. 26-31.

2. Вербовенко О. П., Романенко Є. О., Кириленко В. А. Концептуальні зміни в системі військової освіти : монографія. *Moderny Fspekty Vedy T. XXXIX*. б/в., 2024. С. 97-109.

Особистий внесок: обґрунтовано потребу у дерегуляції державного управління системою військової освіти, що виявляє об'єктивну потребу в розробці інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військової освіти Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки.

3. Вербовенко О. П., Кириленко В. А. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 7 (49). С. 99-109.

Особистий внесок: синтезовано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти під час її трансформації в умова воєнного стану в державі.

4. Вербовенко О. П., Тушко К. Ю. Практика реалізації військової освіти (світовий досвід). *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 7 (35). С. 76-89.

Особистий внесок: проаналізовано специфіку функціонування військової освіти у країнах високого рівня розвитку, обґрунтовано висновок щодо потреби приведення військової освіти до вимог країн членів НАТО.

5. Вербовенко О. П., Гутник А. В., Князев С. М. Обґрунтування показників потреби Збройних Сил України в офіцерському складі на середньострокову

перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2018. № 3(33). С. 119-127.

Особистий внесок: обґрунтовано показники потреби ЗСУ в підготовці офіцерського складу на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки.

6. Вербовенко О.П., Кириленко В.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 8 (50). С. 74-88.

Особистий внесок: обґрунтуванні методологічні засади інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти.

7. Вербовенко О.П. Аналіз можливостей відомого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації. *Успіхи і досягнення у науці (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»)*: журнал. 2024. № 6(6) 2024. С. 313-332

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Вербовенко О. П., Романенко Є. О. Збройні Сили України увійшли до 20 найпотужніших армій світу. XLI-ої Міжнародної науково-практичної конференції 07.02.2024, м. Анкара (Туреччина). Секція 1 Національна безпека. С. 17-22.

Особистий внесок: обґрунтовано факти на підставі яких ЗСУ доцільно вважати як одну з найпотужніших армій світу

9. Вербовенко О. П., Думенко П.М. Впровадження комбінованого способу здобуття офіцерами Збройних Сил України військової освіти в НУОУ та ВНЗ іноземних держав. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів*

держави: проблеми та перспективи : Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 вересня 2019. Одеса. С. 12-14.

Особистий внесок: розкрито комбінований спосіб здобуття офіцерами Збройних Сил України військової освіти в НУОУ та ВНЗ іноземних держав.

10. Вербовенко О. П. Специфіки військової освіти у США. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: Збірник тез доповідей XLVI Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 220-223.

11. Вербовенко О. П. Система військової освіти Великобританії: Збірник тез доповідей XLVII Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 235-239.

12. Вербовенко О. П. Система військової освіти Німеччини та Республіки Франція. Збірник тез доповідей XLVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Констанца (Румунія). С. 271-275.

13. Вербовенко О. П. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : Збірник тез доповідей Першої науково-практичної конференції за міжнародною участю, 22 лютого 2024. Хмельницький. С. 317-319.

14. Вербовенко О. П., Красота І. В., Черних І. В. Визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою для інженерних військ Збройних Сил України у 2003-2013 роках. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ-початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності* : збірник тез доповідей науково-практичного семінару, 25 травня 2017. Вип. 6. Київ С. 100-104.

Особистий внесок: обґрунтовано підхід щодо визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою для інженерних військ Збройних Сил України.

15. Вербовенко О. П. Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти. *Державна політика щодо*

місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи Збірник тез доповідей 14-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 грудня 2023. Хмельницький. С. 26-28.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	13
ВСТУП	14
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	22
1.1 Аналіз сучасного стану управління військовою освітою в державі...	22
1.2 Міжнародний досвід державного регулювання військової освіти...	32
1.3 Аналіз умов реалізації військової освіти під час збройної агресії російської федерації	45
1.4 Розподіл повноважень між Міністерством оборони України та органами військового управління Збройних Сил України щодо управління військовою освітою	55
1.5 Аналіз можливостей відомого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації	71
Висновки до розділу	79
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	82
2.1 Організаційний механізм державного регулювання організаційно-штатних структур ВВНЗ та ВВП ЗВО	82
2.2 Правовий механізм державного регулювання: сутність та пріоритетні напрямки	89
2.3 Ресурсний механізм державного регулювання організаційно-штатних структур ВВНЗ та ВВП ЗВО	93
2.4 Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти	98
Висновки до розділу	112

РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТАКТИЧНОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО РІВНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	115
3.1 Обґрунтування показників потреби ЗСУ в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у военній сфері національної безпеки	115
3.2 Модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти	131
3.3 Рекомендації щодо формування стратегічних напрямів розвитку державного регулювання військовою освітою в умовах її трансформації ...	143
3.3.1. Пропозиції щодо створення Комітету з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти як елемент механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти для потреб ЗСУ	143
3.3.2. Впровадження Програми базової загальновійськової підготовки.....	148
3.4 Рекомендації щодо впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців ...	159
Висновки до розділу	174
ВИСНОВКИ	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	181
ДОДАТКИ	200
Додаток А. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських»	201
Додаток Б. Професійний стандарт “Викладач базової загальновійськової підготовки”	210

Додаток В. Концепція розвитку матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти на період до 2029 року	223
Додаток Д. Пропозиції щодо типового положення про відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО)	238
Додаток Е. Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти	247
Додаток Ж Акти реалізації	251
Додаток И Список публікацій здобувача	259

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АТО – антитерористична операція;
БЗВП – базова військуова підготовка;
ВОС – військово-облікова спеціальність;
ВЛ – віськові ліцеї;
ВВНЗ – вищі віськові навчальні заклади;
ВНП ЗВО – військово-навчальні підрозділи закладів вищої освіти;
ГУР МОУ – Головне управління розвідки Міністерства оборони України;
ГШ ЗС України – Генеральний штаб Збройних Сил України;
ДВОН – Департамент військової освіти Міністерства оборони України;
ЗВО – заклади вищої освіти;
НАТО – Організація Північноатлантичного договору;
ЗСУ – Збройні Сили України;
ЗФПВО – заклади фахової передвищої військової освіти;
КМУ – Кабінет Міністрів України;
МОУ – Міністерство оборони України;
МОН – Міністерство освіти і науки;
НЦ – навчальні центри;
ЦУВОІН ГШ ЗСУ – Центральне управління військової освіти
Генерального штабу Збройних Сил України;
МТБ – матеріально-технічна база;
ТЦК та СП – територіальні центри комплектування та соціальної
підтримки;
РНБО – Рада національної безпеки та оборони.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Як відомо, у державі функціонує Воєнна організація, діяльність якої спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх і внутрішніх загроз. Всеохоплююча оборона України, реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, суттєва активізація реформ, які необхідно впровадити для досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, потребує досягнення у максимально стислі строки взаємосумісності та координації спроможностей складових сил оборони України.

Існуюча потреба в досягненні високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії та координації дій під час планування і проведення спільних операцій за стандартами та процедурами НАТО, комплектування вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступовий перехід до професійної армії, виявляють необхідність у науковому пошуку та застосуванні нових, науково обґрунтованих підходів до формування структури системи військової освіти, змісту навчання, пошуку механізмів державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України.

Кабінетом Міністрів України 30 грудня 2022 року були внесені зміни до постанови КМУ від 15.12.1997 № 1410 “Про створення єдиної системи військової освіти”. В результаті було затверджено “Концепцію трансформації системи військової освіти” (далі- Концепція трансформації), в якій окреслено існуючі проблеми, основні завдання та структуру системи військової освіти, передбачено реалізацію вичерпного переліку завдань і заходів на період до 2032 року та заходи контролю за їх виконанням.

Прийняття цієї постанови є продовженням системної роботи щодо імплементації стандартів НАТО в національне законодавство та нормативно-правові акти для забезпечення якісної трансформації системи військової освіти, досягнення відповідності критеріям повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, що виявляє потребу у розвитку відповідного державного регулювання.

Військова освіта – це спеціалізована освіта, яка спрямована на набуття компетентностей у сфері професійної військової діяльності для здобуття відповідних ступенів освіти та/або рівнів військової освіти;

Проведений аналіз результатів реалізації Концепції трансформації, свідчить про наявність невідповідності між потребою в забезпеченні ефективної підготовки військових фахівців та удосконаленні механізму державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України на засадах прогнозування загроз воєнного характеру національній безпеці України та своєчасного регулювання військової освіти тактичної та оперативної ланок управління Збройних Сил України.

Вирішення зазначеної невідповідності є можливим за рахунок розробки методологічних засад інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти, реалізації синтезованої моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти під час її трансформації в умовах воєнного стану в державі, що надає можливість у подальшому сформулювати відповідні параметри та інтегральний показник оцінки, структурно-логічну схему методики розрахунку потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу в умовах постійного реформування ЗСУ, формуванні напрямів координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, ВВНЗ, ВНП ЗВО, Збройних Сил України та МОУ з питань підготовки військових фахівців та формуванні стратегічних напрямів розвитку державного регулювання військовою освітою в умовах її трансформації та імплементації стандартів НАТО.

Серед зарубіжних учених, котрі досліджували проблеми розвитку вищої школи, можна назвати Ф. Альтбаха, Г. Беккера, Е. Денісона, Дж. Кендріка, Дж. Тули, Л. Кроксфорд, Я. Мінсера, Д. Олдермена, П. Скотта, Ф. Ван Вагта, Дж. Вайса, Би. Кларка, До. Моррісона та ін.

Значний внесок у розвиток теорії та методології державного управління, що сприяє розробці даної теми, зробили сучасні дослідники, а саме: О. Акімов,

А. Антонов, С. Баглик, В. Гурковський, С. Домбровська, Н. Леоненко, С. Луценко, С. Майстро, С. Мороз, В. Мороз, І. Парубчак, В. Палюх, О. Поступна, В. Сиченко та інших.

Разом із тим, питання пошуку інструментальних засобів управлінського впливу на суб'єкти забезпечення ефективної підготовки військових фахівців, державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України на засадах динамічного врахування загроз воєнного характеру національній безпеці України та потреб щодо їх нейтралізації, у відомій літературі не виявлено.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розробляється навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації.

Робота також тісно пов'язана з реалізацією положень Концепції трансформації системи військової освіти.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є підвищення ефективності функціонування системи військової освіти на засадах удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації.

Відповідно до сформульованої мети необхідно вирішити такі завдання дослідження:

– проаналізувати діючу систему управління військовою освітою в Україні та в провідних країнах світу та розкрити можливості існуючого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти щодо підвищення її ефективності.

– дослідити організаційний, правовий, ресурсний механізми об'єкту

дослідження.

– розробити методологічні засади інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти.

– обґрунтувати показники потреби ЗСУ в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки.

– запропонувати модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

– обґрунтувати стратегічні напрями розвитку державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації.

Об'єктом дослідження є державне управління у сфері підготовки військових фахівців.

Предметом дослідження є механізми державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації.

Методи дослідження. Теоретико-методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі державного управління. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань використано комплекс методів дослідження: системного методу, методів аналізу та синтезу, логічного, системно-структурного та компаративістського аналізу, а також методу когнітивного аналізу.

Реалізація завдань дослідження здійснювалася шляхом комплексного використання загальнонаукових і спеціальних методів: системного аналізу, синтезу – при дослідженні системи військової освіти, опрацюванні її законодавчого забезпечення, формуванні теоретичної бази дослідження; порівняльного аналізу – для узагальнення відповідного зарубіжного досвіду; категоріального аналізу – для визначення базових понять дисертаційного дослідження, структурно-функціонального аналізу – при дослідженні завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади і управління, які

здійснюють формування та реалізацію державної політики у сфері військової освіти; статистичного аналізу і соціологічних досліджень – для оцінки сучасного стану підготовки військових фахівців; аналізу та узагальнення – для теоретичного обґрунтування результатів дослідження.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є: закони України, укази Президента України, нормативні акти Кабінету Міністрів України; аналітичні матеріали Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

уперше:

– обґрунтовано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, яка містить сукупність розроблених дисертантом взаємопов'язаних механізмів правового, організаційного та ресурсного забезпечення у сфері військової освіти з урахуванням її трансформації в умовах воєнного стану, що сприяє реалізації саморегулюючих функцій, підвищенню рівня ефективності та результативності підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти;

удосконалено:

– систему інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти, що надає можливість реалізації інформаційно-аналітичної діяльності у сфері забезпечення ефективного державного регулювання системи військової освіти та містить: планування, добування, збір, контроль достатності й якості, передачу, обробку, оцінку та аналіз наявної і прогнозованої інформації, про явища та процеси, що відбуваються у сфері національної безпеки України, документальне оформлення

(відображення), формування інформаційних ресурсів ЗСУ і доведення інформації до суб'єктів та споживачів інформаційного забезпечення;

– дефініцію «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного регулювання системи військової освіти» як комплекс заходів зі збору, опрацювання (аналізу) та розподілу за призначенням інформації підпорядкованим підрозділам для виконання покладених на них функцій та дефініцію «механізм державного регулювання військової освіти» як систему, що призначена для практичної реалізації державної політики у сфері військової освіти та досягнення поставлених цілей, має визначену структуру та інструменти (методики, методи, правові і нормативні важелі, ресурсне, у тому числі інформаційно-аналітичне, забезпечення) впливу на об'єкт управління.

набули подальшого розвитку

– методичний апарат розрахунку потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу в умовах постійного реформування ЗСУ та змін їх чисельності, що дозволяє адекватно реагувати на загрози та зміни воєнно-політичної обстановки в країні на основі принципів вдосконалення системи підготовки військових фахівців, забезпечення безперервної ступеневої системи навчання військових фахівців;

– науково-прикладні положення механізмів державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації орієнтовані на створення системи мотивацій, удосконалення інноваційного, нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення, формування системи консультування і наукових експертиз, розроблення системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі професійної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів. Основні ідеї та висновки дослідження доведено до конкретних положень та рекомендацій. Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості безпосереднього використання розробленого науково-методичного апарату, зокрема щодо: запровадження «Програми базової загальновійськової підготовки»,

впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців, запровадження в діяльність Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти.

Матеріали дисертації можуть також використовуватися в навчальному процесі при підготовці магістрів публічного управління та адміністрування, в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, при підготовці методичних матеріалів, лекцій та практичних занять з публічного управління та адміністрування щодо розгляду питань забезпечення державного регулювання системи військової освіти. Запропоновані в дисертації положення, висновки і рекомендації мають практичне значення, що підкреслюється:

Основні результати дослідження були реалізовані та впроваджені в діяльності підкомітету з питань науки та інновацій Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (довідка про впровадження від 14.09.2024), Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України (довідка про впровадження №220/16/3316 від 20.09.2024), Генерального штабу Збройних Сил України (довідка про впровадження №300/3/1807 від 20.09.2024), Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу кафедри військової підготовки (довідка про впровадження №823 від 03.10.2024), Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту Міністерства оборони України (довідка про впровадження від 04.10.2024).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Конкретний внесок здобувача в науковій праці, підготовлений у співавторстві з А.В. Гутником, П.М. Думенко, В.А. Кириленко, С.М. Князєвим І.В. Красотою, Є.О. Романенко, Г.М. Тіхоновим, К.Ю. Тушко, І.В. Черних, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях і семінарах, зокрема: на ХLI-ій міжнародній науково-практичній конференції (07 лютого 2024 м. Анкара, Туреччина), ХLVI-ій та ХLVII-ій міжнародних науково-практичних конференціях (07 серпня 2024 м. Краків, Польща), ХLVIII-ій міжнародній науково-практичній конференції (07 серпня 2024 м. Констанца, Румунія), міжнародній науково-практичній конференції «Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи» (12-13 вересня 2019 м. Одеса), науково-практичній конференції з міжнародною участю «Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи» (22 лютого 2024 м. Хмельницький), 14-ій Всеукраїнській науково-практичній конференції (07 грудня 2023 м. Хмельницький), науково-практичному семінарі «Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ-початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності» (25 травня 2017 м. Київ).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 15 наукових працях, у тому числі – 7 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 8 – тез у матеріалах наукових конференцій та семінарі. Загальний обсяг публікацій становить 4,85 авт. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 262 сторінки. Обсяг основного тексту становить 199 сторінок, містить 4 рисунка і 12 таблиць. Список використаних джерел включає 160 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

1.1 Аналіз сучасного стану управління військовою освітою в державі

Реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію в євроатлантичний безпековий простір та набуття членства в НАТО, сучасний етап розвитку Збройних Сил України, необхідність забезпечення їх та інших складових сил оборони вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом потребують формування єдиних поглядів щодо розвитку військової освіти, регулювання процесів, цілей та її спроможностей, тобто визначення політики Міністерства оборони України у сфері військової освіти [1, 127 – 129, 149, 150].

Отриманий силами оборони України під час ведення війни з так званою російською федерацією досвід, виявляє потребу щодо негайних суттєвих змін у сфері військової освіти, забезпечення безперервного професійного розвитку військових фахівців упродовж військової кар'єри (службової діяльності) для набуття оперативних (бойових, спеціальних) спроможностей виконувати завдання оборонного планування, застосування Збройних Сил України, спільних дій у складі об'єднаних органів військового управління, а також їх сумісності з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО для виконання спільних бойових завдань [2].

В умовах широкомасштабної війни у зв'язку з активним переходом на експлуатацію закордонних зразків озброєння та військової техніки військовослужбовці Збройних Сил України мають бути широко обізнаними з функціоналом цієї техніки, демонструвати відповідний рівень володіння іноземними мовами, щоб за можливості швидко оволодіти навичками застосування іноземних зразків ОВТ, необхідно також продовжувати ґрунтовно та якісно готувати резерв військових фахівців з належним багажем знань і

компетентностей.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України та введенням Указом Президента України від 24.02.2022 №64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні” (зі змінами) правового режиму воєнного стану, збільшилась інтенсивність та кількість заходів підготовки особового складу ЗСУ, які проводяться на території країн-партнерів в рамках міжнародного співробітництва.

Крім зазначеного, набуття чинності змін до профільного законодавства дало змогу легітимізувати функціонування нової складової багаторівневої системи військової освіти - професійної військової освіти (L-курси) [3]. Після двох років апробації в межах пілотного проекту, у 2023 році зазначена система запрацювала на повну потужність.

Професійна військова освіта - нова складова системи військової освіти, яка функціонує шляхом запровадження багаторівневої системи L-курсів для офіцерського складу та тих, хто бажає долучитися до офіцерського корпусу. На L-курсах здійснюється підготовка мотивованих та відповідальних офіцерів-лідерів з розвиненим прагненням навчатися та кар'єрно зростати, обізнаних у процедурах прийняття військових рішень та планування операцій за стандартами НАТО, власним баченням вирішення завдань і широким спектром знань: від фундаментальних до професійно-спеціальних. Так, наприклад, курс офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня (L-3), має прикладну орієнтацію з професійним акцентом на формування компетентностей, необхідних для вирішення актуальних проблем військового управління у сфері оборони на оперативному рівні. Особливістю зазначеного курсу є набуття та поглиблення теоретичних знань з питань виконання обов'язків на посадах оперативного рівня в структурах сектору безпеки і оборони.

Кабінет Міністрів Постановою від 30 грудня 2022р. № 1490 затвердив Концепцію трансформації системи військової освіти, що окреслює наявну проблематику, основні завдання і структуру системи військової освіти, передбачає реалізацію вичерпного переліку завдань і заходів на період до 2032

року та моніторинг їх виконання [4].

В Концепції вказується, що наявна система військової освіти не повною мірою забезпечує безперервний професійний розвиток військових фахівців упродовж військової кар'єри, набуття ними нових компетентностей, які дають змогу належно виконувати завдання оборонного планування, сумісного застосування ЗСУ та інших складових сил оборони, здійснювати спільні дії у складі об'єднаних органів військового управління, у тому числі разом з відповідними структурами держав - членів НАТО.

До основних причин виникнення зазначеної проблеми належать:

використання застарілих підходів та принципів під час формування структури та змісту військової освіти, недосконалий процес прогнозування її розвитку;

відсутність ефективної багаторівневої системи професійної військової освіти, що забезпечує набуття фахових компетентностей для виконання службових (бойових) функцій відповідно до стандартів НАТО та досвіду ведення бойових дій Збройними Силами України та іншими складовими силами оборони у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації;

відсутність взаємосумісності структури військової освіти в складових силах оборони із структурами та організацією військової освіти держав - членів НАТО;

відсутність міжвідомчої координації під час підготовки військових фахівців у складових сил оборони, централізованої підготовки офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня військової освіти;

неповна відповідність змісту військової освіти сучасному досвіду бойової та оперативної підготовки військ (сил), їх застосуванню у війнах, локальних конфліктах, антитерористичних і міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки стандартам держав - членів НАТО;

неінтегрованість системи військової освіти із системою управління кар'єрою;

повільне впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-

комунікаційних, інтерактивних, особистісно-орієнтованих освітніх технологій і технологій дистанційного навчання, зокрема в рамках виконання Програми НАТО “Удосконалення військової освіти” (DEEP);

недостатній рівень підготовки науково-педагогічних (педагогічних) працівників та інструкторів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої військової освіти (далі - військові навчальні заклади) та навчальних частин (центрів) для викладання за освітніми програмами відповідно до потреб інтеграції в НАТО;

недосконалість організаційно-штатної структури військових навчальних закладів, навчальних частин (центрів) та її невідповідність динаміці розвитку ЗСУ та інших складових сил оборони;

недосконала система вивчення іноземних мов військовослужбовцями, що не забезпечує достатній рівень володіння іноземними мовами для ефективної участі в заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, впровадження стандартів та процедур НАТО;

недієва система відповідальності стейкхолдерів, військових навчальних закладів за якість підготовки військових фахівців, реалізацію законодавчо закріплених вимог щодо внутрішнього та зовнішнього забезпечення і гарантування якості освіти та освітньої діяльності;

недостатнє забезпечення освітнього процесу новими, сучасними зразками озброєння і військової техніки, тренажерами, навчально-тренувальними системами, комплексами, лабораторіями, центрами моделювання тощо;

недостатній рівень співпраці між українськими військовими навчальними закладами та військовими навчальними закладами держав - членів НАТО.

В умовах ведення війни, набутий досвід, наявні виклики та потенційні загрози, стратегічний курс на приєднання до безпекових структур європейської спільноти спонукають до переосмислення та вдосконалення існуючих підходів вивчення військового лідерства в системі військової освіти та підготовки

військовослужбовців Збройних Сил України та їх подальшого розвитку. Адже саме військове лідерство є одним з ключових компонентів забезпечення професійної діяльності військовослужбовців різних категорій та органів військового управління під час виконання завдань щодо захисту держави, здійснює визначальний вплив на цінності, традиції, вмотивованість, професійність, дисципліну та взаємодію в усіх військових колективах, стимулює позитивні зміни й наближає перемогу.

Стратегія розвитку військового лідерства у Збройних Силах України. Затверджена наказом Головнокомандувача ЗСУ від 17.11.2023р., містить оцінку безпекового середовища, виклики, стратегічне бачення (візію, місію), цілі, завдання, напрями та засоби її реалізації для розвитку військових лідерів усіх категорій [5, 131].

Базова основа обороноздатності держави не може ефективно створюватися та розвиватися без стратегічного бачення та використання лідерського потенціалу військових керівників інституцій сектору безпеки і оборони усіх рівнів. У цьому контексті найважливішим фактором забезпечення незалежності та територіальної цілісності держави залишається військова освіта та підготовка майбутніх військових лідерів всіх рівнів військового управління – найкращих і вмотивованих військовослужбовців, що передбачає їх залучення до безперервного тренування, професійно-орієнтованого навчання, самоосвіти та отримання досвіду впродовж всієї кар'єри.

Аналізуючи підготовку військовослужбовців Збройних Сил України можна виділити виклики, які негативно впливають на розвиток військового лідерства у Збройних Силах України, а саме:

не уніфіковано та не синхронізовано системи підготовки та освіти військових лідерів, що в свою чергу не дає змоги в повній мірі вибудувати єдині підходи до бачення послідовної, циклічної програми підготовки військових лідерів офіцерського та сержантського складу, зокрема: тактичний рівень освіти та підготовки здобувається у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних військових частинах

(центрах) Збройних Сил України, а оперативний та стратегічний рівні осіб офіцерського складу та підвищений, вищих осіб сержантського і старшинського складу - Національному університеті оборони України;

недостатньо імплементовано Концепцію “командної групи”, визначеної у NATO Non-Commissioned Officer (NCO) Bi-Strategic Command Strategy and Recommended NCO Guidelines, в ході навчання військовослужбовців на всіх рівнях підготовки офіцерського та сержантського і старшинського складу;

недостатня практична готовність випускників вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої військової освіти та навчальних військових частин (центрів) до виконання обов’язків за призначенням, невідповідність змісту освіти військових фахівців сучасним потребам військ, необхідність формування нових професійних компетентностей з метою вдосконалення професійного рівня військових фахівців, набуття ними фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій;

рівень підготовленості науково-педагогічних (педагогічних) працівників та інструкторів у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, навчальних військових частинах (центрах) Збройних Сил України щодо реалізації освітньо-професійних програм та програм підготовки за тематикою військового лідерства є недостатнім;

методична система проведення навчальних занять у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, навчальних військових частинах (центрах) Збройних Сил України успадкувала традиції радянської школи, яка зорієнтована на формування особистості виконавця а не лідера;

освітні програми у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, навчальних військових частинах (центрах) Збройних Сил України з питань військового лідерства не уніфіковані та за результатами

підготовки містять здобуття різних компетентностей військовослужбовців;

недостатній рівень впровадження в освітній процес досвіду військового лідерства та описів героїчних вчинків військовослужбовців, у тому числі в роботу в командних групах офіцерів та сержантів (лідерів підрозділу);

відсутність системи оцінювання та рейтингування військовослужбовців в ході підготовки та здобуття військової освіти з метою мотивації та спонукання їх до якісного отримання знань.

Нові вимоги, підходи та завдання щодо підготовки військових фахівців, які визначено в Концепції, створили передумови для виникнення проблем та невідповідностей у низці питань регулювання відносин між стейкхолдерами освітнього процесу, зокрема необхідності:

уточнення змісту професійних стандартів за всіма рівнями військової освіти з урахуванням досвіду ведення бойових дій, зміни принципів та способів ведення збройної боротьби, вивчення питань досягнення взаємосумісності підрозділів Збройних Сил України та інших складових сил оборони з підрозділами збройних сил держав-членів НАТО;

перегляду підходів до підготовки офіцерів запасу у закладах вищої освіти у зв'язку з браком сучасного досвіду бойових дій у викладачів, низьким рівнем матеріально-технічної бази освітнього процесу, викладанням застарілих процесів планування та прийняття військових рішень;

удосконалення підходів та процедур залучення до військової служби та здобуття військової освіти цивільних осіб з вищою (фаховою передвищою, професійно-технічною) освітою за галузями знань та спеціальностями, спорідненими із військово-обліковими спеціальностями;

належного розвитку академічної мобільності науково-педагогічних працівників, розширення практики запрошення провідних фахівців, у тому числі закордонних, для проведення занять;

упорядкування координації відносин між Міністерством оборони України, Збройними Силами України та іншими державними органами управління сектору безпеки і оборони з питань підготовки військових фахівців;

формування нової системи менеджменту якості військової освіти для ефективного впровадження багаторівневої підготовки сержантського (старшинського) складу та професійної військової освіти офіцерського складу;

скорочення надмірно великого переліку цивільних галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка військових фахівців задля суттєвого зменшення навантаження на інфраструктуру військових навчальних закладів, а також видатків на утримання постійного складу та акредитацію освітніх програм, визначення доцільності підготовки військових фахівців за малочисельними спеціальностями та залучення фахівців з цивільного сектору для проходження служби у Збройних Силах України;

усунення дублювання споріднених спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка військових фахівців у різних військових навчальних закладах;

удосконалення підходів та процедур щодо матеріально-технічного забезпечення військових навчальних закладів органами військового управління, яким вони підпорядковані, та замовниками на підготовку військових фахівців.

12 грудня 2023 року Міністр оборони України затвердив Стратегію менеджменту системи військової освіти [6]. Метою Стратегії менеджменту системи військової освіти є удосконалення процесів управління військовими навчальними закладами шляхом формування нової парадигми та впровадження сучасних процесів менеджменту в системі військової освіти для ефективного управління людськими та матеріальними ресурсами, надання якісних освітніх послуг зі здобуття військової освіти та забезпечення набуття здобувачами військової освіти нових освітніх та професійних компетентностей.

Цілями Стратегії є:

1. Процеси планування та розподілу сфер відповідальності за виконання завдань та функцій на шляху реалізації Концепції трансформації системи військової освіти приведені у відповідність зі структурою системи менеджменту.

2. Органи військового управління, у підпорядкуванні яких є військові навчальні заклади, спроможні виконувати завдання менеджменту системи військової освіти.

3. Структуру військової освіти приведено у відповідність з етапами побудови службової кар'єри, реалізовано принцип "освіта упродовж військової кар'єри", створені умови для формування нового стилю військового лідерства.

4. Створено підсистему контролю якості військової освіти та координації учасників освітнього процесу з питань забезпечення його якості.

Основними принципами менеджменту системи військової освіти визначено:

1. Принцип єдності (Mission Command), який полягає у централізації планування з чітким розподілом повноважень для досягнення кінцевої мети.

2. Принцип прозорості - лаконічний, чіткий, зрозумілий та прозорий управлінський процес з мінімізацією дублювання функцій, спрямований на виконання лише необхідних завдань та відкрите і зрозуміле керівництво, коли інформація доступна всім заінтересованим сторонам.

3. Принцип безперервного вдосконалення - постійне та циклічне покращення процесів, продуктів та послуг, що зумовлює розвиток системи забезпечення якості освіти.

4. Принцип ефективності полягає в оптимальному використанні наявних людських та матеріальних ресурсів для досягнення найякіснішої підготовки військових фахівців.

Досягнення цілей Стратегії забезпечуватиметься виконанням таких завдань:

1. Розроблення та ухвалення стандартних операційних процедур (SOP) для планування та формування кваліфікаційних вимог і професійних стандартів підготовки військових фахівців.

2. Уточнення переліку спеціальностей (спеціалізацій) підготовки та переліку замовників (співзамовників) на підготовку військових фахівців у системі військової освіти.

3. Визначення повноважень органів військового управління, які є замовниками та співзамовниками на підготовку військових фахівців у системі військової освіти.

4. Розроблення вимог, завдань та функції органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають військові навчальні заклади.

5. Розроблення вимог, завдань та функції органів військового управління, які є замовниками та співзамовниками на підготовку військових фахівців.

6. Внесення змін до положень та штатів органів військового управління, створення вертикалі менеджменту системи військової освіти.

7. Розроблення нових (додаткових) вимог до вступників та правил прийому до військових навчальних закладів на всіх рівнях військової освіти та підготовки.

8. Розроблення нових освітніх програм системи військової освіти, спрямованих на набуття нових професійних компетентностей та формування нового стилю військового лідерства.

9. Розмежування повноважень між стейкхолдерами для забезпечення координації менеджменту якості військової освіти.

10. Створення структурних підрозділів контролю якості освіти в органах військового управління та військових навчальних закладах.

11. Створення системи забезпечення якості вищої та фахової передвищої освіти на національних засадах якості та професійної військової освіти за вимогами стандарту НАТО Vi-SCD 075-007 “Освіта та індивідуальна підготовка” [6].

Стратегія менеджменту системи військової освіти створює також правове підґрунтя для упорядкування й розмежування зон відповідальності Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та військових вишів. Це дозволить зробити систему управління більш функціональною, а також відкриє шлях західній моделі лідерства. Активну участь у розробці стратегії брали партнери з держав-членів НАТО.

Підготовка військових кадрів для сил оборони здійснюється в умовах ведення війни з російською федерацією в системі військової освіти, яка з одного боку, є складником системи освіти держави, з іншого – перебуває на шляху професіоналізації, приведення її структури і змісту до стандартів, підходів та принципів, що впроваджені у країнах – членах НАТО. В зв’язку з цим розвиток

системи військової освіти передбачає системні зміни. За останні роки Кабінетом міністрів України, Міністерством оборони та Генеральним штабом ЗСУ прийнято ряд рішень, які дали змогу сформувати загальне бачення процесів на всіх рівнях управління системою військової освіти, об'єктивно їх оцінювати та коригувати, а також створювати умови для синхронізації дій і концентрації ресурсів різних суб'єктів освітньої діяльності. Зміни також відбулися у формуванні правового підґрунтя для упорядкування й розмежування зон відповідальності Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗСУ та військових вишів. Це дозволить зробити систему управління більш функціональною, а також відкриє шлях західній моделі лідерства.

Разом із тим існує потреба у дерегуляції державного управління системою військової освіти, що виявляє об'єктивну потребу в розробці інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військової освіти Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки. Запропоновану дерегуляцію пропонується реалізовувати на засадах прогнозування потреб в вмотивованих, професійних і освічених військовослужбовцях для участі у заходах протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз національній безпеці України воєнного характеру.

1.2 Міжнародний досвід державного регулювання військової освіти

Військова освіта позиціонується у світі як державне інституційне утворення, що є провідним та фундаментальним у суспільстві. Фундаментальність військової освіти можна пояснити таким чином – забезпечення боєздатності сектору безпеки і оборони держави, підготовка нової генерації військових фахівців для усіх рівнів військового управління. Всі ці вимоги є актуальними для України, що третій рік веде боротьбу з агресором-сусідом – росією. Зважаючи на це, пріоритетним для України є

трансформація військової освіти, метою якої є її ефективність. Досягнення останньої потребує реалізації інновацій, зусиль над забезпеченням якості освіти, підвищення до рівня світових стандартів, модернізації змісту підготовки фахівців тактичного, оперативного та стратегічного рівнів військового управління.

Особливої актуальності набувають питання аналізу світового досвіду реалізації військової освіти та умов здійснення військової освіти під час збройної агресії росії.

Здійснюючи огляд літератури з представленої проблеми, ми не ставили собі за мету зануритись в історію становлення військової освіти у світі, такого матеріалу вже створено достатньо (наприклад [8, 134, 157]). Варто наголосити на тому, що реформи такої освіти є пріоритетними у країнах високого рівня розвитку. Ще однією особливістю, яка простежується у літературних джерелах є те, що ці реформи актуалізовані управлінським сектором держав.

Здійснити опору на наукові джерела вітчизняних (українських) авторів ми не змогли, оскільки українські дослідження із запропонованої проблеми носять переважно оглядовий характер.

Зміст запропонованої в розділі сформовано на основі аналізу актуальних наукових праць дослідників військової освіти Британії, Франції, США та Німеччини.

За результатами аналізу наукових праць західних дослідників військової освіти встановлено, що вона забезпечує ментальну архітектуру як основу успіху у війні. Зазначена архітектура формує стабільну цивільно-військову взаємодію, рефлексивну культуру, спроможність здійснювати критичний аналіз. На думку переважної більшості науковців, існує прямий зв'язок між якістю військової освіти та успіхами у війні. Тому для українців, які ведуть боротьбу з російським агресором, трансформація військової освіти є ключовим завданням.

Зміст військової освіти на Заході (поняття Захід є умовним, оскільки інтегрує країни Європи, США, Канаду, Японію, Австралію та ін.) спрямований на формування прагнення до досконалості, використання досвіду проведення

миротворчих операцій у різних куточках світу, боротьби з Ісламською державою, наслідками стихійних лих тощо. Майбутні представники військових та правоохоронних формувань по всьому світу усвідомлюють, що на них покладене виконання складних професійних завдань. З метою їх якісного виконання необхідно володіти відповідними знаннями, адже жодна країна не здатна передбачити, які проблеми їй доведеться вирішувати, а вони – переважно непередбачувані та непрогнозовані.

Розпочнемо аналіз із специфіки військової освіти у США.

Сучасна американська військова освіта зосереджена на ефективності військових операцій. Під військовою ефективністю фахівців американської регулярної армії розуміють вирішення головного тактичного завдання – отримати більшу перевагу у бою, ніж протилежна сторона. Заклади освіти в США, на які покладено забезпечення військової освіти здійснюють підготовку майбутніх фахівців на основі використання сучасних систем військової тактики, яким притаманні ефективна комунікація, координація між різними видами військових формувань. Усі ці дії повинні бути спрямовані на підтримку ініціативи та використанні неспроможності ворога маневрувати. В регулярній армії США така тактична система отримала назву «загальновійськового маневру». Мета системи, першочергово, полягала в тому, щоб вирішити проблему летальності у війні великих за розмірами сухопутних підрозділів, наприклад у таких війнах як в Іраку, Сирії та Україні.

Цінність західного досвіду забезпечення військової освіти полягає в тому, що вона формується на аналізі існуючих переваг та помилок вже проведених військових та миротворчих операцій, війн, випробуванні зразків зброї, діяльності командирів підрозділів та реалізації ними лідерських якостей.

Аналізуючи процес становлення американської військової освіти, варто наголосити на тому, що після отримання незалежності від Великобританії, не існувало жодної програми формальної військової освіти. Офіцерські кадри в армії США формувались без належної професійної підготовки з вищих прошарків суспільства. Така ситуація в американській військовій освіті склалась

не через недбальство, а на основі стереотипів, що існували в суспільстві. Від часів Дж. Вашингтона розпочався етап формування формальної системи військової освіти, в першу чергу, для молодших офіцерів. Така система була сформована в США, і спровокувала підйом у розвитку військової освіти. Було започатковано створення окремих закладів військової освіти – військових академій, що функціонували за певними принципами та з поступовим формуванням потужного фонду військових знань (перша така військова школа виникла у гарнізоні Вест Пойнт). Протягом свого функціонування програми військової освіти в США зазнавали змін, розширення та реорганізацій.

Військова освіта в США має такі характеристики:

розроблення навчальних програм, що викладаються у формі теорії, а у подальшому – переносяться на площину польових умов, імітуючи дії на полі бою;

поєднання бойової продуктивності офіцера із практичним досвідом;

проведення достатньої кількості польових навчань на тактичному рівні;

існування достатнього фінансування для навчальних програм військової освіти.

Загалом, військова освіта США сформована як освіта, що повинна сформувати уміння та навички, які дозволять приймати рішення особами, які перебувають на командно-штабних посадах та відповідають за національну безпеку держави. З боку держави, у США, до військової освіти сформовано такі вимоги: планування та ведення війни, військове управління, розроблення концепції національної безпеки на основі врахування політичних, соціальних, економічних та психологічних вимірів існування суспільства.

Необхідно зазначити, що кожен вид військ в США має свій відповідний заклад освіти (сухопутні війська, флот та повітряні сили). Усі заклади мають:

структури, що забезпечують додаткову професійну військову освіту;

достатню кількість навчальних аудиторій, гуртожитків, земель;

здійснюють будівництво додаткових приміщень;

запрошені аутсорсингові компанії тощо.

У військовій освіті США, до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну, простежувались фінансові та екологічні обмеження. Проте з 2022 року керівництво США збільшило фінансування військових закладів освіти, зняло обмеження на запровадження додаткових функцій та діяльність [7].

За результатами таких змін армії США дозволено надання додаткової спеціалізованої підготовки, щоб підвищити кваліфікацію військовослужбовців (до прикладу, медичних працівникам або юристам).

Слід зазначити, що у системі військової освіти США функціонує Офіцерська Освітня Програма (далі – ООП), що виступає як продуктивний та послідовний процес навчання та підготовки офіцерів, початок якого здійснюється на етапі підготовки до виконання службових обов'язків та триває на базовому, середньому командно-штабному та вищому рівнях. Зазначена ООП створює можливості для:

проходження базового курсу офіцерів (за триетапною програмою попереднього прийняття на службу/призначення на посаду та початкової підготовки, що спрямована на розвиток лідерства в молодших офіцерів, формування компетентностей, впевненості, управління невеликими підрозділами);

проходження поглибленого курсу – лідерська, тактична та технічна підготовка, що є необхідною для служби на посадах командира роти;

проходження курсу капітанів, що передбачає успішне керівництво на рівні командира роти;

проходження штабного курсу, що зосереджений на формуванні навичок штабного офіцера та лідерських здібностей, необхідних для обіймання вищих рівнів управління у батальйоні;

функціонування школи перспективних військових досліджень, що передбачає підготовку офіцерів на вищому рівні військового мистецтва, з метою розвитку командирів та офіцерів генеральних штабів, котрі здатні вирішувати військові завдання мирного та воєнного часу (до прикладу, планування та виконання спектру операцій відомчого, міжвідомчого характеру);

функціонування коледжу вищого керівного складу, яка готує старших офіцерів армії, цивільних осіб та міжнародних лідерів для виконання обов'язків на стратегічному рівні управління.

Загалом, військова освіта в США має на меті підвищення спроможностей офіцерських кадрів щодо планування та застосування сил армії США у різних типах операцій, вирішенні питань, які мають вплив на прийняття рішень у сфері національної безпеки, розробки військової стратегії, військової доктрини, забезпеченні оперативної сумісності та прогнозуванні пріоритетних проблем країн-союзників.

Військова освіта у Великобританії заслуговує на особливу увагу, оскільки ця країна має тривалу історію її формування, і знаходиться на протилежному від США боці Атлантики.

Військова освіта у Британії відбувається у спеціальних штабних коледжах і її пріоритетом є підготовка до «основної діяльності», тобто якісна підготовка штабних офіцерів. Відповідальні за британську військову освіту вважають, що підготовка військових фахівців повинна здійснюватися на усіх рівнях військової освіти, від середнього до вищого. Тому військова освіта пропонує випускникам-офіцерам підготовку до ступеня магістра. З-поміж останніх тенденцій трансформації військової освіти у Великобританії можна виокремити такі особливості:

розроблення навчальних програм підготовки офіцерів із більш профільними військовими темами, дотичними до практики майбутнього офіцера;

зростання скептицизму щодо ролі цивільних науковців у наданні військової освіти;

розуміння наявності ускладненого безпекового середовища у світі;

поява нових технологій (зокрема, штучного інтелекту), що можуть непередбачувано впливати на характер війни;

втрата демографічного ресурсу в межах Британії та всього світу;

кліматичні зміни як підґрунтя для виникнення нових конфліктів;

терористична діяльність, що базується на інноваційних технологіях зв'язку, тощо.

Вище поданий перелік тенденцій військової освіти характерний не лише для Великобританії, але й для низки країн Західної Європи, що враховують у своїх реформах досвід боротьби українців проти російських агресорів. Оскільки росія та її партнери здійснюють спроби змінити глобальний порядок та, загалом, світову безпекову архітектуру, усім іншим країнам доводиться реагувати на цю ситуацію.

Провідним трансформаційним процесом у військовій освіті Британії є рух від узагальнених, нефокусованих освітніх програм до стратегічних, що надасть можливості для викладання більшої різноманітності тем майбутнім офіцерам британської армії.

Пріоритетна мета військових коледжів Великобританії є розвиток критичного мислення, комунікації, аналітичних навичок тощо.

За результатами трансформації британської військової освіти було розроблено курси менеджменту, використання штучного інтелекту, роботи з персоналом. На думку британських керівників сектору безпеки і оборони сучасний офіцер потребує сформованості навичок, що сприятимуть розвитку його кар'єри [9]. Таблиця 1.1 демонструє мережу закладів військової освіти Об'єднаного Королівства.

До війни на території України, джерелом усіх проблем у військовій освіті Великобританії та решти країн-членів та країн-партнерів НАТО було скорочення бюджетів на професійну військову освіту. Але у 2022 році ситуація кардинально змінилась.

У штабних коледжах Великобританії в межах одних курсів поєднується військова тематика з елементами академічної освіти. Такий підхід можна назвати академічним компромісом у нових способах надання освіти. Варто наголосити на тому, що за рекомендаціями керівників різних родів військ Об'єднаного Королівства було здійснено такі заходи:

включення висококваліфікованих офіцерів у викладацьку діяльність;

залучення цивільних науково-педагогічних працівників в освітній процес в штабних коледжах з метою формування в майбутніх офіцерів системного мислення, реагування на критичні виклики, аналітичних навичок когнітивного різноманіття, впровадження інновацій у професійну діяльність.

Унікальність британського досвіду реалізації військової освіти полягає в тому, що в ній відбувається інтеграція знань висококваліфікованих офіцерів та цивільних викладачів. Саме за такої синергії можлива пропозиція майбутнім офіцерам освітнього досвіду, альтернативних точок зору, високоякісного навчання та якісних досліджень [2].

Таблиця 1.1 – Мережа закладів військової освіти Великобританії

Навчальний заклад	Рівень освіти	Особливості
<p>Вузько профільні ВВНЗ – 7 шт. цивільних та приватних ВНЗ – 19 шт. де існують програми військової підготовки для допомоги щодо вступу до ВВНЗ</p> <p>Підготовка офіцерів для збройних сил Британії здійснюється виключно у ВВНЗ і виключно за вузькими спеціальностями</p>	<p>Тактичний – всі навчальні заклади, присвоюють первинне військове звання лейтенант.</p> <p>Оперативний – деякий час на посадах тактичного рівня, потім ОБОВ’ЯЗКОВЕ навчання, здавання тестів, нормативів, підтвердження вимог до посад оперативного рівня і лише потім призначення.</p> <p>Стратегічний – так само як і оперативний, але на вищому рівні.</p> <p>Бакалаврат (Bachelor's degree) - перший рівень вищої військової освіти, триває 44 тижні. Стрільба, тактика, лідерство та комунікації.</p> <p>Магістр (Master's degree) - другий</p>	<p>Система військової освіти в Британії аналогічна з німецькою за виключенням двох вищів, які готують офіцерів стратегічного рівня для всіх збройних сил за відповідними напрямками. Первинне офіцерське звання можна отримати при повній вищій освіті, зазвичай на рівні магістра (бакалаврська освіта не достатня). У Великобританії отримання первинного військового звання зазвичай потребує вищої освіти, як правило, магістерський ступінь. Проте, існують винятки з цього правила. Наприклад, для служби в піхоті чи артилерії, не потрібна вища освіта. Зазвичай, претенденти на такі посади повинні мати певні рівні фізичної підготовки, медичних і військових стандартів. Таким чином, хоча винятки з цього правила існують, проте взагалі для отримання первинного військового звання в армії Великобританії потрібна вища освіта.</p> <p>Система військової освіти Великої Британії складається з різних етапів та програм, які забезпечують підготовку особового складу Збройних Сил на різних рівнях.</p> <p>1 рівень. Основна військова підготовка (Basic Military Training) є першим етапом підготовки і проводиться під час набору до війська. Цей етап передбачає ознайомлення з основами військової дисципліни та навичками, такими як стрільба, фізична підготовка, тактика, та інші.</p>

	<p>рівень вищої військової освіти, який надається для підготовки офіцерів, які бажають спеціалізуватися в певній галузі. Програма розрахована на один рік і надає можливість отримати академічний ступінь магістра в галузі обраної дисципліни.</p>	<p>2 рівень. Вища військова освіта включає навчання військової теорії, тактики та стратегії. 3 рівень. Підвищення кваліфікації – відповідні курси за напрямками. В разі якщо буде переведення офіцера в іншу сферу діяльності, що не пересікалась з виконанням обов’язків за старим місцем служби – обов’язкове навчання. Просто так не переводять із танкістів в піхоту, із піхоти в штаб (будь якого рівня. Якщо офіцер був командиром роти (взвода) і йому запропонували посаду начальника штабу батальйона – обов’язково навчання на начальника штабу батальйона).</p>
<p>Britannia Royal Naval College - морський військовий коледж, що знаходиться в Дартмуті, Девон</p>	<p>Курси продовженого навчання (Continuing Education Courses) - цей рівень освіти надається для офіцерів, які вже мають попередню вищу військову освіту та бажають поглибити свої знання в певній галузі або отримати нові навички. Курси продовженого</p>	<p>Готує офіцерів ВМФ Великої Британії. Це головний навчальний заклад Великобританського Королівського військово-морського флоту, де здійснюється підготовка офіцерів на різних рівнях знань та вмінь, починаючи від першокурсників і закінчуючи курсами підвищення кваліфікації для командного складу. В навчальному закладі також проводять навчання курсантів з інших країн, які є членами альянсу НАТО та інших партнерів, військових кораблів, що відвідують Велику Британію.</p>
<p>Royal Military Academy Sandhurst - військова академія армії Британського королівства, розташована в Сендхерсті, Беркшир. є основним закладом вищої військової освіти в Великобританії.</p>	<p>навчання можуть тривати від декількох тижнів до декількох місяців.</p>	<p>Готують ряд військових спеціальностей, таких як піхота, артилерія, інженерна служба, танкові війська та інші. Програма навчання включає в себе теоретичні курси з тактики, стратегії, військової історії, лідерства та командного духу, а також практичні заняття з бойових мистецтв, вогневої підготовки, навігації та інші. Студентами RMAS є як британські кадети, які приєднуються до армії після закінчення навчання, так і студенти з інших країн, які навчаються за контрактом. Крім того, RMAS надає можливість військовим офіцерам отримати додаткову професійну підготовку та підвищити свій рівень кваліфікації.</p>
<p>Royal Air Force College Cranwell - коледж повітряних сил, Кранвелль, Лінкольншир.</p>		<p>Підготовка офіцерів Королівських повітряних сил Великої Британії. Тут готують майбутніх офіцерів для різних спеціальностей в повітряних силах, включаючи пілотів, інженерів, навігаторів та інших професій. Коледж також забезпечує додаткову підготовку офіцерів, які переводяться з інших військових служб.</p>

<p>Defence Academy of the United Kingdom - багатoproфiльний навчальний заклад для офіцерів всіх збройних сил, Шрайвенгем, Уiльтшир.</p>		<p>Готує високопосадових військових, цивільних службовців та інших експертів, які працюють у галузі національної безпеки і оборони. Він забезпечує навчання, дослідження та консультування в галузі політики безпеки, керівництва та стратегічного планування для військових і цивільних служб у Великій Британії та за кордоном. Крім того, в Defence Academy проводяться курси підвищення кваліфікації для військових і цивільних службовців, включаючи курси для офіцерів, які переходять на вищі посади.</p>
<p>Joint Services Command and Staff College - навчальний заклад для підготовки офіцерів на рівні магістратури, Шрайвенгеме, Уiльтшир.</p>		<p>Готує військових та цивільних працівників збройних сил та цивільних служб влади Великої Британії, а також зарубіжних країн. Курси на JSCSC розраховані на підготовку офіцерів, які вже мають значний досвід, і спрямовані на розвиток їх лідерських та менеджерських навичок, а також на збільшення розуміння військових справ в контексті національної та міжнародної політики.</p>
<p>Royal Naval College, Greenwich - колишній військовий коледж королівського флоту, розташований в Грінвічі, Лондон.</p>		<p>Існує два навчальні заклади з назвою " Royal Naval College":</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Britannia Royal Naval College - це головний військовий навчальний заклад Великої Британії для підготовки офіцерів ВМС Великої Британії. У коледжі готують офіцерів для різних спеціальностей військово-морських сил, включаючи військові кораблі, підводні човни, літаки, вертольоти та інші засоби. 2. Royal Naval College, Dartmouth - це коледж, який займається підготовкою офіцерів ВМС Великої Британії, які вступають у службу в якості шкіперів на кораблях та суднах. Протягом навчання в коледжі офіцери отримують теоретичні знання та практичні навички у сфері навігації, морської бойової підготовки та інших аспектів військової служби військово-морських сил.
<p>Defence College of Logistics, Policing and Administration - навчальний заклад для підготовки офіцерів у сферах логістики, поліції та адміністрування, Шрайвенгеме, Уiльтшир.</p>		<p>Надає вищу військову освіту у галузі логістики, поліцейської діяльності та адміністрування. На DCLPA навчають офіцерів та цивільних співробітників Міністерства оборони та забезпечують їх підготовку до виконання різноманітних завдань в галузі логістики та адміністрування в різних ситуаціях, а також до здійснення поліцейської діяльності на території Великої Британії та за кордоном.</p>

Вартий уваги аналіз стану та трансформацій військової освіти у Німеччині. Федеративна Республіка Німеччина є країною, що відкрила свої перші військові університети після Другої світової війни, лише у 1973 р. Німецьке суспільство сформувало нову армію та військову освіту. Не ідеалістичну, яка була до цього, а – раціональну.

Провідною ідеєю німецької військової освіти є те, що вона є такою ж необхідною, як і загальна шкільна освіта. У Німеччині військові навчальні заклади функціонують так, що вимагають військової дисципліни, знання військової тактики. Уряд держави бере на себе всі витрати на підготовку майбутнього офіцера, в результаті такого підходу німецькі офіцери вважаються самими підготовленими та освіченими. У Німеччині існує незлічена кількість військових закладів освіти, і сотні спеціалізованих програм навчання військовій справі. Німецьку військову освіту цінують в усьому світі, оскільки в ній поєднано унікальну німецьку культуру, динамічний спосіб життя та історичний досвід. У таблиці 1.2 подано інформацію щодо функціонування закладів військової освіти Німеччини.

Отже, у Німеччині забезпечується базова військова освіта та підготовка офіцерів Сухопутних військ, флоту, повітряних сил. Для кожного з цих родів військ функціонує своя мережа структур, що відіграють свою роль у процесі підготовки.

Армія забезпечується курсантськими батальйонами, оскільки відсутній призов в армію. Організовано офіцерські школи, в яких викладання здійснюють офіцери з базовою військовою підготовкою. Саме в цих школах відбувається передача лідерських навичок та професійної освіти для майбутньої військової еліти.

Після таких шкіл курсантів спрямовують до університетів Бундесверу, щоб завершити магістерські академічні дослідження.

Для реалізації військової освіти у Німеччині розроблено навчальні програми, що затверджуються Федеральним Міністерством оборони та асоціюються відповідними федеральними землями. Усі заклади військової

освіти інтегровані в європейський простір вищої освіти, і можуть бути делеговані для академічної підготовки офіцерів цивільними закладами вищої освіти.

Таблиця 1.2 – Мережа закладів військової освіти Федеративної Республіки Німеччина

Навчальний заклад	Рівень освіти	Особливості
Федеральна академія збройних сил (Bundeswehr University) – Мюнхен	Тактичний. Оперативно-тактичний при наявності військового досвіду (для військовослужбовців) – Військове звання лейтенант.	Підготовка орієнтована на різні спеціальності військової сфери, включаючи інженерію, логістику, комунікації, право та інші
Військова академія збройних сил (Führungsakademie der Bundeswehr) – Гамбург	Оперативний Стратегічний (для військовослужбовців)	Призначена для підготовки висококваліфікованих офіцерів, які планують кар'єру в різних галузях Збройних сил. Тут підготовка орієнтована на рішення стратегічних та тактичних завдань.
Федеральна школа артилерії (Artillerieschule der Bundeswehr) – Ідар-Оберштайн	Тактичний Військове звання – лейтенант.	Призначена для підготовки офіцерів, які служать в артилерії Збройних сил.
Федеральна школа військової медицини (Sanitätsakademie der Bundeswehr) – Мюнхен.	Тактичний Військове звання – лейтенант.	Підготовлює медичних офіцерів, які служать в Збройних силах.

Отже, по завершенні академічної підготовки курсанти, котрі потрапили в цивільний заклад освіти, можуть пройти додаткове професійне навчання.

Військова освіта Німеччини за результатами тривалих реформ вважаються якісною, оскільки передбачає раціональне поєднання цивільної та військової складових.

Наступною для аналізу є Франція, навчальні заклади якої влаштовані таким чином, що по завершенні навчання не всі випускники досягають високих військових чинів. Французька система військової освіти є результатом синергії національних особливостей, історичного досвіду та традицій європейської культури. У Франції існують спеціалізовані військові та цивільні заклади, які готують за програмою "підготовка цивільних студентів до служби в якості

офіцерів запасу" (Préparation Militaire Supérieure - PMS). Кількість як військових так і цивільних ЗВО змінюється у зв'язку з постійними реформами. Військові навчальні заклади з'являються і зникають за рішенням уряду (закриття тих чи інших баз, започаткування нових).

У таблиці 1.3 подано інформацію щодо особливостей військової освіти Французької республіки. Загалом, за результатами аналізу військової освіти у Західному світі, можна констатувати, що вона є складною галуззю, що неперервно піддається численним трансформаціям та корективам.

Таблиця 1.3 – Мережа закладів військової освіти Республіки Франція

Навчальний заклад	Рівень освіти	Особливості
<p>Спеціалізованих військових – 20; Цивільних (приватних і державних) (готують програмою "підготовка цивільних студентів до служби в якості офіцерів запасу" (Préparation Militaire Supérieure - PMS) – біля 100</p> <p>Кількість як військових так і цивільних ВНЗ змінюється у зв'язку з постійними реформами. Військові навчальні заклади з'являються і зникають за рішенням уряду (закриття тих чи інших баз, започаткування нових).</p>	<p>Тактичний – всі навчальні заклади, присвоюють первинне військове звання лейтенант.</p> <p>Оперативний – деякий час на посадах тактичного рівня, потім ОБОВ'ЯЗКОВЕ навчання, здавання тестів, нормативів, підтвердження вимог до посад оперативного рівня і лише потім призначення.</p> <p>Стратегічний – так само як і оперативний, але на вищому рівні.</p>	<p>Без вищої освіти первинне військове звання отримати не можна. Бакалаврська освіта не є достатньою для отримання первинного військового звання офіцера у Франції. Для цього потрібна повна вища освіта, зазвичай на рівні магістра. Вступ до ВВНЗ можливий з 17 років. Найменший за тривалістю курс 2 роки, тобто у 19 років можна отримати первинне офіцерське звання (треба бути вундеркіндом і мати вищу освіту, але це можливо). У Франції можна отримати вищу освіту раніше 21-22 років. Вікових обмежень майже не існує, вони формальні – все залежить від тестування (можна і в 12 років, якщо ти розумний). Курси підвищення кваліфікації для військових від 2 до 40 тижнів.</p> <p>Система військової освіти схожа на українську, але є ключова відмінність, яка вирізняє професіоналізм випускників французьких вузів з підготовки офіцерів для збройних сил (в тому числі запасу).</p> <p>Абсолютно всі вузи (військові, цивільні та приватні) вчать курсантів (студентів, слухачів) на тактичному рівні з присвоєнням первинного військового звання лейтенант (назва по різному в залежності від видів (родів) військ – наприклад, у моряків по іншому). Суттєва різниця в освітньому процесі полягає у вузькій спеціалізації по військовим професіям. На відміну від наших вузів у Франції кожен опановує свій напрямок. Приклад: майбутній лейтенант – командир піхотного взводу, не вивчає, як йому здійснити тилове забезпечення свого підрозділу (його лише навчать за 1 годину як правильно скласти заявку і як її подати ротному). Він вивчає тактику ведення бою (не</p>

	<p>операцій – це не його рівень), основи маскування, виживання, орієнтування на місцевості, озброєння та техніка, тактичної медицини, воєнна історія, велику увагу приділяють психології, право та фізична підготовка (принцип роби як я – лейтенант не змусить зробити щось солдата, якщо не зробить це краще за нього). Разом з тим, молодий лейтенант на місці служби особовим складом займається лише 30% СВОГО ЧАСУ. Основний тягар підготовки солдат лягає на сержантів. Лейтенант лише організовує та спрямовує розвиток підрозділу. Заступник командира по тиловому забезпеченню вивчає лише алгоритми і функції виключно свого направлення. Він не вчиться способами форсування водної перешкоди підрозділом або використання квадрокоптерів для розвідки. Молодий лейтенант вчиться виключно азам тилового забезпечення. Звісно, первинні бойові навички отримують усі на відповідних курсах (тривають в середньому 6-8 тижнів), і в разі їх не проходження навчання за своєю вузькою спеціальністю не відбувається. Кожний рівень (тактичний, оперативний, стратегічний) зумовлює необхідний рівень знань. Заступник командира батальйону з тилового забезпечення буде вивчати лише свій напрямок до рівня авто, зам комбриг – відповідно залізничні ешелони, заступник командувача армії – літаки, кораблі. У кожного свій рівень – зайвого не дають (всьому свій час).</p>
--	---

Зважаючи на це, у забезпеченні військової освіти неможливо слідувати універсальним рекомендаціям. Проте, зрозумілим є той факт, що військова освіта повинна активно шукати нові ресурси для удосконалення та змін.

1.3 Аналіз умов реалізації військової освіти під час збройної агресії російської федерації

Отриманий досвід ведення війни з потужною ворожою державою спонукає проводити корегування в системі державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України.

В підрозділі розглянуто особливості існуючого державного регулювання військової освіти тактичної ланки управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки. Розкрито нормативно-правове забезпечення реалізації управлінських впливів на забезпечення якості військової освіти в Україні, аналіз останніх досліджень і публікацій в специфічній сфері дослідження.

В підрозділі представлено основні напрямки формування та забезпечення реалізації політики з питань військової освіти, які розглядаються в контексті розмежування повноважень Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України та Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України.

Розкрито потребу у пошуку нових, дисипативних механізмів, які спроможні забезпечити синергетичний ефект у процесі реалізації державного регулювання підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України.

Аргументовано, що потреба у вирішенні окреслених у статті завдань виявляє потребу в розробці інструментальних засобів, використання яких надасть можливість формувати механізм державного регулювання військовою освітою тактичної ланки управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки, а квінтесенцією зазначених механізмів є методичне забезпечення для визначення завдань складовим системи військової освіти, вихідних даних для формування інтегрованого потенціалу системи військової освіти щодо забезпечення якісної підготовки військових фахівців, обґрунтування відповідних рекомендацій з урахуванням потреб щодо протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз воєнного характеру.

Всеохоплююча оборона України, реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, суттєва активізація реформ, які необхідно впровадити для досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, потребує досягнення у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності та координації спроможностей складових сил оборони України.

Існуюча потреба в досягненні високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії та координації дій під час планування і проведення спільних операцій за стандартами та процедурами НАТО, комплектування вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступовий перехід до професійної армії, виявляють необхідність у науковому пошуку та застосуванні нових, науково обґрунтованих підходів до формування структури системи військової освіти, змісту навчання, пошуку механізмів державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України.

Кабінетом Міністрів України 30 грудня 2022 року були внесені зміни до Постановки КМУ від 15.12.1997 № 1410 “Про створення єдиної системи військової освіти” [21]. В результаті було затверджено “Концепцію трансформації системи військової освіти”, в якій окреслено існуючі проблеми, основні завдання та структуру системи військової освіти, передбачено реалізацію вичерпного переліку завдань і заходів на період до 2032 року та заходи контролю за їх виконанням.

Прийняття цієї постанови є продовженням системної роботи щодо імплементації стандартів НАТО в національне законодавство та нормативно-правові акти для забезпечення якісної трансформації системи військової освіти, досягнення відповідності критеріям повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, що виявляє потребу у розвитку відповідного державного регулювання.

Разом із тим, США та інші країни-партнери дуже ретельно вивчають досвід реального поля бою, часто просто шляхом перенесення тих самих умов на учбові полігони [22], [23]. Цей процес триває постійно. Військові процеси, що протікають зараз на фронтах в Україні змушують американську армію переосмислювати поточну реальність. Зазначене підтверджує факт унікальності досвіду який здобувають Збройні Сили України, та виявляють потребу у гнучкій зміні підготовки військових фахівців з урахуванням умов нового театру воєнних дій та дій противника, які постійно біфуркують і робити свої висновки на підґрунті проведення наукових досліджень.

Аналізу сучасного менеджменту в військовій сфері діяльності приділено велику кількість наукових праць [130, 132, 136 – 148 та інші]. Так, наприклад, у монографії [24] розкрито підходи до вдосконалення оборонного менеджменту та шляхи наближення його до стандартів НАТО, обґрунтовано методичні та практичні рекомендації. У монографії [25] викладено концептуальні погляди на тенденції та перспективи розвитку професійної військової освіти з урахуванням досвіду провідних країн – членів НАТО. Тут головну увагу сконцентровано на питанні формування політики військової освіти у контексті аналізу сучасного глобального середовища безпеки, завдань сектору безпеки і оборони України. Монографію [26] присвячено розробленню методологічного інструментарію забезпечення воєнної безпеки на засадах використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони.

Разом із тим, питання пошуку інструментальних засобів управлінського впливу на суб'єкти забезпечення ефективної підготовки військових фахівців, державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України на засадах прогнозування загроз воєнного характеру національній безпеці України та потреб щодо їх нейтралізації, у відомій літературі не виявлено.

Метою поточного підрозділу є обґрунтування необхідності розробки інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військовою освітою тактичної ланки управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки.

Законом України “Про національну безпеку України”, “Стратегією національної безпеки України” визначено основні завдання складових сектору безпеки і оборони України (СБОУ) у сферах оборони і забезпечення безпеки держави. Аналізуючи зазначені та інші нормативні документи можна зробити висновок, що сили безпеки й оборони повинні бути здатними до ведення бойових дій різної інтенсивності та масштабів, ефективно протидіяти противнику на (в) усіх просторових та інших площинах (наприклад, кіберпросторі). Разом із тим, обмеженість держави у ресурсах обумовлює необхідність раціонального

використання наявних сил оборони (СО) та відповідного визначення їм завдань, організації управління ними та достатнього ресурсного, інформаційно-аналітичного, правового та інших видів забезпечення.

В контексті зазначеного, доцільно погодитися із авторами [4], які запропонували використання інтегрованого потенціалу протидії загрозам воєнного характеру – сформований раціональний склад сил і засобів СБОУ та визначені їх необхідні спроможності, реалізацію яких планується здійснити за єдиним замислом для деескалації виявлених (прогнозованих) загроз воєнного характеру у межах виділених державою та недержавними організаціями ресурсів.

Виходячи із сфери дослідження, існує потреба у декларуванні відомого факту, що військова освіта є основою для формування людського потенціалу, який, у свою чергу, є складовою інтегрованого потенціалу протидії загрозам воєнного характеру.

Існуюча об'єктивна потреба у забезпеченні готовності СО до надання відсічі збройній агресії проти України виявила необхідність виконання завдань щодо пошуку нових, дисипативних механізмів, які спроможні забезпечити синергетичний ефект у процесі реалізації державного регулювання підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України.

Механізми реалізації менеджменту та управління освітніми процесами у військовій сфері, що базувалися в основному на використанні емпіричних даних вже не забезпечують вимоги сьогодення. Використання противником гібридних способів ведення війни, динамізм в зміні тактики ведення війни, відсутність прикладів, відомих аналогів, стали поштовхом для пошуку нових, науково обґрунтованих концепцій, реалізація яких ґрунтуються на адаптації системи військової освіти до прогнозованих потреб, які гарантовано забезпечать ефективну протидію (нейтралізацію) загроз національній безпеці України.

В контексті зазначеного та аналізуючи існуючі підходи до реалізації менеджменту щодо планувальних заходів доцільно звернути увагу (в якості ілюстративного прикладу) на загальний алгоритм оборонного менеджменту та

оборонного планування [25]. Запропонований порядок реалізації алгоритму в загальному розкриває сутність досягнення специфічної мети моделювання, а саме:

- оцінка середовища безпеки держави;
- визначення ресурсних потреб сил оборони;
- оцінювання ризиків;
- формування перспективної моделі структури сил оборони ЗСУ;
- розроблення програмних документів;
- реалізація моніторингу та контролю (оцінка ефективності рішень);
- реалізації корегувальних заходів;
- розробка концептуальних (доктринальних), програмних та бюджетних документів.

Доцільно зазначити, що одним із основних етапів під час реалізації запропонованого алгоритму є етап “організації та забезпечення кадрами”. Саме цей етап є одним із ключових для досягнення заданих значень показників ефективності реалізації, наприклад, оборонного планування.

Логічно зробити висновок, що реалізації етапу “Організації та забезпечення кадрами” має “пряму” залежність від визначення цілей діяльності організації на найближчу та віддалену перспективи через оцінювання її спроможності та забезпечення необхідними ресурсами, у тому числі і кадровим потенціалом.

У свою чергу, якість процесу організації кадрового забезпечення має залежність від: якості реалізації процесів відбору, навчання та розвитку персоналу, його мотивації, розвитку лідерських якостей та їх корегування на шляху до досягнення визначеної цілі, комплектації з урахуванням результатів прогнозування перспектив забезпечення ефективної діяльності СО та прогнозуванні кадрових потреб для реалізації протидії (нейтралізації) загрозам національній безпеці України.

Для розкриття фізичної сутності механізму державного регулювання військової освіти доцільно зазначити, що він реалізується на засадах

функціонального (управлінського) впливу на організаційну систему, що забезпечує певний стан її структури (переведення в інший стан) відповідно до об'єктивних потреб (закономірностей) забезпечення ефективної підготовки військових фахівців з урахуванням прогнозованих загроз національній безпеці України. Зазначене виявляє потребу у розробці відповідних вимірних інструментальних засобів та розробки методичного апарату, використання якого надає можливість ефективно реалізовувати державне регулювання військової освіти в Збройних Силах України.

Разом із тим, першим реалізованим кроком на шляху формування (удосконалення існуючого) механізму державного регулювання військової освіти став розподіл між органами управління (МОУ, ГШ ЗСУ та органами військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ та ВНП ЗВО [27]) основних повноважень.

Так, відповідно до чинного законодавства, МОУУ формує державну політику з питань освіти у воєнній сфері, розробляє законодавчі акти з питань військової освіти.

ГШ ЗСУ є головним органом військового управління, координації і контролю за виконанням завдань у ЗСУ з питань освіти у воєнній сфері, здійснює аналіз та контроль рівня підготовки військових фахівців.

Безпосереднє керівництво підпорядкованими ВВНЗ та ВНП ЗВО, організацію і всебічне забезпечення якісної підготовки військових фахівців здійснюють органи військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ та ВНП ЗВО.

В структурі ГШ ЗСУ для збалансованості системи управління військовою освітою та оперативності прийняття управлінських рішень, реалізації управлінських впливів на об'єкти управління та ефективного досягнення поставлених цілей, створено Центральне управління військової освіти. Одними з основних завдань якого є: своєчасне приведення змісту навчання у відповідність до сучасних потреб військ (внесення змін в навчальні плани та програми) та необхідності формування нових професійних компетентностей

офіцерів та координація діяльності щодо фінансування та забезпечення необхідним ОВТ та матеріальними засобами для навчання

Основні напрямки формування та забезпечення реалізації політики з питань військової освіти доцільно розглядати в контексті розмежування повноважень Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України (ДВОН) та Центрального управління військової освіти і науки ГШ ЗСУ (ЦУВОіН), що представлено в таблиці 1.4.

Таким чином, представлена у таблиці 1.4 інформація надає можливість розкрити квінтесенцію повноважень основних органів державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України.

Разом із тим, під час проведення неодноразових нарад керівного складу ДВОН МОУ, ЦУВОіН ГШ ЗСУ, та ВВНЗ, ВВП (ЗВО) під керівництвом Першого заступника Міністра оборони України у 2023 році, були прийняті протокольні рішення, в яких акцентовано увагу на проблемних питаннях щодо вивчення та впровадження в освітній процес бойового досвіду, організації укомплектування (з урахуванням оперативної обстановки) об'єктів підготовки необхідними зразками ОВТ, запровадження участі у проведенні підготовки військових фахівців замовників навчання, передбачити введення до штату посад інструкторів тощо.

Потреба у вирішенні зазначених та інших питань виявляє об'єктивну потребу щодо розробки інструментальних засобів, використання яких надає можливість формувати механізм державного регулювання військовою освітою тактичної ланки управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки. Квінтесенцією зазначених механізмів може бути методичне забезпечення для визначення завдань складовим системи військової освіти, вихідних даних для формування інтегрованого потенціалу системи ВВНЗ та ВВП ЗВО щодо забезпечення якісної підготовки військових фахівців, обґрунтування відповідних рекомендацій з урахуванням потреб щодо протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз воєнного характеру.

Таблиця 1.4 – Зведена таблиця основних повноважень ДВОН МОУ та ЦУВОІНН ГШ ЗСУ та результатів їх співпраці

№ з/п	ДВОН	ЦУВОІН	Результат
1	<p>Здійснює підготовку пропозицій щодо визначення обсягів державного замовлення на підготовку військових фахівців, науково-педагогічних і наукових працівників, підвищення кваліфікації та перепідготовку персоналу для потреб Міноборони, ЗС України, Держспецтранспорту з урахуванням потреб складових сил оборони</p>	<p>Організовує роботу щодо визначення потреби в підготовці військових фахівців з вищою освітою за всіма рівнями військової освіти для комплектування посад офіцерського складу.</p> <p>Організовує роботу щодо розробки (уточнення) переліку спеціалізацій для визначення потреби на підготовку військових фахівців ЗС України з вищою освітою.</p> <p>Розробляє проєкт Переліку замовників на підготовку військових фахівців з вищою освітою на всіх рівнях військової освіти у ВВНЗ та ВВП ЗВО</p>	<p>Потреби в підготовці військових фахівців з вищою освітою стратегічного, оперативного та тактичного рівнів військової освіти; затверджений Наказом Генерального штабу Збройних Сил України перелік спеціальностей та відповідних перелік Замовників</p>
2	<p>Сприяння та участь в проведенні ліцензування освітньої діяльності, що провадиться ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НУ.</p> <p>Здійснення спільно з МОН та Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти контролю за дотриманням вимог щодо якості підготовки військових фахівців, ліцеїстів військових ліцеїв та ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою</p>	<p>Забезпечує взаємодію структурних підрозділів ГШ з іншими ОВУ та замовниками з питань організації та забезпечення якісної підготовки військових фахівців у ВВНЗ та ВВП ЗВО.</p> <p>Аналізує відповідність виконання ліцензійних умов провадження освітньої діяльності у ВВНЗ та ВВП ЗВО щодо кадрового та технологічного забезпечення.</p> <p>Організовує перегляд, внесення змін та уточнень в освітні програми підготовки військових фахівців відповідно до завдань та перспектив розвитку ЗС України, аналізу бойового досвіду та службової діяльності випускників.</p> <p>Впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців у ВВНЗ та ВВП ЗВО міжнародних стандартів та процедур, прийнятих у державах-членах НАТО.</p> <p>Встановлення особливих вимог до підготовки науково-педагогічних і наукових працівників в ад'юнктурі (аспірантурі) та докторантурі ВВНЗ, ВВП ЗВО, НУ</p>	<p>План відбору кандидатів для вступу до ад'юнктури і докторантури ВВНЗ, ВВП ЗВО та НУ.</p> <p>Узгодження освітньо-наукових програм підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.</p> <p>Аналіз актуальності та відповідності потребам військ тематик дисертаційних досліджень для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та наукового ступеня доктора наук з урахуванням досвіду застосування та перспектив розвитку ЗС України</p>
3	<p>Визначення в межах повноважень, передбачених</p>	<p>Супроводження розроблення (коригування) та погодження освітніх програм курсів</p>	<p>Погодження освітніх програм курсів професійної</p>

	<p>законом, порядку та особливих вимог щодо практичної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації військових фахівців, зокрема іноземних, а також разом з МОН – порядку підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.</p> <p>Визначення порядку направлення на навчання, строків, послідовності і періодичності проведення підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) осіб офіцерського складу</p>	<p>професійної військової освіти на всіх рівнях військової освіти та навчальних план-програм курсів підвищення кваліфікації у ВВНЗ та ВВП ЗВО.</p> <p>Супроводження підготовки військових фахівців для доукомплектування та покриття втрат ЗС України особами офіцерського складу в особливий період.</p> <p>Контроль за проведенням навчальних зборів (практичних занять на базі військових частин (установ) Збройних Сил) з громадянами України, які проходять підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу</p>	<p>військової освіти на всіх рівнях військової освіти та навчальних план-програм курсів підвищення кваліфікації у ВВНЗ та ВВП ЗВО</p>
4	<p>Встановлення особливих вимог до ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, ВЛ та НУ, які належать до сфери управління Мініборони; розроблення положення про ЗФПВО, погодження статутів ВВНЗ, ЗФПВО та ВЛ, які належать до сфери управління Мініборони, положень про військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти</p>	<p>Опрацювання пропозицій щодо створення, реорганізації та ліквідації ВВНЗ та ВВП ЗВО, визначення організаційно-штатних структур ВВНЗ та ВВП ЗВО, що належать до сфери управління ЗС України.</p> <p>Подання на затвердження начальнику ГШ ЗС України планів проведення військового (флотського) стажування (практик) курсантів (студентів).</p> <p>У встановленому порядку погодження статутів (положень) ВВНЗ та ВВП ЗВО</p>	<p>Внесення змін в організаційно-штатні структури ВВНЗ та ВВП ЗВО, що належать до сфери управління ЗС України (реорганізація, ліквідація ВВНЗ та ВВП ЗВО).</p> <p>Контроль за військовим (флотським) стажуванням (практиками) курсантів (студентів)</p>

Таким чином, трансформація військової освіти, яка здійснюється у відповідності до “Концепції трансформації системи військової освіти”, яка затверджена Постановою Кабінету Міністрів України, Матриці основних спроможностей сил оборони визначеної Стратегічним оборонним бюлетенем України, який затверджений Указом Президента України [29], Порядку організації та здійснення оборонного планування в МО України, ЗС України та

інших складових сил оборони, який затверджений наказом Міністерства оборони України [30], система військової освіти має наступні функціональні складові: вища освіта, професійна військова освіта та підвищення кваліфікації.

Необхідність розробки інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військовою освітою тактичної ланки управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки, обумовлене:

нормативно-правовими документами щодо організації військової освіти;

досвідом російсько-української війни;

відсутністю інструментальних засобів прогнозування потреб в вмотивованих, професійних і освічених військовослужбовцях для участі у заходах протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз національній безпеці України воєнного характеру.

У подальшому доцільно звернути увагу щодо систематизації наявного міжнародного досвіду щодо підготовки військовослужбовців, формування показників та критеріїв оцінювання якості їх підготовки.

1.4. Розподіл повноважень між Міністерством оборони України та органами військового управління Збройних Сил України щодо управління військовою освітою

У відповідності до [55] Міністерство оборони України є головним органом, що приймає рішення стосовно розвитку, вдосконалення або змін у системі військової освіти, до основних завдань якого належать:

забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти за напрямом військової освіти у Збройних Силах України;

розроблення проектів законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства оборони України (далі – Міністерство оборони), спільних наказів Міністерства оборони та інших державних органів з

питань військової освіти;

участь у розробленні державних програм розвитку (реформування) Збройних Сил, інших державних програм з питань військової освіти і науки, організація виконання завдань, визначених такими програмами;

координація діяльності структурних підрозділів Міністерства оборони та органів військового управління Збройних Сил щодо створення багаторівневої системи військової освіти відповідно до стандартів НАТО, кращих вітчизняних та закордонних практик, досвіду ведення бойових дій, підвищення якості підготовки військових фахівців;

організація заходів міжнародного співробітництва з питань військової освіти, у тому числі за Програмою НАТО “Удосконалення військової освіти” (DEEP);

розширення партнерської співпраці між вищими військовими навчальними закладами (далі – ВВНЗ), військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти (далі – ВНП ЗВО), закладами фахової передвищої військової освіти (далі – ЗФПВО), військовими ліцеями (далі – ВЛ), які належать до сфери управління Міністерства оборони та військовими навчальними закладами держав-членів НАТО та Європейського Союзу;

досягнення взаємосумісності системи професійної військової освіти для підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил та іншими складовими сил оборони, з відповідними структурами держав - членів НАТО;

забезпечення та організація спільної централізованої підготовки офіцерського складу оперативного та стратегічного рівня Збройних Сил та інших складових сил оборони, постійне оновлення змісту військової освіти з метою набуття військовими фахівцями нових компетентностей з підготовки і застосування військ (сил) у складі об’єднаних сил;

організація розроблення та імплементація в освітній процес ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, що здійснюють підготовку військових фахівців та громадян

України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил та іншими складовими сил оборони, оновлених освітніх програм та програм військової підготовки офіцерів запасу, спрямованих на формування нового стилю військового лідерства, доброчесності, підвищення рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням потреб інтеграції в НАТО та власного досвіду ведення бойових дій Збройними Силами та іншими складовими сил оборони;

впровадження сучасних інформаційних, інформаційно-комунікаційних технологій і технологій дистанційного навчання;

забезпечення уніфікації організаційно-штатних структур ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, які належать до сфери управління Міністерства оборони, та оптимізації чисельності їх особового складу;

приведення рівня підготовленості науково-педагогічних (педагогічних) працівників, інструкторського складу військових навчальних закладів, які здійснюють підготовку військових фахівців для Збройних Сил, у відповідність з метою та змістом професійної військової освіти;

формування пропозицій до Міністерства економіки України щодо державного замовлення на підготовку військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою, наукових і науково-педагогічних працівників, підвищення кваліфікації та перепідготовку персоналу (післядипломна освіта) і розміщення його у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, які належать до сфери управління Міністерства оборони;

визначення та встановлення особливих вимог до управління ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ;

затвердження порядку організації та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО;

визначення порядку направлення на навчання, строків, послідовності і періодичності проведення підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) осіб офіцерського складу та працівників Збройних Сил;

організація проведення курсів професійної військової освіти та

підвищення кваліфікації військовослужбовців, державних службовців та працівників Збройних Сил;

визначення та встановлення особливих вимог до підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у ВВНЗ, ВНП ЗВО та наукових установах в ад'юнктурі та докторантурі;

участь спільно з Міністерством освіти і науки України в проведенні ліцензування освітньої діяльності, що провадиться ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, наукових установах, що належать до сфери управління Міністерства оборони;

здійснення контролю за дотриманням вимог щодо якості прийому та підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, ліцеїстів військових ліцеїв;

контроль виконання ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, а також акредитації освітніх програм підготовки військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою;

науково-методичне забезпечення підготовки військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою, військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу;

організація видання підручників з навчальних дисциплін, за якими здійснюється підготовка курсантів, слухачів, ад'юнктів та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

затвердження стандартів спеціалізованої освіти військового спрямування (крім стандартів вищої освіти);

організація спільно з Міністерством освіти і науки України розроблення пропозицій щодо переліку спеціальностей підготовки військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою;

організація спільно з Міністерством освіти і науки України розроблення стандартів вищої освіти за спеціальностями в галузі знань 25 “Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону”, зокрема за спеціальностями:

253 “Військове управління (за видами збройних сил)”;

254 “Забезпечення військ (сил)”;

255 “Озброєння та військова техніка”;

256 “Національна безпека”;

участь спільно з Міністерством освіти і науки України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій в розробленні стандартів вищої освіти в галузі знань 26 “Цивільна безпека”, за спеціальністю 263 “Цивільна безпека”;

організація роботи екзаменаційних та приймальних (відбіркових) комісій ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО під час проведення атестації випускників та вступної кампанії відповідно;

затвердження порядку атестації ліцеїстів у військових (військово-морських, військово-спортивних) ліцеях, ліцеях із посиленою військово-фізичною підготовкою з навчальних предметів, визначених стандартом спеціалізованої освіти військового спрямування;

затвердження положення про атестацію педагогічних працівників, які забезпечують здобуття фахових компетентностей спеціалізованої освіти військового спрямування;

затвердження типової освітньої програми для військових (військово-морських) ліцеїв;

затвердження статутів ВВНЗ, ЗФПВО та ВЛ;

затвердження спільно з Міністерством освіти і науки України положень про ВНП ЗВО;

затвердження типових нормативів для розроблення штатів (штатних розписів) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ, контроль порядку їх дотримання;

фінансування ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ;

укладання договорів, угод, контрактів (у тому числі про надання ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО платних освітніх послуг):

з ректорами закладів вищої освіти на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації військових фахівців для Збройних Сил, на підготовку офіцерів запасу з числа громадян України;

з керівниками іноземних оборонних відомств щодо навчання іноземних

військових фахівців у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

з керівниками інших державних органів на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО за їх замовленням;

з начальниками ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації військових фахівців;

з авторами підручників з навчальних дисциплін, за якими здійснюється підготовка курсантів та слухачів у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

контроль за фінансово-господарською діяльністю ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ у встановленому порядку;

затвердження порядку відбору кандидатів та виплати академічних (соціальних) стипендій курсантам, слухачам і ад'юнктам ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

призначення і виплата академічних (соціальних) стипендій курсантам, слухачам та ад'юнктам ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

замовлення підготовки військових фахівців з вищою освітою для потреб Збройних Сил в закладах вищої освіти, підпорядкованих іншим державним органам;

визначення особливостей прийому на навчання до ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО для підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу в умовах особливого періоду;

організація та координація заходів з мовної підготовки в Міністерстві оборони та Збройних Силах;

здійснення військового керівництва ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ, які перебувають у безпосередньому підпорядкуванні;

затвердження особливих вимог до кандидатів на посади керівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників;

затвердження порядку заміщення вакантних посад керівників, науково-

педагогічних та наукових працівників у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ;

затвердження порядку розроблення та затвердження професійних стандартів офіцерського, сержантського і старшинського складу за відповідною військово-обліковою спеціальністю (спорідненими військово-обліковими спеціальностями), освітніх програм у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО, навчальних планів-програм курсів підвищення кваліфікації офіцерського, сержантського і старшинського складу;

визначення за погодженням з Міністерством освіти і науки України особливих вимог до реалізації прав і обов'язків наукових і науково-педагогічних (педагогічних) працівників та осіб, які навчаються у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

затвердження за погодженням з Міністерством освіти і науки України порядку відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), докторантів, які навчаються (проходять підготовку) у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

затвердження за погодженням з Міністерством освіти і науки України особливих вимог до підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в ад'юнктурі (аспірантурі) та докторантурі у ВВНЗ, ВНП ЗВО;

затвердження за погодженням з Міністерством освіти і науки України порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у ВВНЗ, ВНП ЗВО;

затвердження за погодженням з Міністерством освіти і науки України нормативів чисельності курсантів, слухачів, ад'юнктів (аспірантів), які навчаються у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО, на одну посаду науково-педагогічного працівника;

визначення за погодженням з Міністерством освіти і науки України вимог до практичної підготовки слухачів та курсантів, громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу.

Координація виконання зазначених завдань Міністерства оборони здійснюється через структурний підрозділ міністерства – Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони.

Діяльність структурних підрозділів Міністерства оборони, Апарату Головнокомандувача Збройних Сил, Генерального штабу Збройних Сил та інших органів військового управління з питань військової освіти спрямовується та координується заступником Міністра оборони України (згідно з розподілом обов'язків).

Структура підпорядкованості ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, ВЛ та навчальних центрів (далі – НЦ), які належать до сфери управління Міністерства оборони, відповідним керівникам структурних підрозділів Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил, керівникам інших органів військового управління наведено в додатку до цього Розподілу.

Головнокомандувач Збройних Сил України здійснює безпосереднє військове керівництво ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ через Генеральний штаб Збройних Сил.

Генеральний штаб Збройних Сил є органом військового управління ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, ВЛ та НЦ у складі Збройних Сил, до основних завдань якого належать:

участь у реалізації державної політики з питань освіти у Збройних Силах в межах визначених повноважень, координація діяльності та організація взаємодії органів військового управління, ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ з питань підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу;

контроль за виконанням ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, професійних стандартів, кваліфікаційних характеристик військово-облікових спеціальностей та програм підготовки офіцерів запасу;

організація та забезпечення практичної підготовки базової загальновійськової підготовки;

розроблення пропозицій до Національного агентства кваліфікацій щодо внесення переліку професій військовослужбовців Збройних Сил до Національного класифікатора професій;

визначення порядку організації та забезпечення підготовки (перепідготовки, підвищення кваліфікації) осіб рядового, сержантського і старшинського складу військової служби за контрактом за певним переліком посад і військово-обліковими спеціальностями, типами озброєння, військової та спеціальної техніки в НЦ;

затвердження порядку утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та НЦ;

здійснення безпосереднього військового керівництва ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ, які перебувають у безпосередньому підпорядкуванні;

визначення перспективної структури та пріоритетів розвитку Збройних Сил, розроблення та подання пропозицій Міністерству оборони щодо організації підготовки військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою, а також військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ;

здійснення контролю за станом мобілізаційної готовності ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та НЦ;

організація та здійснення заходів середньострокового та короткострокового оборонного планування, необхідних для забезпечення якісної підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та НЦ;

визначення завдань керівникам структурних підрозділів Апарату Головнокомандувача Збройних Сил, Генерального штабу Збройних Сил та іншим органам військового управління, які є замовниками на підготовку військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, з питань забезпечення якісної підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, які навчаються за їх замовленням;

участь у заходах інтеграції системи військової освіти та підготовки військових фахівців із системою управління кар'єрою за результатами аналізу кадрового забезпечення Збройних Сил;

організація заходів з визначення потреб військ (сил) у підготовці

військових фахівців з вищою освітою, фаховою передвищою освітою та певним рівнем військової освіти і громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, а також військовослужбовців рядового, сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом;

формування пропозицій щодо необхідності внесення змін (корегування) до стандартів вищої та фахової передвищої освіти;

організація розроблення та погодження професійних стандартів військових фахівців, програм військової підготовки офіцерів запасу на всіх рівнях військової освіти за військово-обліковими спеціальностями (групою споріднених військово-облікових спеціальностей) та погодження освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм підготовки військових фахівців;

організація розроблення керівних документів, методичних матеріалів тощо з питань військової освіти та підготовки;

участь у забезпеченні координації та контролю за діяльністю структурних підрозділів із забезпечення якості вищої та фахової передвищої освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

участь у заходах трансформації та розвитку системи військової освіти;

організація заходів із визначення потреб у матеріальних засобах, фінансових, інформаційних ресурсах, фондах, майні та послугах, необхідних для забезпечення якісної підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ;

організація впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ стандартів та процедур, прийнятих у збройних силах держав-членів НАТО;

організація впровадження в освітній процес ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та НЦ досвіду підготовки та об'єднаного застосування сил і засобів складових сил оборони, набутого в ході проведення антитерористичної операції на сході України, операції Об'єднаних сил, участі у російсько-українській війні,

миротворчих операціях з підтримання миру і безпеки, бойової (оперативної) підготовки військ (сил);

забезпечення інтеграції освітнього процесу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з підготовкою і завданнями військ (сил);

затвердження переліку спеціалізацій (освітніх програм) підготовки військових фахівців з вищою, фаховою передвищою освітою у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

організація роботи екзаменаційних та приймальних (відбіркових) комісій ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО під час проведення атестації випускників (у тому числі громадян України, які пройшли військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу) та вступної кампанії відповідно і проведення аналізу результатів їх роботи;

організація та проведення військово-професійної орієнтації цивільної молоді, відбору та погодження кандидатів з числа військовослужбовців військової служби за контрактом та базової військової служби на навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

забезпечення участі керівного складу, науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО у науково-практичних конференціях, семінарах, нарадах керівного складу системи військової освіти, у випробуваннях нових зразків озброєння та військової техніки, тактичних (тактико-спеціальних, тактико-стройових) заняттях або навчаннях, командно-штабних та воєнних (воєнно-спеціальних) іграх, що проводяться у Збройних Силах;

супроводження військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, військових частинах Збройних Сил під час проходження ними навчальних зборів у військах (кораблях);

моніторинг стану (рівня) освітньої діяльності з підготовки військових фахівців (у тому числі ад'юнктів та докторантів) та військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та наукових установах;

розроблення військово-професійних компетентностей, участь у розробленні військово-спеціальних компетентностей, службових (бойових) функцій спільно із замовниками на підготовку військових фахівців офіцерського складу на всіх рівнях військової освіти;

організація (узагальнення результатів) аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО, підготовка пропозицій щодо покращення якості підготовки військових фахівців;

розроблення пропозицій щодо перспектив і шляхів розвитку підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у Збройних Силах з урахуванням національних інтересів, досвіду ведення бойових дій;

проведення експертної оцінки якості наукових розробок, спрямованих на удосконалення системи військової освіти;

участь у заходах міжнародного співробітництва та проведення аналізу залучення до них слухачів, курсантів, педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників та керівного складу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО.

Координацію виконання зазначених завдань Генерального штабу Збройних Сил здійснює Центральне управління військової освіти і науки Генерального штабу Збройних Сил.

Завдання структурних підрозділів Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил та інших органів військового управління, які мають у безпосередньому підпорядкуванні ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ:

безпосереднє військове керівництво підпорядкованими ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ;

організація якісної підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ;

забезпечення інтеграції освітнього процесу курсантів, слухачів та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО з підготовкою і завданнями військ

(сил);

підготовка та надання пропозицій до Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони щодо призначення голів і заступників голів екзаменаційних комісій для атестації здобувачів освіти у підпорядкованих ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ, аналіз результатів атестації та моніторинг поточного стану (рівня) підготовки військових фахівців;

надання пропозицій до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ щодо впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу стандартів та інноваційних методик, прийнятих у державах-членах НАТО;

надання пропозицій до Генерального штабу Збройних Сил щодо переліку спеціальностей, (спеціалізацій), освітніх програм підготовки військових фахівців, програм підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

сприяння проведенню ліцензування освітньої діяльності та акредитації освітніх програм у безпосередньо підпорядкованих ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

проведення аналізу результатів роботи приймальних (відбіркових) комісій ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та ВЛ;

аналіз та доведення до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та НЦ досвіду бойових дій та застосування сил і засобів складових сил оборони;

організація розроблення, погодження та затвердження в установленому порядку статутів (положень) ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ;

удосконалення організаційної структури, оптимізація чисельності особового складу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ;

участь у проведенні професійної орієнтації цивільної молоді, відбору та погодженні кандидатів на навчання для вступу до ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

забезпечення участі керівного складу, науково-педагогічних (педагогічних, наукових) працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та інструкторсько-викладацького складу НЦ, у науково-практичних конференціях, семінарах, нарадах з питань військової освіти та підготовки військ (сил), випробуваннях нових зразків озброєння та військової техніки, командно-

штабних, оперативно-тактичних та тактичних (тактико-спеціальних) навчаннях;

організація проведення конкурсів на заміщення вакантних посад керівників ЗФПВО, факультетів, кафедр військової підготовки та затвердження складу конкурсних комісій;

організація та проведення військового стажування, навчальної, виробничої, ремонтної та інших видів практики курсантів, слухачів, ад'юнктів, науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО у військових частинах (на кораблях), які знаходяться в їх безпосередньому підпорядкованні;

організація та проведення навчальних зборів (практичних занять на базі військ) з громадянами України, які проходять військову підготовку за програмами підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ, ВВП ЗВО, контроль за їх проведенням;

проведення перевірок підпорядкованих ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО, НЦ та ВЛ.

Завдання структурних підрозділів Міністерства оборони, Апарату Головнокомандувача Збройних Сил, Генерального штабу Збройних Сил, інших органів військового управління, які є замовниками на підготовку військових фахівців:

участь у перевітках ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та НЦ у складі екзаменаційних (інспекційних) комісій та підчас виконання заходів моніторингу стану (рівня) освітньої діяльності з питань підготовки військових фахівців та військової підготовки громадян України за програмою підготовки громадян України за програмою підготовки офіцера запасу;

якісний відбір кандидатів для навчання на курсах професійної військової освіти, які проводяться у ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та НЦ, що проходять військову службу у структурних підрозділах, підпорядкованих органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах (установах, організаціях);

контроль організації та якості підготовки військових фахівців та громадян

України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, підготовка яких здійснюється у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ за їх замовленням, повноти та якості виконання освітніх програм та програм військової підготовки;

попередній розподіл випускників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які навчаються за їх замовленням, для подальшого проходження військової служби у військових частинах (установах) та надання відповідних пропозицій до Генерального штабу Збройних Сил через Кадровий центр Збройних Сил;

створення умов для якісної підготовки військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу, які навчаються за їх замовленням, підвищення кваліфікації науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО;

надання пропозицій щодо змін до переліків спеціальностей (спеціалізацій, освітніх програм) підготовки відповідних військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу;

визначення вимог до компетентностей здобувачів військової освіти ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, які навчаються за їх замовленням, розроблення професійних стандартів, проведення аналізу змісту освіти та якості підготовки військових фахівців, змісту програм навчальних дисциплін та надання пропозицій до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО щодо внесення необхідних змін до зазначених програм;

аналіз і доведення до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО узагальненого досвіду застосування Збройних Сил та інших складових сил оборони, а також стандартів НАТО;

забезпечення ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, в яких здійснюється підготовка військових фахівців та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу за їх замовленням, необхідним озброєнням та військовою технікою, військово-технічним майном, постійна участь у вдосконаленні та розвитку матеріально-технічної бази, впровадженні сучасних освітніх та інформаційних технологій відповідно до номенклатури

озброєння і майна, особливостей завдань та специфіки застосування видів (окремих родів) військ (сил);

організація та забезпечення проведення військового стажування, навчальної, виробничої, ремонтної та інших видів практики курсантів, слухачів, які навчаються за їх замовленням, відповідних науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО у військових частинах (кораблях, установах), які знаходяться в їх безпосередньому підпорядкованні;

своєчасне опрацювання пропозицій щодо потреб на підготовку відповідних військових фахівців і громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу та подання їх до Генерального штабу Збройних Сил для узагальнення замовлення;

участь у розробленні доктрин, посібників та інших методичних і нормативних документів з питань розвитку військової освіти та підготовки за відповідними напрямками;

забезпечення інтеграції освітнього процесу курсантів, слухачів та громадян України, які проходять військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО з підготовкою і завданнями військ (сил);

відповідність навчальних планів і програм навчальних дисциплін вимогам освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм та програм підготовки офіцерів запасу, за якими здійснюється освітня діяльність у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО, їх інтеграцію з підготовкою і завданнями військ (сил);

участь у забезпеченні інноваційності навчання, постійного та вчасного наповнення необхідними матеріалами платформ дистанційного навчання;

участь у проведенні випускних екзаменів громадян України, які проходять навчання за програмами підготовки офіцерів запасу за відповідними військовообліковими спеціальностями;

надання пропозицій до ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО щодо погодження тематики кваліфікаційних робіт здобувачів освіти, які навчаються за їх

замовленням, упровадження теоретичних результатів щодо їх практичного застосування з обов'язковим використанням досвіду (у тому числі негативного), оперативної підготовки та застосування військ (сил) в бойових діях (операціях);

забезпечення участі своїх представників у роботі конференцій, семінарів і нарад з питань удосконалення освітнього процесу, що проводяться у ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО та НЦ, ВЛ, проведення наукової роботи у ВВНЗ та ВНП ЗВО за напрямками їх діяльності;

ініціювання, супровід, контроль та реалізація (впровадження) результатів наукових досліджень, що проводились у ВВНЗ та ВНП ЗВО за напрямками їх діяльності;

залучення науково-педагогічних (педагогічних) та наукових працівників ВВНЗ, ВНП ЗВО, ЗФПВО, НЦ, які здійснюють підготовку військових фахівців за їх замовленням, до участі у конференціях, семінарах, нарадах з питань підготовки військ (сил), у випробуваннях нових зразків озброєння та військової техніки, командно-штабних, тактичних (тактико-спеціальних) навчаннях;

участь у проведенні професійної орієнтації цивільної молоді, відборі та погодженні кандидатів на навчання у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО з числа військовослужбовців;

створення умов для якісної військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу, супроводження військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу під час проходження ними навчальних зборів у підпорядкованих військових частинах (кораблях).

1.5 Аналіз можливостей відомого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації

З-поміж існуючих управлінських процесів, державне регулювання освітньою галуззю – найскладніше [120, 151, 153, 158, 160 та інші]. Пояснити

такий стан речей можна таким чином, в державному регулюванні освітньою галуззю інтегруються різні цілі та завдання, напрями та об'єкти. Але першою чергою, таке державне регулювання є різновидом управлінського впливу, особливо якщо мова йде про підготовку фахівців сектору безпеки й оборони України. В аналіз потенціалу відомчого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації необхідно враховувати механізми такого регулювання, інституційне його забезпечення, наявність інструментальних взаємозв'язків тощо.

Підготовка фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти є важливою складовою сектору безпеки і оборони, оскільки забезпечує зв'язок кожного його елемента із кваліфікованими спеціалістами, задовольняє попит щодо освітніх послуг, зміцнює національну безпеку. Проблема підготовки згаданих вище фахівців має значний інтерес в межах представленого дослідження.

Державне регулювання підготовкою фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти – це складна та комплексна система, що реалізується в контексті освітньої політики державного рівня, зокрема у межах трансформації військової освіти.

Для свого функціонування військова освіта України звертається до численних регуляторних методів та інструментів, на основі співвідношення яких і формуються ключові особливості військового освітнього простору. Зважаючи на це, управлінська теорія у сфері військової освіти розробляє та проектує дієві методи та засоби для досягнення освітньої мети, звертається у практиці до власної методології та наукового апарату, формує властиві їй категорії та поняття.

Державне регулювання підготовкою фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в широкому трактуванні – це частина державного управління, а також взаємодія відомчих управлінських органів, вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти зі специфічними

умовами навчання, і наукових та науково-методичних установ.

Враховуючи подане вище, реалізація оптимізації або удосконалення в одному структурному елементі неминуче призводить до змін в решті елементів системи державного регулювання.

На особливу увагу у системі державного управління військовою освітою заслуговує відомчий науково-методичний апарат і його вплив на удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації.

Відомчий науково-методичний апарат реалізується на основі прийняття управлінського рішення і є відповідальним за стан справ у сфері, тобто за виконання конкретних завдань та функцій.

Можливості відомчого науково-методичного апарату дозволяють формувати раціональні програми модернізації та трансформації військової освіти. Можна стверджувати, що основними завданнями відомчого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації є:

- розроблення методів визначення вимог щодо моделей підготовки фахівців;
- розроблення раціональних програм підготовки фахівців з урахуванням змін оперативної обстановки;

- розроблення методик підготовки фахівців;

- розроблення методик прогнозування темпів модернізації зразків озброєння, військової техніки та їх забезпечення у військах;

- оцінка динаміки зміни за часом наявного освітнього та методичного потенціалу у підготовці фахівців;

- методики визначення термінів готовності фахівця тактичного та оперативного рівня;

- визначення оптимальних механізмів державного регулювання підготовкою фахівців тактичного та оперативного рівня;

- виокремлення напрямків удосконалення інституційних механізмів

державного регулювання підготовкою фахівців;

розроблення моделей підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня;

визначення перспективних способів впровадження інновацій у зміст підготовки фахівців тощо.

Загалом, комплексне застосування різноманітних методик в управлінській діяльності, дозволяє отримувати достовірну інформацію щодо кількісних та якісних показників складових підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня та планувати її розвиток на конкретні терміни і відповідно до обраних стратегій трансформації військової освіти.

Відомчий науково-методичний апарат покликаний здійснювати прогнози щодо змін варіантів розвитку військової освіти з урахуванням військово-політичної ситуації в країні, запитів суспільства та бойового досвіду представників сектору безпеки і оборони України [34].

Узагальнений аналіз наукових праць свідчить про те, що існує потреба у розширенні та поглибленні наукових-методичних орієнтирів у військовій освіті, формуючи при цьому нову наукову раціональність, яка детермінує зміни парадигм у процесі наукового пізнання. Можна констатувати, що сучасна військова освіта України переживає перехідний стан від традиційної науково-методичної діяльності до нових форм раціональності, самосвідомості та ідентичності [33].

Сучасному етапу розвитку науки та методології характерні відкритість до інновацій, течій, концепцій, а рушійними силами розвитку наукового пізнання можна вважати методологічні підходи. Зважаючи на це у державному регулюванні підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня, необхідно визначати стратегію, змістовну характеристику діяльності та шляхи її оновлення та розвитку.

За такої ситуації доцільним є застосування окремих державних стратегій, щоб існувала можливість розроблення напрямів та шляхів удосконалення науково-методичного апарату щодо державного регулювання згаданої

підготовки. У кожній стратегії повинна бути закладена фундаментальна ідея щодо пізнання та трансформацій військової освіти, що вимагає відповідної концепції згідно із провідною науковою позицією [31].

Цілком очевидно, що наукова сфера та методологія є основними складовими в удосконаленні державного управління. Розуміння сутності наукової діяльності, її відмінних ознак, і водночас спроби пошуку спільних, для органічного поєднання науки із освітою – є передумовою результативної діяльності майбутнього фахівця тактичного та оперативного рівня.

Наука завжди активно включається у сферу військової освіти. Представники управлінської галузі у своїй діяльності активно звертаються до науково-методичного потенціалу. Пояснити такий стан речей можна так: наукові дослідження спрямовані на вивчення складних ієрархічних та багатофункціональних систем, що включають як конкретні явища, так і історичні процеси та еволюцію в цілому.

На сучасному етапі розвитку військової освіти України фіксують поступове розширення наукових інтересів, охоплюючи більшу кількість явищ та процесів військової освіти, життя та творчості. На основі процесів інтеграції з різними видами наук всередині військової освіти виникають різні підходи до вивчення об'єктів.

Методологічною основою усіх наукових процесів є міждисциплінарність, що включає досягнення філософської, психологічної, соціологічної та інших наук. Тому, задля ефективного розвитку наукових досліджень у військовій сфері необхідним є розвиток механізмів державного управління підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня.

Для визначення можливостей державного управління науково-методичного забезпечення у підготовці фахівців тактичного та оперативного рівня, слід усвідомити сутність цієї діяльності. Це діалектика поєднання процесів диференціації, інтеграції, поєднання компонентів різних наук, формування нових галузей у традиційних науках тощо [32].

Одним із завдань держави є надання пріоритетної підтримки науково-

методологічного апарату як перспективного джерела економічного зростання та атрибуту національних інтересів, культури та освіти. Держава як політичний інститут повинна створити умови для розкриття інтелектуальних ресурсів громадян та їх реалізації, забезпечити використання досягнень науково-технічної галузі у вирішенні соціально-економічних та культурних питань.

Необхідно констатувати, що наукова галузь та методологія України характеризується нині, особливо під час війни, низкою негативних тенденцій:

- технічно вичерпана матеріально-технічна база;
- старіння наукових кадрів;
- потреба в удосконаленні нормативно-правової бази;
- неоднозначність правових засад державної політики щодо існування середовища наукових технологій;
- перешкоди у здійсненні інноваційної діяльності;
- рівень комерціалізації науково-технічних та науково-дослідних новацій;
- відсутність пріоритетності у наукових розробках;
- низький рівень державних інвестицій та фінансової підтримки;
- рівень розвитку міжнародного наукового співробітництва тощо.

Подані вище узагальнені проблеми є характерними і для військової освіти, а тому для їх вирішення слід спроектувати ефективний механізм державного управління підготовкою фахівців тактичного та оперативного рівня.

Державне управління підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня реалізується за дотримання таких принципів:

- єдність наукового, технічного, економічного, духовного потенціалів суспільства;
- інтеграція централізованого та децентралізованого управління у науковій діяльності;
- забезпечення творчої, наукової та науково-технічної свободи;
- баланс фундаментальних та емпіричних досліджень;
- упровадження досягнень науки;
- забезпечення співробітництва у світовій науці;

свобода поширення інформації наукового та науково-технічного призначення;

відкритість у міжнародному науково-технічному співробітництві;
інтеграція українського наукового простору у світовий.

Варто нагадати, що механізмами державного управління вважають практичні заходи, стимули, важелі, завдяки яким державна влада має змогу впливати на суспільні відносини, з метою реалізації поставлених цілей. У практиці державного управління механізм зазвичай зображують ланцюговими схемами. На особливу увагу заслуговують фактори впливу на державне управління, що можуть бути соціальними, економічними, політичними, правовими та адміністративними, тобто залежать від сфери суспільних відносин. Проте, як зазначалось вище, сучасні процеси є комплексними та інтегративними, тому поширеним механізмом державного управління є комплексний механізм, як система засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління (адміністративних, політичних, соціальних, економічних, організаційних та культурологічних).

Отже, за результатами узагальнення аналізу теоретичних досліджень, вважаємо, що удосконалення науково-методологічного апарату щодо удосконалення державного апарату підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня це сукупність усіх можливих засобів, які може застосувати держава для досягнення оптимальних результатів у військовій освіті на користь суспільства. Ключовими напрямками такого удосконалення можуть бути:

- 1) Економічний – державне управління щодо фінансового та інвестиційного забезпечення військової освіти.
- 2) Мотиваційний – формування адміністративних, соціальних та економічних стимулів.
- 3) Організаційний – формулювання чітких цілей, завдань, функцій, методів та структури.
- 4) Політичний – формування соціально-культурної політики.
- 5) Правовий – нормативно-правове забезпечення військової освіти.

Представлені вище напрямки науково-методологічного апарату щодо удосконалення державного апарату підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня покликані забезпечити неперервні процеси взаємодії науки та освіти. Ми потребуємо розвитку цих напрямків, проте українська держава у стані визвольної війни не в повному обсязі доопрацьовує такі складові механізмів як політика, фінанси, страхування, нормативне забезпечення та інші. Така ситуація пояснюється відсутністю оперативної інформації щодо наукових досліджень у військовій сфері, відсутність стабільності та ефективності у функціонуванні економіки, існування потужних загроз та викликів у сфері національної безпеки. До цього переліку слід ще додати, що українській системі державного управління притаманна низка негативних ознак, які також гальмують запропоновані вище механізми, як то:

невпорядкованість адміністративної системи;

статус та позиціонування у суспільстві законодавчої та виконавчої гілок влади;

рівень корупції та непрофесійні дії в управлінській діяльності;

відсутність зорієнтованості на суспільні інтереси.

Слід зазначити, що основним висновком є висновок щодо потреби у реформах у державному секторі управління, які можуть посилити згадані процеси удосконалення. Зокрема, домінування економічних стимулів та організаційних. Економічні стимули повинні сприяти фінансуванню необхідних процесів та передачі чималої кількості функцій з державної сфери у приватну, а організаційні – сприяти дебюрократизації. Додатковими можливостями науково-методологічного апарату щодо удосконалення державного апарату підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня є:

закладення основ державної політики у вигляді концептуального документу;

розроблення пропозицій для законодавчої бази на основі співпраці теоретиків та практиків;

запровадження дієвих заходів у підготовці наукових кадрів;

проектування системи прогнозування розвитку військової освіти;
здійснення політики відповідно до вимог сьогодення та змін регіонального та глобального характеру;
розроблення та реалізація державної інноваційної політики, що передбачає повноцінне фінансування програм та проектів військової галузі;
формування системи аудиту щодо використання державних коштів;
запровадження організаційно-правової бази з метою залучення досвідчених науковців.

Необхідно наголосити, що зазначені рекомендації не є вичерпними, оскільки передовий досвід активно звертається до положень інституційної теорії та синергетичного підходу у державному управлінні. Інституційна теорія та практичні цінності, які вона декларує враховує так звані трансакційні витрати, що дозволяють досягти оптимальних показників державного управління. Щодо синергетичного підходу, то згідно із його концептом, управління повинно базуватись на синергетиці – особливому сучасному стилі мислення – науковому та інтегративному.

Таким чином, у проблемі аналізу можливостей науково-методологічного апарату щодо удосконалення державного апарату підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня варто вирішити двоєдине завдання: створити умови, необхідні для реалізації тенденцій розвитку безпосередньо військової освіти; запровадження таких засобів, що дають змогу досягти запланованих цілей.

Висновки до розділу

1. Підготовка військових кадрів для сил оборони здійснюється в системі військової освіти, яка з одного боку, є компонентою системи освіти держави, з іншого – перебуває на шляху професіоналізації, приведення її структури і змісту до стандартів, підходів та принципів, що впроваджені у країнах – членах НАТО.

Прийняті за останні роки Кабінетом міністрів України, Міністерством оборони та Генеральним штабом ЗСУ ряд рішень, дали змогу сформувавши загальне бачення процесів на всіх рівнях управління системою військової освіти, об'єктивно їх оцінювати та коригувати, а також створювати умови для синхронізації дій і концентрації ресурсів різних суб'єктів освітньої діяльності.

У результаті проведеного аналізу було встановлено, що розвиток системи військової освіти передбачає системні зміни, а стратегія менеджменту системи військової освіти створює правове підґрунтя для упорядкування й розмежування зон відповідальності Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України та ВВНЗ, ВНП ЗВО. Розкрита градація надає можливість сформувавши більш функціональну систему управління, інтегрувати елементи західних моделей лідерства.

Разом із тим існує потреба у дерегуляції державного управління системою військової освіти, що виявляє об'єктивну потребу в розробці інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військової освіти Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки. Запропоновану дерегуляцію пропонується реалізовувати на засадах прогнозування потреб в вмотивованих, професійних і освічених військовослужбовцях для участі у заходах протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз національній безпеці України воєнного характеру.

2. За результатами аналізу сучасного стану військової освіти зарубіжних країн, можна констатувати, що вона є складною галуззю, що неперервно піддається численним трансформаціям та корективам. Зважаючи на це, у забезпеченні військової освіти неможливо слідувати універсальним рекомендаціям. Проте, зрозумілим є той факт, що військова освіта повинна активно шукати нові ресурси для удосконалення та змін.

3. Трансформація військової освіти, яка здійснюється у відповідності до Концепції трансформації системи військової освіти, Матриці основних спроможностей сил оборони визначеної Стратегічним оборонним бюлетенем

України, Порядку організації та здійснення оборонного планування в МО України, ЗС України та інших складових сил оборони, система військової освіти має функціональні складові: вища освіта, професійна військова освіта та підвищення кваліфікації.

Необхідність розробки інструментальних засобів, для удосконалення механізму державного регулювання військовою освітою тактичної та оперативної ланок управління Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки, обумовлене:

нормативно-правовими документами щодо організації військової освіти;
досвідом російсько-української війни;

відсутністю дієвих інструментальних засобів прогнозування потреб в вмотивованих, професійних і освічених військовослужбовцях для участі у заходах протидії (нейтралізації) виявлених (прогнозованих) загроз національній безпеці України воєнного характеру.

4. Проведений аналіз можливостей науково-методологічного апарату щодо удосконалення державного апарату підготовки фахівців тактичного та оперативного рівня не дає можливості вирішити невідповідність між потребою в забезпеченні своєчасної ефективної підготовки військових фахівців в умовах ведення війни з російською федерацією та удосконаленні механізму державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України на засадах прогнозування загроз воєнного характеру національній безпеці України оперативному використанні бойового досвіду, регулювання військової освіти тактичної та оперативної ланок управління Збройних Сил України, виконанні двоєдиного завдання: створити умови, необхідні для реалізації тенденцій розвитку безпосередньо військової освіти; запровадження таких засобів, що дають змогу досягти запланованих цілей.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [65; 66; 68; 71; 72 - 76].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

2.1. Організаційний механізм державного регулювання організаційно-штатних структур ВВНЗ та ВНП ЗВО.

Організаційний механізм є одним із найбільш дієвих на всіх рівнях (тактичний, оперативно-тактичний, оперативний і стратегічний) системи військового управління. Основними складовими елементами організаційного механізму є організаційні структури, які реалізують управлінські рішення, технологію управління, правові засади управління з метою реалізації покладених функцій і досягнення необхідних значень показників управління підрозділами.

З метою розробки кількісних характеристик (показників) апарату управління та процедур управлінської діяльності впроваджуються регламентація (визначення складу внутрішніх елементів основних підрозділів, штатної чисельності підрозділів; розподіл завдань між конкретними виконавцями; розробка порядку виконання управлінських завдань у підрозділах тощо).

При проектуванні організаційної структури керуються схемою типової структури. При цьому неодмінно враховуються специфічні особливості кожної організації та її структури, територіальне розміщення підрозділів, обсяг і складність виконуваних завдань, кількість персоналу, усі внутрішні і зовнішні чинники, цілі, завдання, функції, взаємозв'язки та чинники, які діють у даних умовах. Крім того, враховують основні вимоги і принципи системи управління, які забезпечують надійну організацію управління ВВНЗ та ВНП ЗВО:

по-перше, обсяг і склад функцій управління на кожному рівні повинен відповідати ролі цієї ланки в організації;

по-друге, ієрархічна побудова вимагає, щоб завдання кожної меншої ланки відповідали завданням більшої, до складу якої воно входить;

по-третє, централізація – об'єктивна тенденція розвитку ВВНЗ та ВВП ЗВО.

При проектуванні організаційної структури ВВНЗ та ВВП ЗВО слід керуватися такими принципами організації управління: простота, ефективність, обмеження кількості підлеглих на одного керівника, необхідність визначення функцій, поділ завдань, наукова керованість, ступінчастість управління, колективність керівництва, єдність підпорядкування управління, відповідальність і дії; рівновага (забезпечення правильного співвідношення між централізацією і децентралізацією, а також між функціями), гнучкість, безперервність, зручність управління. Основними інструментами регламентації є органіграми, матриця розподілу відповідальності, положення про структурний підрозділ та посадова інструкція.

Органіграма становить собою графічну інтерпретацію процесу виконання управлінських функцій, їх етапів і робіт, які до них входять, що описує розподіл організаційних процедур розробки та прийняття рішень між підрозділами, їх внутрішніми структурними рівнями й окремими працівниками. Органіграми дозволяють пов'язати процес раціоналізації технологічних маршрутів та інформаційних потоків із впорядкуванням взаємозв'язків між структурними елементами систем управління, що виникають при організації узгодженого виконання її завдань і функцій в ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Організаційна структура ВВНЗ та ВВП ЗВО – це склад факультетів, кафедр, відділів, служб і підрозділів в апараті управління, їх системна організація, характер підпорядкованості та підзвітності один одному і вищому органу військового управління, а також набір координаційних та інформаційних зв'язків, порядок розподілу функцій управління за різними рівнями і підрозділами управлінської ієрархії [86; 90; 91; 101].

Організаційна структура містить засоби розподілу різних видів діяльності між складовими структури та координації діяльності цих складових, що використовуються для досягнення цілей. У межах організаційної структури відбуваються всі управлінські процеси і функції, що забезпечують виконання

завдань ВВНЗ та ВВП ЗВО щодо підготовки військовослужбовців, які повинні відповідати заявленим характеристикам замовників на їх підготовку.

Отже, організаційна структура ВВНЗ та ВВП ЗВО складається з організаційної структури управління (суб'єкта управління) та структури реалізації завдань з освітньої діяльності (об'єкта управління).

Використання в практиці управління схеми організаційної структури дозволяє зрозуміти формальну ієрархію організації, у тому числі структуру процесів, відповідальності та звітності. Ці схеми застосовуються для вирішення низки завдань:

- визначення ролей та обов'язків усього персоналу в межах організації;

- установлення ієрархічної структури повноважень, влади і процесу прийняття рішень;

- формування комунікаційних каналів і потоків інформації, включаючи правила підпорядкування та методи регулювання, що належать до методик звітності;

- формування механізму контролю з визначенням ступеню централізації і масштабу контролю;

- визначення функцій та управлінських завдань.

Організаційна структура є базисом оптимізації функціонування ВВНЗ та ВВП ЗВО та використання його освітньо-наукового потенціалу.

При традиційній методиці розробки схеми організаційної структури використовується організаційна діаграма або органіграма. Другий поширений метод побудови схеми організаційної структури економічних систем належить до методології моделювання бізнес процесів ARIS (Architecture of Integrated Information Systems) – проектування інтегрованих інформаційних систем. Ця методологія є найбільш розвинутою та містить близько 100 різних моделей, що застосовуються для опису, аналізу й оптимізації різноманітних аспектів діяльності економічної системи, а також складають модуль налаштування інтегрованої інформаційної системи SAP/R3, який використовується під час впровадження системи та її налаштування під діяльність підприємства.

Структурні моделі в ARIS поділяються на 4 групи:

моделі організаційної структури – опис організаційної структури й елементів внутрішньої інфраструктури;

моделі функціональної структури – опис стратегічних цілей і функцій;

моделі інформаційної структури – опис інформації, що використовуються в роботі підприємства;

моделі бізнес процесів – опис бізнес процесів і взаємозв'язків між структурою, функціями й інформацією.

У матрицях розподілу відповідальності більш детально і наочно, ніж в органіграмі, фіксуються спільні права у прийнятті рішень, розділено відповідальність декількох органів за різні аспекти одного результату, роль колегіальних і консультативних органів у прийнятті рішень (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Матриця відповідальності [26]

Завдання	Виконавці			
	Менеджер проекту	Адміністратор проекту	Планово-фінансовий відділ	Відділ збуту
Узгодження цілей	ВВ			К
План за етапами	ВВ	В		К
Бюджет проекту	ВВ	В	К	
План проекту	П	ВВ		
Затвердження плану	ВВ		К	К

У результаті аналізу взаємовідносин між елементами структури проекту й організацією будується матриця, де елементи структури проекту стають рядками, а елементи схеми організації компанії – стовпчиками (або навпаки). В елементах матриці рівень відповідальності тих чи інших дійових осіб позначають за допомогою різних умовних позначень або кодів. Отже, матриця «призначає» кожному пакету робіт конкретних виконавців.

Грунтовно підготовлена та продумана матриця часто є тим інструментом, який забезпечує успішну підтримку проекту як у межах команди проекту, так і зовнішніми організаціями. Приклад матриці відповідальності для структурних підрозділів наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Приклад матриці відповідальності для структурних підрозділів [26]

Виконавці	Дослідження інвестицій	Розробка проектно-конструкторської документації	Контракти	Будівництво	Експлуатація
Відділ обладнання	-/+	+/-	+/-	+	+
Відділ охорони природи	-/+	-/+	-/+	+/-	-/+
Відділ комплектування		+/-	+	+	+/-
Технічний відділ	+/-	+	-/+	-/+	-/+
Планово-виробничий відділ	-/+	-/+	+	+/-	+
Планово-фінансовий відділ			+	+/-	+
Бухгалтерія		-/+	+/-	+/-	-/+

Примітки: (+) – відповідальний виконавець; (+/-) – бере участь у розробці; (-/+) – узгоджує вихідний результат.

Схема формальних організацій містить у собі рівні вертикального і горизонтального поділу праці. Горизонтальна відображає ступінь поділу завдань між окремими структурними одиницями. Чим більше в організації різних сфер (які вимагають спеціалізованих знань, навичок і вмінь), тим більш складною вона є.

Автори міжгалузевих методичних рекомендацій щодо вдосконалення структур управління рекомендують такі норми керованості:

для керівників організацій та їх перших заступників – не більше 7–10 осіб;

для керівників функціональних підрозділів – не більше 4–6 осіб;

для керівників лінійних підрозділів – 15–20 осіб.

Заступники керівників структурних підрозділів вводяться, як правило, при перевищенні норми керованості в 1,5 рази.

За видами взаємозалежності доцільно підрозділи установи розрізняти:

номінальну взаємозалежність (підрозділи, що об'єднуються взаємозалежністю, вносять вклад у загальну справу але безпосередньо між собою не пов'язані);

послідовну взаємозалежність (робота підрозділів, зайнятих на етапах роботи, залежить від роботи на попередніх етапах, необхідна більш тісна

координація, ніж при номінальній, особливо на завершальних етапах);

обопільну взаємозалежність (чинники роботи одного підрозділу стають результатом роботи іншого, і навпаки).

За характером координаційна діяльність поділяється на:

превентивну (спрямована на передбачення проблем і труднощів);

для усунення перебоїв, які виникають у системі;

регулюючу (спрямована на покращення діяльності системи або існуючої схеми організації);

стимулюючу (спрямована на покращення діяльності системи або існуючої організації навіть за відсутності конкретних проблем).

Централізація – ступінь зосередження повноважень щодо прийняття рішень у однієї особи. Вона пов'язана з формальною владою, правами, якими наділена певна особа в організації. Диференціація показує поділ підприємства на окремі структури (філії та представництва). Інтеграція показує входження підприємства в різні асоціативні форми управління, а саме:

1. Розподіл організації по горизонталі на блоки, які відповідають найважливішим напрямкам діяльності щодо реалізації стратегії освітньої діяльності ВВНЗ та ВНП ЗВО, виділення лінійних і штабних підрозділів.

2. Установлення співвідношення повноважень і відповідальності між підрозділами, визначення обміну інформацією, документообігу між ними.

3. Установлення співвідношення повноважень і відповідальності всередині проєктованих підрозділів, визначення обміну інформацією, документообігу між діловодством, групами, які входять до складу підрозділу.

4. Установлення співвідношення повноважень різних посад всередині підрозділу і за його межами.

5. Визначення посадових обов'язків як сукупності певних завдань і функцій та доручення їх виконання конкретним особам.

Загалом повноваження становлять собою обмежене право використовувати ресурси організації і спрямовувати зусилля деяких її співробітників на виконання певних завдань.

Лінійні повноваження – це повноваження, які передаються безпосередньо від начальника до підлеглого і далі до інших підлеглих. Делегування лінійних повноважень створює ієрархію рівнів управління організації. Процес створення ієрархії називається скалярним процесом. Оскільки повноваження розподіляються людьми за допомогою скалярного процесу, то ієрархія називається скалярним ланцюгом або ланцюгом команд.

Штабні повноваження – повноваження, якими наділені консультативні, обслуговуючі й особисті апарати, щоб допомогти лінійному керівникові при прийнятті певних рішень.

Коли лінійне керівництво стикається з проблемою, що вимагає спеціальної кваліфікації, воно може запросити відповідних спеціалістів на тимчасовій або постійній основі і таким чином сформувати консультативний апарат. До обов'язків цих фахівців входить консультування лінійного керівництва в їх галузі знань. Найбільш часто консультативний апарат використовується в галузі права, новітньої або спеціальної технології, навчання та підвищення кваліфікації.

Видами штабних повноважень є [83; 91; 93; 96; 97]:

рекомендаційні повноваження, якими наділяють служби та відділи, що рекомендують і консультують із певних питань (наприклад, штатний психолог);

обов'язкове узгодження – коли лінійне керівництво повинно обговорити відповідні ситуації зі штабним апаратом, перш ніж почати дії або надати пропозиції вищому керівництву (наприклад, ВЗЯВО);

паралельні повноваження – це встановлення системи контролю для врівноваження влади і запобігання грубих помилок. Служба, наділена такими повноваженнями, має право відкидати рішення лінійного керівництва;

функціональні повноваження. Апарат, який має ці повноваження, може як запропонувати, так і заборонити якісь дії у сфері своєї компетенції (наприклад, діяльність відділу кадрів, юридичної служби);

лінійні повноваження всередині апарату. У цій ситуації апарат є підрозділом із більш ніж одним рівнем управління.

Однак на практиці не існує однієї оптимальної для всіх ситуації структури організації. Як і в усіх процесах управління, у проектуванні організацій існує лише найбільш відповідний для даної ситуації спосіб. Відносна ефективність того чи іншого типу організаційної структури визначається різними зовнішніми і внутрішніми чинниками, а також інтеграцією (координацією).

2.2 Правовий механізм державного регулювання: сутність та пріоритетні напрямки.

В Україні вже впродовж тривалого часу відбуваються складні перетворювальні процеси, так званий перехідний період, що покликаний модернізувати інституціональний фундамент суспільства, зміцнити політичні базисні інституції, завершити будівництво правового соціуму [172].

Якість прогнозування перспектив реформування військової освіти й аналізу її нормативно-правового фундаменту залежить від глибини теоретичного аналізу тих напрацювань, що створені за цією проблематикою. Як засвідчили результати нашого дослідження, сьогодні існує чимало наукових праць щодо нормативно-правової бази функціонування військової освіти: Кабачинський М. І. (вивчення історичного розвитку та становлення прикордонної служби); Мельніков О. Г. (процеси євроінтеграції прикордонної служби з опорою на законодавчу базу); Плахотний М. П.; Процик В. М.; Цимбалістий Т. О. та інші.

Проектування наукового базису щодо формування системи військової освіти є пріоритетним державним завданням.

Звичайно, що структура системи військової освіти є складним об'єктом вивчення, оскільки це компонента важливого стратегічного соціального інституту українського суспільства – ЗСУ. Її можна тлумачити як політику держави, політику окремого відомства, політику стосовно її військовослужбовців та працівників. Отже, структуру системи військової освіти

можна трактувати як у вузькому, так і у широкому значенні.

Ефективність формування структури системи військової освіти в ЗСУ залежить від чіткого розподілу прав та обов'язків для кожного рівня структури, детальної регламентації завдань підрозділам структури й окремим особам, створення відповідних правил та інструкцій, формування корпоративної культури з метою слідування інтересам спільної справи.

Загалом управління військовою освітою в ЗСУ є переважно пасивним і реактивним процесом. Тому у запропонованому підрозділі роботи нами здійснено спробу проаналізувати нормативно-правову базу, яка обґрунтовує реалізацію військової освіти та її розвиток в новому геополітичному становищі України.

Загалом у [30; 83; 92; 94; 95] зазначено, що правовий механізм – це система законодавчих і нормативно-правових норм, який реалізується шляхом забезпечення верховенства права під час підготовки військових фахівців для потреб ЗСУ.

Правовий механізм передбачає:

розвиток і вдосконалення нормативно-правової бази з питань підготовки військових фахівців для ЗСУ з максимальним урахуванням військових інтересів України;

законодавче забезпечення процесів діяльності ВВНЗ та ВНП ЗВО;

удосконалення й оптимізацію чинного законодавства з питань формування та розвитку сектору безпеки і оборони України, створення Об'єднаного штабу та розподіл функціональних обов'язків серед усіх складових Сектору безпеки і оборони в умовах мирного часу, під час введення в дію правового режиму воєнного стану чи правового режиму надзвичайного стану;

удосконалення й оптимізацію чинного законодавства, що регулює питання у військовій сфері національної безпеки: уточнення компетенції органів державної влади, ЗСУ, інших військових формувань та правоохоронних органів у мирний час, під час введення в дію правового режиму воєнного стану чи правового режиму надзвичайного стану, забезпечення єдиного порядку

координації та взаємодії, оперативного підпорядкування, забезпечення, функціональних обов'язків та важелів впливу у форматі переговорного процесу; адаптацію законодавства України у військовій сфері національної безпеки до законодавства ЄС з урахуванням реалій сучасного стану і ведення агресивної «гібридної війни».

На законодавчому рівні основні положення реалізації державної політики національної безпеки у воєнній сфері було спрямовано на забезпечення захисту суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України. З цією метою на законодавчому рівні було прийнято низку ґрунтовних правових актів, які можна узагальнити як нормативно-правові акти (див. табл. 2.3), які обґрунтовують реалізацію військової освіти та її розвиток в новому геополітичному становищі України, а саме:

Таблиця 2.3 - Перелік керівних документів для організації військової освіти у Збройних Силах України

№ з/п	Реквізити	Назва керівного документу
1	Закон України № 2232-ХІІ від 25.03.1992	Про військовий обов'язок і військову службу
2	Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017	Про освіту
3	Закон України № 1556-VII від 01.07.2014	Про вищу освіту
4	Указ Президента України від 10.12.2008 № 1153/2008	Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України
5	Указ Президента України від 30.01.2019 №23/2019	Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України
6	Постанова КМУ від 15.12.1997 № 1410 (в редакції ПКМУ від 30.12.2022 р. № 1490)	Про трансформацію системи військової освіти
7	Постанова КМУ від 29.04.2015 № 266	Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти
8	Постанова КМУ від 12.05.2021 № 467	Про затвердження Положення про вищі військові навчальні заклади
9	Постанова КМУ від 14.06.2000 № 963	Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників

10	Постанова КМУ від 30.12.2015 № 1187	Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності
11	Постанова КМУ від 31.05.2017 № 373	Про затвердження Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів
12	Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р	Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки
13	Наказ МОУ від 05.06.2014 № 360	Про затвердження Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти
14	Наказ МОУ від 20.06.2024 № 405/нм	Про організацію підготовки офіцерського, сержантського і старшинського складу у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах фахової передвищої військової освіти
15	Наказ МОУ від 01.07.2022 № 13/ДСК	Про затвердження Інструкції про організацію освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти в особливий період
16	Наказ МОУ від 15.02.2024 № 120/нм	Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах фахової передвищої військової освіти
17	Наказ МОУ від 12.01.2024 № 23	Про затвердження Порядку організації і проведення військового стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів та слухачів ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО
18	Наказ МОУ від 24.06.2024 № 414/нм	Про затвердження Розподілу основних завдань з подальшого розвитку військової освіти між Міністерством оборони України та органами військового управління Збройних Сил України.
19	Наказ МОУ від 31.05.2021 № 52 (зі змінами)	Про деякі питання визначення потреби на підготовку військових фахівців Збройних Сил України з вищою освітою
20	Наказ МОУ від 01.08.2023 № 444	Про затвердження Переліку військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу та Переліку військово-облікових спеціальностей, за якими може бути присвоєно первинне військове звання молодшого лейтенанта запасу
21	Рішення першого заступника МОУ від 01.07.2024 № 3886/уд	Організаційно-методичні рекомендації з розроблення (коригування) основних документів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, закладів фахової передвищої військової освіти, які регламентують організацію та забезпечення освітнього процесу
22	Рішення Міністра оборони України від 02.02.24 № 4076/з	Про затвердження “Переліку замовників на підготовку військових фахівців з вищою та фаховою передвищою освітою”
23	Рішення Міністра оборони України від 31.01.2024 № 30561/з/76-2023	Дорожня карта реалізації Стратегії менеджменту системи військової освіти

24	Спільний наказ МОУ та МОН від 15.08.2018 № 910/412	Про затвердження Положення про військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти
25	Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 08.09.2023 № 254	Про затвердження Порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців
26	Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 29.06.2024 № 219/дск	Про затвердження розподілу завдань між структурними підрозділами ГШ ЗСУ
27	Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 31.05.2024 №82	Про утворення Комітету з питань координації виконання у ЗСУ завдань системи військової освіти
28	Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 07.09.2023 №215	Про створення та впровадження у ЗСУ Системи аналізу службової діяльності випускників
29	Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 02.07.2024 № 316/дск	Про затвердження Положення про Центральне управління військової освіти і науки Генерального штабу Збройних Сил України
30	Звіт Головної інспекції Міністерства оборони України від 01.01.24 №220/5/2	Підсумки діяльності Інспекції з питань військової освіти Головної інспекції Міністерства оборони за 2023 рік
31	Наказ ЦУВОіН від 03.07.2024 № 1	Положення про управління організації військової освіти у Збройних Силах України Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу Збройних Сил України
32		Положення про відділ організації вищої освіти у Збройних Силах України управління організації військової освіти у Збройних Силах України Центрального управління військової освіти і науки Генерального штабу Збройних Сил України
33		Посадові обов'язки особового складу відділу організації вищої освіти у Збройних Силах України
34		Інші

2.3 Ресурсний механізм державного регулювання організаційно-штатних структур ВВНЗ та ВНП ЗВО.

Держава об'єднує велику кількість організацій, які різняться за характером і метою діяльності, формою власності, спрямованістю, але діють на основі певних правил і процедур.

Організація (грец. organon – поєднання) – соціальне утворення (група людей), що функціонує на відносно постійних засадах і свідомо координує свою діяльність для досягнення спільної мети.

Терміни «організація» використовують в соціотехнічних системах, тобто таких, що містять соціальну (людей) і технічну (технології, засоби виробництва, озброєння і військова техніка тощо) компоненти. Для створення організації необхідними є:

певна кількість учасників (людей);

ступінь ідентифікації всіх учасників з цілями організації;

формальна структура владних відносин (ієрархія, мережа тощо) [86; 87].

Процес побудови організації часто також називають організацією, хоча йдеться про функцію управління – організування. Створені організації існують за внутрішньою логікою і можуть втрачати залежність від людей, які їх створили. Організація використовує можливості співробітників для розвитку, а тому очікує від них певного досвіду, знань, кваліфікації, активності, відповідальності, дисципліни, визнання своїх цілей і цінностей тощо.

Усі організації, незалежно від специфіки їх діяльності, характеризуються ресурсною базою, залежністю від зовнішнього середовища, розподілом праці, наявністю управління як особливого виду діяльності. Для реалізації основної функції кожна організація використовує різні види ресурсів [91; 93] (матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні тощо). Залучаючи їх із зовнішнього середовища, необхідно визначити ключовий ресурс, який забезпечить організації конкурентні переваги: досконалу технологію, унікальний матеріал тощо. У постіндустріальну епоху особливого значення набувають нематеріальні, інформаційні ресурси, які є основою для прийняття рішень щодо залучення інших їх видів.

Організація є відкритою системою, яка на вході отримує ресурси із зовнішнього середовища, на виході – віддає йому створений продукт. Від того, як продукт сприйме зовнішнє середовище, залежатиме становище організації і спроможність існувати.

Розподіл праці в ВВНЗ та ВНП ЗВО може бути горизонтальним і вертикальним. Горизонтальний поділ праці передбачає створення в організації підрозділів, які спеціалізуються на різних видах діяльності, а вертикальний – відмежовує безпосереднє виконання роботи від роботи з координування діяльності виконавців і відображається в ієрархії рівнів менеджменту. Результатом вертикального поділу праці є утворення рівнів управління.

Щоб організація могла досягти поставлених цілей, необхідно координувати роботу всього персоналу, тобто управляти ними. Управління має надати організаційній роботі системності, порядку, передбачуваності, логіки, постійності, незважаючи на мінливість і складність середовища, у якому працює організація.

Успішність управління організаціями великою мірою залежить від розуміння їх характеристик. Це дає змогу:

- правильно формувати ресурсну базу, залучаючи ті ресурси, які забезпечать організації сталий розвиток;

- розробити ефективну стратегію взаємодії з чинниками зовнішнього середовища;

- сформувати оптимальну управлінську ієрархію, ефективні процедури і механізм управління.

Кожна організація використовує певні технології для перетворення одних ресурсів в інші. Процес перетворення пов'язано з необхідністю виконання сукупності різних взаємопов'язаних завдань (робіт), які реалізує персонал конкретної кваліфікації з використанням озброєння і техніки (обладнання), інформації та вказівок (команд, розпоряджень).

Організаційна структура ВВНЗ, ВНП ЗВО може безпосередньо визначатися технологією надання освітніх послуг, обсягом та різноманітністю спеціалізацій, умовами і просторовим розміщенням підрозділів, швидкістю внесення змін в освітній процес та технологічних змін. Разом із тим організаційна структура ВВНЗ, ВНП ЗВО суттєво відрізняється внутрішньоструктурними організаційними одиницями і фізичними процесами

щодо взаємодії між персоналом усіх рівнів управління, зовнішнього впливу на всю систему військової освіти та умов воєнно-політичної, воєнно-стратегічної обстановки в державі. Зазначене вимагає подання обґрунтування ситуації, яка склалася.

Вітчизняний досвід АТО (ООС), збройного протистояння з російською федерацією з лютого 2022 року та низки збройних конфліктів малої інтенсивності, що відбувалися у світі за останні 20–25 років, свідчить про доволі ефективну тактику гібридного застосування потенціалу противника, який має різну фізичну сутність (воєнний, інформаційний, економічний, політичний тощо), нехтування міжнародними нормами військового права, діяльність за межами правового поля, договірних зобов'язань своїх лідерів тощо.

Подані в таблиці 2.4 параметри та чинники можуть змінювати свої значення, але повинні бути враховані при формуванні ОШС, щоб ВВНЗ та ВНП ЗВО могли досягати своєї мети, незважаючи на невизначеність, загрози і ризики, які виявляються (можуть виявитись) під час дії зовнішніх та внутрішніх факторів. Вирішити завдання щодо врахування основних чинників під час розробки ОШС можна за умови наявності необхідних показників ефективності організаційних структур, моделей і методів. Такі моделі та методи повинні дозволяти розраховувати й оптимізувати значення цих показників для організаційних структур, які вже існують або проектуються.

Отже, можна зробити висновок, що реалізація державної політики у сфері військової освіти відбувається за рахунок використання механізму державного регулювання, що виявляє необхідність у формуванні самого поняття «механізм державного регулювання військової освіти».

Здійснивши аналіз наукової літератури [55; 81], ми дійшли до висновку, що механізм державного регулювання військової освіти – це система, яка призначена для практичної реалізації державної політики у сфері військової освіти та досягнення поставлених цілей і має визначену структуру та інструменти (методики, методи, правові і нормативні важелі, ресурсне, у тому числі інформаційно-аналітичне, забезпечення) впливу на об'єкт управління.

Таблиця 2.4 – Шкала значущих чинників і параметрів організаційної структури ВВНЗ та ВНП ЗВО [51]

№ з/п	Назва чинників і параметрів	Вага q_i
1	Цілі діяльності та їх динаміка	0,04744
2	Склад завдань-функцій та їх зміни	0,04649
3	Склад робіт щодо реалізації кожного завдання-функції та їх змін	0,04269
4	Взаємозв'язок робіт усередині кожної групи (і функції)	0,04175
5	Параметри технології (тактики дій) та їх динаміка	0,04175
6	Спільність робіт у групах, командах	0,04032
7	Взаємозв'язок груп робіт	0,03985
8	Якість виконання завдань персоналом по кожному завданню	0,03937
9	Залежність якості виконання завдань від кваліфікації персоналу	0,03937
10	Залежність якості виконання завдань від оснащення	0,03890
11	Параметри об'єктів й якості виконання завдань на них	0,03653
12	Потреба в персоналі для виконання завдань, функцій, їх елементів	0,03558
13	Норми керованості та їх динаміка	0,03368
14	Кількість рівнів ієрархії управління та їх динаміка	0,03321
15	Можливість взаємодопомоги, взаємозамінності персоналу (підрозділу)	0,03226
16	Формування тимчасових навчальних підрозділів	0,03083
17	Склад завдань-функцій, які можна делегувати тимчасовим навчальним підрозділам, та їх динаміка	0,02846
18	Фінансові витрати на діяльність ОШС та її елементи	0,02846
19	Можливість взаємної передачі досвіду й обміну інформацією	0,02846
20	Створення груп оперативного командування (тимчасових оперативних штабів) та резервів	0,02799
21	Склад повноважень управління, які делегуються тимчасовим навчальним підрозділам	0,02751
22	Організаційна структура тимчасових навчальних підрозділів і динаміка їх змін	0,02657
23	Ступінь та умови централізації управління	0,02609
24	Фінансові витрати на резерви та тимчасовий оперативний штаб і завдання, які вони виконують	0,02372
25	Наявний та необхідний час на виконання завдань, реалізацію функцій	0,02324
26	Види елементів реалізації основних форм СБД (тактики дій)	0,02135
27	Озброєння та військова техніка	0,01992
28	Залежність норм керованості від стандартизації управління	0,01945
29	Обсяг завдань, які покладаються на підрозділ залежно від умов обстановки	0,01898
30	Параметри (відомі показники) управлінської частини організаційної структури	0,01898
31	Військово-політичні чинники зовнішнього середовища	0,01565
32	Військово-стратегічні чинники зовнішнього середовища	0,01471
33	Інші чинники та параметри	0,01044

Ключовими поняттями в задекларованому визначенні є «структура» та «інструменти впливу». Тобто виникає логічне питання щодо того, яким чином формувати відповідні організаційні структури ВВНЗ та ВВП ЗВО в умовах динамічної зміни обстановки та які «інструменти впливу» при цьому необхідно використовувати.

Разом із тим, у системі військової освіти виникли протиріччя, що негативно впливають на якість реалізації специфічної освітньої діяльності на тактичному та оперативних рівнях військової освіти в умовах її трансформації:

між зростанням вимог до якості підготовки військових фахівців в умовах трансформації військової освіти і нерозвиненістю методологічної бази для забезпечення цих вимог;

між нагальною потребою кореляції об'єктивної потреби в якісній підготовці військових фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти та спроможністю державного регулювання військової освіти її забезпечення в умовах загострення воєнно-політичної обстановки в державі.

Розв'язання зазначених протиріч має важливе наукове значення, оскільки полягає в розробці механізму державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації, що гарантовано підвищить ефективність управління змінами в військовій освіті для забезпечення якості підготовки фахівців, які спроможні виконувати службово-бойові завдання за призначенням.

2.4 Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного регулювання системи військової освіти є комплексом заходів щодо збору, опрацювання (аналізу) та розподіл за призначенням інформації підпорядкованим підрозділам для виконання покладених на них функцій.

У контексті активного розвитку і популяризації стандартів інформаційного

сучасного суспільства в Україні, набуває особливого контексту питання ефективного управління різноманітними ресурсами і процесами в різних сферах діяльності, у тому числі і в сфері освіти.

Із поширенням нових інформаційних технологій, сутність яких полягає у впровадженні засобів обчислювальної техніки, зв'язку, телекомунікаційних систем, інформація отримує статус постійного і необхідного атрибуту забезпечення діяльності державних інституцій, юридичних осіб, громадських утворень та пересічних громадян. Якість, достовірність, а також оперативність інформації має прямий вплив на прийняття численних рішень, що приймаються на різних рівнях управління – від глави держави як політичного інституту до громадян [36; 80]. Головна мета інформаційної політики полягає у створенні оптимальних умов щодо задоволення інформативних потреб управлінського процесу завдяки формуванню та використанню інформаційних ресурсів і сучасних інформаційних технологій. Тобто першочергова завдання інформатизації функціонування системи військової освіти є створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення (далі – ІАЗ) управлінської діяльності, що містить складну, інтегровану, ієрархічну та організовану систему, призначення якої у підтримці прийняття ефективного управлінського рішення щодо забезпечення належної якості військової освіти (див. рис. 1).

Питання інформаційно-аналітичної діяльності, зокрема у контексті специфіки ефективності державного і корпоративного управління, представлене у вітчизняному науковому дискурсі (В. Варенко, А. Валюх, Д. Дубов, О. Дубас, Є. Курілов, О. Мандзюк, Л. Мельник, М. Паталог, О. Сидорчук, А. Пугач та ін.). За результатами ретроспективного аналізу можна стверджувати, що найбільш дослідженими є вихідні положення, способи та методики застосування інформаційно-аналітичних технологій у прийнятті дієвого управлінського рішення у період 2000–2010-х рр. Проте, враховуючи сучасний стан і тенденції розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення, спровоковані динамічним розвитком інформаційних технологій, які розуміємо як комплекс процесів та методів пошуку, збору, упорядкування, збереження, систематизації, обробки,

надання і поширення інформації, є неповною мірою висвітленим.

Поняття «інформаційно-аналітичне забезпечення» є поширеним у різних джерелах із питань менеджменту. Проте сьогодні відсутнє єдине його тлумачення, а тому у наукових статтях представлена певна змістова суперечність. У зв'язку із цим, виникла проблема, що перешкоджає розробленню методологічних основ інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти.

Мета підрозділу полягає у обґрунтуванні методологічних засад інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти.

Інформаційно-аналітичне забезпечення реалізує важливу функцію у сфері державно-управлінської діяльності. За разі відсутності необхідної інформації виникають складнощі у прийнятті об'єктивного та своєчасного державного управлінського рішення. Зважаючи на це, діяльність органів військового управління та державних органів повинна бути забезпечена своєчасною інформаційною підтримкою.

Інформаційно-аналітичне забезпечення можна представити як процес розроблення оптимальної умови щодо задоволення інформаційної потреби та виконання посадових обов'язків органами державної влади на основі формування та звернення до конкретних інформаційних ресурсів. Мета інформаційно-аналітичного забезпечення державних органів виконавчої влади полягає у створенні умов щодо прийняття ефективного державного управлінського рішення [37; 81].

Категорія "інформаційно-аналітичне забезпечення" містить два взаємопов'язані елементи загального, зокрема:

інформаційний елемент загального що виступає першим етапом процесу інформаційно-аналітичного забезпечення у системі управління будь-яких механізмів, що реалізується діяльністю спеціально підготовлених представників галузі, які здійснюють пошук, відбір, обробку, накопичення, узагальнення і збереження інформації;

аналітичний елемент загального – похідний (другий) етап реалізації роботи з інформацією в загальному процесі інформаційно-аналітичного забезпечення у системі управління будь-яких механізмів. Цей елемент може реалізовуватися у вигляді виробництва фахівцями конкретної галузі на підставі інформаційних одиниць, що функціонують і складних інтелектуальних процесів нового знання щодо явищ або подій, що досліджуються [37; 81].

Систему інформаційно – аналітичного забезпечення управління доцільно трактувати як сукупність взаємозалежних та відповідним чином сформованих організаційних, організаційно-правових, інформаційних, методичних, програмних, технологічних компонентів, що покликаний забезпечувати необхідний рівень якості прийняття управлінських рішень на основі раціонального застосування інформаційних ресурсів та інформаційних технологій. За умови поєднання принципів проблемної зорієнтованості та програмно-цільових установок у тематики інформаційного забезпечення, та у вибірковості підготовки інформації та доведення її до управлінців відповідно до їх положення в управлінській системі та основних функціональних обов'язків.

Інформаційно-аналітична діяльність є особливим напрямом інформаційної діяльності, що пов'язаний із виявленням, обробкою, збереженням та поширенням інформації переважно в управлінській, політичній та економічній сфері. Проте, для управлінського середовища значущим є не тільки своєчасність ознайомлення з первинним змістом інформації, а й попереднє виявлення проблемної ситуації і формування прогнозу розвитку подій [38; 80].

Саме потреба у виявленні та прогнозі тенденцій розвитку проблемних ситуацій обумовлює звернення до різних аналітичних методик обробки вихідної інформації. Аналіз можливих варіантів розвитку проблемної ситуації вимагає не тільки узагальнення отриманої інформації, а також її оцінювання. Наявність в інформаційно-аналітичному дослідженні «вивідного знання» робить їх надійним підґрунтям для прийняття управлінських рішень [38].

Необхідність проведення досліджень інформаційно-аналітичного забезпечення обумовлена не тільки наявністю інформаційних бар'єрів, які

перешкоджають одержанню потрібної специфічної інформації, а й обмеженістю часових параметрів в діяльності користувачів інформації. Обмеженість часу суб'єктів управління як користувача інформації потребує перекладання на спеціальні інформаційно-аналітичні підрозділи завдань постійного інформаційного моніторингу змін в внутрішньому та зовнішньому середовищах функціонування системи військової освіти, формування необхідних інформативних повідомлень з усіх можливих інформаційних елементів, аналітичної та синтетичної трансформації вихідних інформаційних потоків у відповідності до потреб користувача. Виконання таких завдань вимагає формування системи інформаційного забезпечення користувачів інформації, в якій вони позиціонуватимуться визначальним фактором у підготовці інформаційно-аналітичного повідомлення для внесення своєчасних управлінських змін (розпоряджень, тощо).

Завдання щодо пошуку інформації, її аналізу та опрацювання покладено на спеціальні відділи, інформаційно-аналітичні служби (інформаційно-аналітичні центри).

Методологію дослідження доцільно базувати на використанні системного підходу, методів аналізу та синтезу, логічного, системно-структурного та порівняльного аналізу, а також методу когнітивного аналізу, що уможливорює аналіз інноваційних підходів щодо розвитку інформаційно-аналітичних технологій, виокремити фундаментальні суттєві характеристики управлінської діяльності та виділити напрями, принципи, форми і способи удосконалення управлінської діяльності на основі використання сучасних інформаційно-аналітичних систем, а також забезпечили визначення ролі та місця інформаційно-аналітичної системи у процесі державного управління та ін [38; 80].

Загалом управлінське рішення є діяльністю із переведення об'єкта управління в необхідний стан; одночасно є процесом і результатом аналізу інформації, формування прогнозу, оптимізації та визначення альтернатив з усіх можливих методів досягнення сформульованих цілей. За своєю сутністю, процес

прийняття управлінського рішення передбачає низку послідовних дій.

Основними кроками у прийнятті рішення зазвичай вважають:

Усвідомлення самої потреби в ньому;

діагностування та аналіз ситуації;

напрацювання його варіантів;

оцінювання усіх можливих варіантів;

визначення оптимальної альтернативи;

реалізація обраної альтернативи;

забезпечення зворотного зв'язку та оцінку результатів.

Ступінь результативності управлінського рішення можна визначити за такого підходу:

дотримання вимог, що є відповідними конкретній проблемній ситуації та сприяють вирішенню загальної мети діяльності структури з мінімальними витратами;

результативність (ефективність, дієвість);

економічність;

своєчасність;

обґрунтованість;

реальність [39].

Ключовими інформаційними функціями в управлінському процесі є: збирання (добування) інформації специфічного характеру, інтерпретація отриманої інформації, збір директивної інформації, прийняття управлінського рішення, передача інформації до управлінських об'єктів, забезпечення адекватного сприйняття та усвідомлення інформації підлеглими у військовому управлінні ланками, забезпечення зворотного зв'язку, внесення коректив у прийняте управлінське рішення.

Завдяки процесу обміну інформацією між суб'єктом управління та його об'єктом здійснюється їх взаємодія, в результаті чого зберігається стійкість та цілісність всієї системи. Інформація, яка циркулює в системі управління, може бути класифікована за різноманітними ознаками: якістю, джерелами

надходження, функціональним призначенням та ін. Отже, в контексті діяльності інформаційно-аналітичного центру управлінська інформація є необхідною основою напрацювання, прийняття та реалізації управлінських рішень, що дозволяє впорядкувати взаємодію об'єкта та суб'єкта правління, сформулювати прямі та зворотні зв'язки [39].

Відповідно аналітика розуміється як основа процесу обробки інформації, методологія пізнання, форма мислення, засіб перетворення інтуїтивних уявлень, форма наукового знання, що застосовується в процесах управління. В контексті діяльності інформаційно-аналітичного центру базовими аналітичними процесами є: аналіз цілей управління, адаптивне управління збиранням інформації, побудова предметної області дослідження об'єкта управління, планування та проведення натурних або модельних експериментів, синтез нового знання та ін [39].

Теоретичні та прикладні аспекти функціонування інформаційного простору служб та підрозділів у складі різноманітних організацій, фірм та відомств – було ініційовано на початку 1990-х рр., а його специфіка визначалася відповідно до особливостей вітчизняних політичних, економічних і соціальних реформ [40-42].

На тлі зовнішньо- та внутрішньополітичних подій в Україні надзвичайно актуалізується необхідність підвищення ефективності держави і суспільства та їх інститутів, що виступають як елементи складної організаційної системи, які взаємодіють і протидіють одночасно. Зокрема, необхідним стає кардинальне підвищення ефективності державного регулювання системи військової освіти, що технічно можливо досягнути за рахунок посилення рівня цифровізації, інформатизації та інтелектуалізації, широкого розвитку і впровадження в управлінську та освітню практику сучасних ІТ-технологій. У час інформатизації професійна експертна думка, заснована на знанні діалектики суспільного розвитку, абсорбується інформаційно-аналітичними технологіями прийняття рішень, що використовують інтелект колективів професіоналів, які їх розробляють, та штучний інтелект із функцією самонавчання. Таким чином,

можемо визначити інформаційно-аналітичні технології прийняття управлінських рішень в системі військової освіти як високотехнологічний інструмент управлінської діяльності.

Серед інформаційних технологій, що прискорюють ситуаційний аналіз та прийняття управлінських рішень, дослідники виділяють: бази даних, інформаційні моделі, цифрові двійники реальних об'єктів – продуктів та процесів, інформаційно-аналітичні центри, ситуаційні центри, інтегроване інформаційне середовище, мережеві програмно-апаратні середовища, єдиний інформаційний простір, технології штучного інтелекту, а також великий спектр методів аналітичної математики, предикативної, прогнозної аналітики [43].

Упродовж тридцяти років Україна будує свою державність у складних геополітичних і геостратегічних умовах конкуруючого взаємовпливу східно- та західноорієнтованих держав та їх регіональних об'єднань.

В ході інтеграційних процесів Україні важливо провести комплекс реформ визначальних сфер життєдіяльності з метою завчасної підготовки (адаптації) до європейських і північноатлантичних політик, стандартів, правових норм, адміністративних підходів тощо, що також дозволить суттєво розширити європейське безпекове середовище, не знизивши рівень безпеки в регіоні.

Під час війни спектр реальних загроз досягає найбільшої концентрації. Тому першочерговим завданням Українського народу є Перемога у війні, яку рф розв'язала проти України.

Отже, в сучасних умовах питання захисту життєво важливих інтересів людини й громадянина, суспільства і держави, що полягає у своєчасному виявленні, запобіганні та нейтралізації загроз національним інтересам у різних сферах життєдіяльності, є вкрай важливим. Очевидно, що подальший розвиток Українського суспільства безпосередньо залежить від забезпечення державою необхідного рівня національної безпеки. Цього можливо досягти на підставі своєчасного та коректного аналізу сутності й масштабів реальних і потенційних загроз, ступеня захищеності національних інтересів, а також прогнозування негативних наслідків реалізації загроз у різних сферах життєдіяльності людини,

суспільства та держави.

Разом із тим, наявний у розпорядженні державних інституцій арсенал публічно-правових засобів проявив суттєві прогалини у спроможностях системи забезпечення національної безпеки, особливо щодо своєчасного та адекватного реагування на загрози національним інтересам у початкових стадіях їх ескалації. І це спонукає, у першу чергу, до розроблення та впровадження дієвих інструментальних засобів, передусім аналітичнооцінного спрямування, спроможних забезпечити якісний моніторинг та прогнозування стану національної безпеки України на засадах системного підходу.

Так, наприклад, важливу роль у прийнятті ефективних управлінських рішень в Україні відіграє сучасна глобальна інформаційно-аналітична система «СОТА», розроблена для роботи апарату Ради національної безпеки і оборони України (презентована в 2021 р.), яка містить вичерпну верифіковану інформацію відносно різноманітних галузей життєдіяльності країни та національної безпеки.

На наше переконання, таке завдання має виконувати державна система моніторингу стану національної безпеки як комплексний механізм інформаційно-аналітичної діяльності (ведення спостережень, пошуку, збирання, зберігання, узагальнення, класифікації, аналізу, перетворення і поширення інформації, розроблення висновків, пропозицій, рекомендацій і прогнозів) в усіх визначальних сферах життєдіяльності Українського народу та держави.

Саме з такою метою запроваджено сучасну інформаційно-аналітичну систему стратегічного рівня «СОТА» (далі – ІАС «СОТА») Вона чітко окреслює роль моніторингу серед інших публічно-правових засобів забезпечення національної безпеки держави, а також визначає його сутність та перспективи розвитку в контексті провідного зарубіжного досвіду й вітчизняних реалій. ІАС «СОТА» стала дієвим моніторинговим інструментом з широким спектром інформаційно-аналітичних можливостей. При цьому, в умовах мінливого безпекового середовища ІАС «СОТА» не є статичною, а перебуває у стані перманентної розбудови (модернізації та розширення можливостей) з

урахуванням впливу загроз, а також досягнень науки й технологій сучасного світу, в інтересах створення ефективної архітектури ситуаційних центрів суб'єктів забезпечення національної безпеки і оборони України, забезпечення їх сумісності (інтероперабельності) між собою та з відповідними ситуаційними (координаційними) центрами ЄС і НАТО.

Таким чином, протягом останніх років в теорії і практиці національної безпеки України відбувається прагматичний і методологічний рух від загальнодискурсивних поглядів та «ручного» управління національною безпекою до більш об'єктивних (структурованих і формалізованих) підходів моніторингу та оцінювання її стану національної безпеки. У свою чергу, це зумовлює необхідність забезпечення осіб, які приймають рішення, більш якісними продуктами інформаційно-аналітичної діяльності.

Системи підтримки прийняття рішень, розроблені шляхом системної інтеграції інформаційно-аналітичних технологій підтримки прийняття рішень, здійснюють суттєвий вплив на хроноструктуру процесу реагування на проблемну ситуацію, тим самим суттєво скорочуючи тривалість управлінського циклу, етап моніторингу та аналізу проблемної ситуації і етап підготовки управлінського рішення [40].

Сучасні інформаційно-аналітичні технології підтримки прийняття рішень повинні базуватися виключно на достовірній елементній базі та мережевій інфраструктурі провідної світової та вітчизняної розробки, системної інтеграції і виробництва. Відповідно можемо прогнозувати посилення ролі вітчизняних спеціалістів з інформаційних технологій у контексті використання інноваційних підходів для підтримки державних органів влади актуальною, своєчасною та корисною інформацією.

Таким чином, будь-яка управлінська діяльність – це процес обробки інформації про стан об'єкта управління та вироблення рішень про його збереження і поступальний розвиток у часі та просторі в умовах різноманітних обмежень і стримуючих факторів. Підвищенню ефективності управлінських рішень може посприяти лише систематизована, комплексна інформація, тобто

така, що поєднує в собі різноманітні види та відомості, історично і логічно пов'язані, які надходять у чітко визначеному порядку. Дотримання цієї вимоги дозволяє суб'єкту управління постійно переглядати соціальний об'єкт у всій його складності та багатоманітності, коригувати його функціонування і розвиток відповідно до кожної конкретної ситуації.

Крім зазначеного, проблематика критеріїв оцінки достатності системи інформаційного забезпечення державного регулювання системи військової освіти й оцінки можливостей налагодження зв'язку між інформаційними повідомленнями та рішенням щодо удосконалення освітнього процесу в ВВНЗ та ВВП ЗВО, визначення параметрів системи інформаційного забезпечення для розробки нових форм і способів СБД загалом потребують проведення додаткових досліджень.

Суб'єктами ІАД у системі військової освіти є структурні підрозділи ГШ ЗСУ (наприклад ГУДП, ГУП та інші) та органи військового управління, інформаційно-аналітичні відділення ВВНЗ, ВВП ЗВО, управління планування, досвіду та оцінювання, відділ організації вивчення та впровадження бойового досвіду.

Об'єктами ІАД у системі військової освіти є явища та процеси, які відбуваються у військовій освіті, у підрозділах ЗСУ та навколо них, СБД ЗСУ тощо.

Споживачами інформації інформаційно-аналітичної системи у системі військової освіти є ОВУ, ВВНЗ, ВВП ЗВО.

Основними принципами ІАД у системі військової освіти є (принципи – це основоположні правила у певній сфері діяльності):

відповідність організації інформаційно-аналітичного процесу завданням і функціям системи ВО;

своєчасне та попереджуваче реагування на зміну обстановки й оперативність доведення інформації суб'єктам і споживачам інформаційно-аналітичної системи;

централізація і моніторинг інформаційних потоків, організація

санкціонованого доступу до них;

єдність структурної та функціональної підлеглості інформаційно-аналітичних органів і служб;

безперервність формування інформаційних ресурсів ЗСУ для потреб системи ВО;

баланс відкритості та конфіденційності інформації [43; 44].

При вирішенні функціональних завдань керуються специфічними принципами ІАД:

науковість, що передбачає застосування діалектичної методології, всебічне та глибоке дослідження подій, явищ і процесів, що відбуваються в сфері воєнної безпеки, їх розгляд у тісному взаємозв'язку та розвитку, у всьому комплексі існуючих суперечностей;

цілеспрямованість, яка передбачає стійкість дослідницького інтересу в ІАД, її конкретизацію та спрямованість на забезпечення інформаційних потреб;

безперервність і прогностичність, які забезпечуються постійно діючим механізмом збору, узагальнення та аналізу інформації, що надходить, виявлення основних тенденцій і динаміки наявного та можливого розвитку об'єктів, які досліджуються, а також супровід прийнятих рішень і розроблених матеріалів;

системність, яка заснована на:

наявності інформаційно-аналітичних підрозділів або спеціально підготовлених співробітників у всіх структурних підрозділах системи військової освіти;

розподілі функцій інформаційно-аналітичних підрозділів різних рівнів;

наявності у ОВУ єдиного банку даних, а в інформаційно-аналітичних підрозділах усіх рівнів і ліній – однотипно організованих довідково-інформаційних баз даних;

відповідності методів, моделей та алгоритмів функціонування інформаційно-аналітичних підрозділів різних рівнів і ліній роботи єдиній меті і завданням ІАД у системі військової освіти;

дотриманні злагодженого порядку збору, передачі, обробки, зберігання і

видачі інформації;

зворотний зв'язок, який передбачає можливість отримання необхідної інформації нижчими за рівнем інформаційно-аналітичними підрозділами від вищих і взаємодіючих органів при обов'язковості її надання нижчими за рівнем інформаційно-аналітичними підрозділами вищим органам;

оперативність, яка полягає у своєчасному витребуванні, обробці та доведенні до споживачів необхідної інформації [44].

Основні завдання інформаційно-аналітичної діяльності у системі військової освіти [46] подано в таблиці 2.5.

Загальну структуру системи інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти подано на рисунку 2.1.

Таблиця 2.5 – Основні завдання інформаційно-аналітичної діяльності у системі військової освіти

№ з/п	Завдання
1	Формування та підтримка в актуальному стані баз даних про дії противника, ОВТ противника, засоби вогневого важення
2	Формування статистичної інформації про діяльність ЗСУ та ІССО
3	Здійснення статистичних спостережень за процесами, які можуть впливати на діяльність ЗСУ
4	Проведення аналітичних досліджень з питань СБД і розвитку ЗСУ
5	Збір інформації про діяльність ЗСУ та ІССО за напрямками їх діяльності і комплексний аналіз результатів СБД
6	Обмін інформацією з ІССО та НАТО, міжнародними організаціями, міністерствами і відомствами України
7	Формування і підтримка в актуальному стані інформаційних ресурсів ЗСУ, профілювання ризиків
8	Інформаційне наповнення і підтримка в актуальному стані Web-сайтів ЗСУ
9	Моніторинг електронних засобів масової інформації з питань, які належать до компетенції ЗСУ
10	Підготовка звітних документів про діяльність системи військової освіти для подання вищим органам державної влади України (Президенту України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів)
11	Забезпечення державної статистичної звітності про результати СБД
12	Розробка стратегічних (концептуальних) документів у сфері воєнної безпеки держави
13	Інше

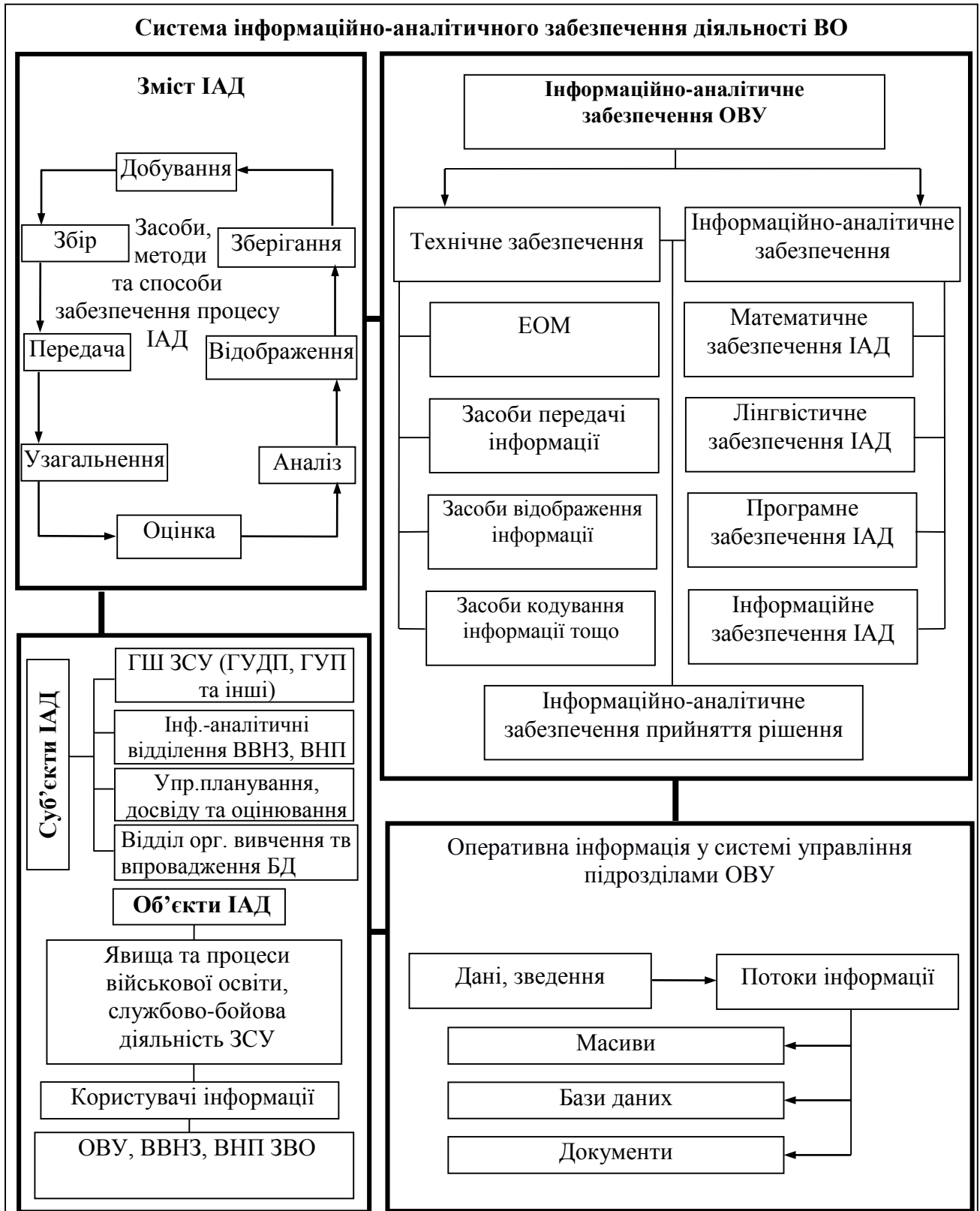

Рисунок 2.1 – Загальна структура системи інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти

Таким чином, ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів на сучасному етапі трансформації системи військової освіти, в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, зумовлюють необхідність: розробок різноманітних стратегій інформаційно-аналітичних систем для задоволення організаційних потреб органів військового управління; розробок стратегій успішного інтегрування нових технологій у діяльність державного регулювання системи військової освіти, включно з відповідним фінансуванням та адекватним технічним обслуговуванням для забезпечення необхідного потоку інформації для прийняття рішень із коротко-строгового та довгострокового планування; надання співробітникам адекватної підготовки для забезпечення ефективного використання інформаційно-аналітичних систем.

Згадана система, у свою чергу, реалізує інформаційно-аналітичну діяльність в сфері забезпечення ефективного державного регулювання системи військової освіти та містить: планування, добування, збір, контроль достатності й якості, передачу, обробку, оцінку та аналіз наявної і прогнозованої інформації, яка формується, про явища та процеси, що відбуваються у сфері національної безпеки України, документальне оформлення (відображення), формування інформаційних ресурсів ЗСУ і доведення інформації до суб'єктів та споживачів інформаційного забезпечення.

Висновки до розділу

1. Якість формування структури системи військової освіти в ЗСУ залежить від чіткого розподілу прав та обов'язків для кожного рівня структури, детальної регламентації завдань підрозділам структури й окремим особам, створення відповідних правил та інструкцій, формування корпоративної культури з метою слідування інтересам спільної справи.

2. На законодавчому рівні було прийнято низку ґрунтовних правових актів, які можна узагальнити як нормативно-правові акти, які обґрунтовують

реалізацію військової освіти та її розвиток в новому геополітичному становищі України.

3. Уперше сформовано дефініцію **«механізм державного регулювання військової освіти»** як систему, яка призначена для практичної реалізації державної політики у сфері військової освіти та досягнення поставлених цілей, має визначену структуру та інструменти (методики, методи, правові і нормативні важелі, ресурсне, у тому числі інформаційно-аналітичне, забезпечення) впливу на об'єкт управління.

4. Уперше сформовано дефініцію «інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державного регулювання системи військової освіти» як комплекс заходів зі збору, опрацювання (аналізу) та розподіл за призначенням інформації підпорядкованим підрозділам для виконання покладених на них функцій.

5. Встановлено, що основними інформаційними функціями в управлінні системою військової освіти є: збирання (добування) специфічної інформації, перероблення отриманої інформації, збирання директивної інформації, прийняття управлінських рішень, передача інформації до об'єктів управління, забезпечення адекватного сприйняття інформації підлеглими ланками управління в системі військового управління, організація зворотного зв'язку, коригування прийнятих рішень.

6. Встановлено, що необхідним є кардинальне підвищення ефективності державного регулювання системи військової освіти, за рахунок посилення рівня цифровізації, інформатизації та інтелектуалізації, широкого розвитку і впровадження в управлінську та освітню практику сучасних ІТ-технологій.

7. Методологію дослідження доцільно базувати на застосуванні системного методу, методів аналізу та синтезу, логічного, системно-структурного та компаративістського аналізу, а також методу когнітивного аналізу, що дозволяє проаналізувати інноваційні підходи до розвитку інформаційно-аналітичних технологій, виділити базові сутнісні характеристики управлінської діяльності та визначити напрями, принципи, форми і методи

підвищення ефективності управлінської діяльності завдяки використанню сучасних інформаційно-аналітичних систем.

8. Уперше сформовано та обґрунтовано «структурну схему системи інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти». Згадана система, надає можливість реалізації інформаційно-аналітичної діяльності в сфері забезпечення ефективного державного регулювання системи військової освіти та містить: планування, добування, збір, контроль достатності й якості, передачу, обробку, оцінку та аналіз наявної і прогнозованої інформації, яка формується, про явища та процеси, що відбуваються у сфері національної безпеки України, документальне оформлення (відображення), формування інформаційних ресурсів ЗСУ і доведення інформації до суб'єктів та споживачів інформаційного забезпечення.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [66; 70; 73; 141].

РОЗДІЛ 3
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ТАКТИЧНОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО РІВНІВ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В
УМОВАХ ЇЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1. Обґрунтування показників потреби ЗСУ в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у воєнній сфері національної безпеки.

Як відомо, тільки висококваліфіковані та мотивовані військовослужбовці можуть перетворити виділені фінансові та інші оборонні ресурси, у тому числі системи озброєнь у військові спроможності, що необхідні для підтримання на належному рівні безпеки держави. Звісно, військові результати залежать від якісного та ефективного управління персоналом збройних сил, насамперед у даному контексті термін «управління персоналом» означає регулювання його кількості та структури за різними показниками. Це означає уміння правильно підбирати персонал для виконання тієї чи іншої конкретної роботи у конкретний час та знаходити необхідні стимули, щоб персонал виконував свою роботу ефективно, відповідально і максимально компетентно.

Аналізуючи сучасну військово-політичну обстановку навколо країни та світі на сучасному етапі розвитку, зокрема постійного реформування, однією із визначальних проблем щодо науково обґрунтованого механізму є визначення реальної кількості офіцерів на середньострокову перспективу щодо комплектування ЗСУ, державне замовлення яких розраховано наперед.

Аналіз останніх досліджень, публікацій та нормативно-правових актів наприклад [47-52] дозволяє зробити висновок, що питання визначення потреб для державного замовлення на підготовку офіцерів для ЗСУ недостатньо вивчено та потребує більшої уваги.

Виходячи з цього питання обґрунтованого визначення державного замовлення на підготовку офіцерів для ЗСУ потребує якісного середньострокового прогнозу. Тому, метою статті є вивчення існуючого досвіду з питань організації щодо визначення потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної оборони у зв'язку із постійною загрозою з боку російської федерації.

Захист суверенітету і територіальної цілісності України слід визнати тими задачами, що ставить держава перед ЗСУ. Для їх забезпечення держава визначає відповідні функції і завдання, структуру і чисельність ЗСУ та виділяє необхідні ресурси, у тому числі кадрів, які, у кінцевому рахунку, трансформуються в кадровий потенціал, необхідний для реалізації цих функцій і завдань.

Отже, щоб задовольнити потребу у захисті суверенітету і територіальної цілісності держава повинна:

надати ЗСУ необхідні ресурси (забезпечити кадрами);

створити умови для цілеспрямованого використання людських ресурсів.

Досвід проведення антитерористичної операції та аналіз використання військовозобов'язаних, на той час як основного джерела комплектування військ (сил), виявили ряд недоліків, що негативно впливали на рівень боєздатності ЗСУ, а саме:

низький рівень підготовленості військовозобов'язаних, що потребував обов'язкового проходження ними фахової та бойової підготовки;

додаткові витрати з бюджету (*проходження підготовки, виплата грошового забезпечення за попереднім місцем роботи (служби), виплата пенсій, витрати на забезпечення соціальних пільг та ін.*);

низький рівень морально-психологічного стану військово-зобов'язаних;

негативне та байдуже ставлення окремих військовозобов'язаних до військової служби.

Аналіз існуючої системи комплектування свідчить про те, що суб'єкти комплектування внаслідок впливу як об'єктивних, так і суб'єктивних причин невзможі прийняти обґрунтовані рішення у сфері забезпечення ЗСУ особовим

складом та організувати їх реалізацію. Значною мірою це відноситься до визначення потреби ЗСУ у особовому складі відповідно до завдань ЗСУ та ресурсних можливостей держави, а також приведення чисельності і структури особового складу ЗСУ у відповідність до цієї потреби.

Тому обґрунтування чисельності ЗСУ на основі аналізу можливостей держави щодо забезпечення ЗСУ людськими ресурсами є актуальним питанням.

Обґрунтування чисельності особового складу ЗСУ на середньострокову перспективу з визначенням шляхів їх комплектування підготовленим персоналом є актуальним питанням та потребує врахування багатьох чинників, в першу чергу, прогнозованих викликів та загроз військовій безпеці України.

Так на сьогодні з метою підтримання належного рівня укомплектованості осіб офіцерського складу задіяні усі шляхи комплектування, а саме за рахунок:

випускників вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, як основного джерела;

прийняття офіцерів запасу на військову службу за контрактом;

призову офіцерів запасу на військову службу за призовом;

військовослужбовців сержантського складу, які мають вищу освіту та пройшли відповідну підготовку;

атестування сержантського складу з вищою освітою без підготовки з подальшим призначенням на посади офіцерського складу;

атестування та прийняття на військову службу за контрактом громадян України з повною цивільною вищою освітою на посади за дефіцитними військово-обліковими спеціальностями;

заміна посад молодшого офіцерського складу на посади сержантського складу.

Постійне корегування штатної чисельності та втрати особового складу під час проведення ООС (АТО) потребує гнучкого планування підготовки з метою доукомплектування військ (сил) військовонавченим ресурсом.

Результати комплектування військових частин (підрозділів) в особливий період свідчать, що визначення потреб в особовому складі на середньострокову

перспективу, а саме обґрунтоване проведення розрахунків потреби у підготовці військових фахівців є важливою складовою кадрового забезпечення ЗСУ. Що дозволяє якісно та гарантовано укомплектувати посади офіцерського складу підготовленим персоналом.

Розрахунок потреби здійснюється відповідно до вимог Інструкції про порядок розрахунку потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою для ЗСУ, затвердженою наказом Міністра оборони України [53].

Потреби у підготовці військових фахівців офіцерського складу з вищою освітою визначаються за кожною спеціальністю та спеціалізацією підготовки, освітньо-кваліфікаційним рівнем освіти, окремо для кожного рівня військової освіти.

Розрахунок потреби у офіцерському складі на відповідний період часу формується шляхом визначення кількості офіцерських посад відповідно до штатної чисельності мінус кількості офіцерів, що підлягають звільненню. При цьому до даного розрахунку можливо введення різноманітних коефіцієнтів (наприклад прогнозу чисельності ЗСУ) щодо уточнення прогнозу на підготовку військових фахівців ЗСУ для визначеного державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою.

В Україні визначено, як здійснюється формування і розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів [47].

Порядок формування державного замовлення передбачає механізм складання середньострокового прогнозу, який затверджується Кабінетом Міністрів України [48].

Державне замовлення формується Мінекономрозвитку за поданням Міністерства освіти і науки України та інших державних замовників, у тому числі Міністерства оборони України (далі – Міноборони), з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях та робітничих кадрах на ринку праці (далі – середньостроковий прогноз), а також обсягів видатків державного бюджету на зазначені цілі.

Середньостроковий прогноз складається Мінекономрозвитку на підставі даних, наданих Держстатом, з урахуванням пропозицій інших центральних органів виконавчої влади, у тому числі Міноборони. Потреба на підготовку військових фахівців безпосередньо пов'язана із прогнозованою чисельністю військовослужбовців ЗСУ, зокрема із прогнозованою чисельністю посад офіцерського складу ЗСУ. Також для прогнозу чисельності посад офіцерського складу ЗСУ вираховуються тенденції щодо змін чисельності ЗСУ.

Аналіз чисельності ЗСУ на протязі з 1997 року, чисельність ЗСУ [49] постійно зменшувалась і лише з початком введення особливого періоду у 2014 році чисельність ЗСУ було збільшено і на сьогоднішній час вона становить 250 000 осіб, із них військовослужбовців – 204 000 осіб. У період з 2006 по 2010 роки державне замовлення на підготовку військових фахівців за роками коригувалось у бік зменшення та визначалось на основі офіцерського складу відповідно до моделі ЗСУ зразка 2011 року [50].

Так, типове щорічне державне замовлення для підготовки офіцерського складу у цей період становило:

- тактичний рівень – приблизно 950 осіб;
- оперативно-тактичний рівень (очно) – 100 осіб;
- оперативно-тактичний рівень (заочно) – 200 осіб;
- оперативно-стратегічний рівень (очно) – 15 осіб;
- оперативно-стратегічний рівень (заочно) – 30 осіб.

Крім підготовки військових фахівців для ЗСУ, у системі військової освіти здійснюється підготовка офіцерів для військових формувань та інших центральних органів виконавчої влади України (Державної прикордонної служби України, Міністерства з надзвичайних ситуацій, Міністерства внутрішніх справ, Державної спеціальної служби транспорту, Національного космічного агентства України, Служби зовнішньої розвідки). Протягом 2003–2007 років щорічне замовлення на підготовку фахівців тактичного рівня для цих організацій становило 200–300 осіб, оперативно-тактичного рівня: 80–100 осіб, оперативно-стратегічного рівня: 1–3 особи.

У 2010 році Міноборони розроблено та впроваджено порядок формування та супроводження замовлення на підготовку військових фахівців з вищою освітою для ЗСУ [54], який за потребами часу був скорегований після початку особливого періоду [55].

Існуюча у ЗСУ методика визначення потреби у підготовці офіцерських кадрів визначає проведення розрахунків за кожною спеціальністю та спеціалізацією підготовки, освітньо-кваліфікаційним рівнем освіти, окремо для кожного рівня військової освіти за розрахунками замовників (відповідних командувачів видів та начальників родів військ), які уточнюються Генеральним штабом ЗСУ (далі – ГШ ЗСУ) (Рис. 3.1).

Перелік спеціалізацій, за якими визначаються потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою та військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу, що відповідають спеціальностям та спеціалізаціям підготовки військових фахівців, визначає ГШ ЗСУ [52, 53, 56].

Для проведення розрахунку потреби на підготовку військових фахівців окремої спеціальності для ЗСУ визначаємо військово-облікові спеціальності осіб офіцерського складу, що відповідають спеціальностям та спеціалізаціям підготовки даних військових фахівців (табл. 3.1) [57].

Таблиця 3.1 - Військово-облікова спеціальність XXXXXX, та відповідність її спеціальностям і спеціалізаціям підготовки військових фахівців

Номер (код) ВОС	Код та найменування спеціальності підготовки	Найменування спеціалізації підготовки
Підготовка військових фахівців тактичного рівня		
XXXXX Управління діями	УУУ...	РРР...
Підготовка військових фахівців оперативно-тактичного рівня		
XXXXX Управління діями ...	УУУ....	РРР....

У відповідності до порядку, затвердженого наказом Міноборони [53] потреба у підготовці військових фахівців – це визначена кількість прийому на навчання слухачів, курсантів (студентів) у ВВНЗ, необхідних для забезпечення

потреб ЗСУ у комплектуванні вакантних посад на рік їх випуску.

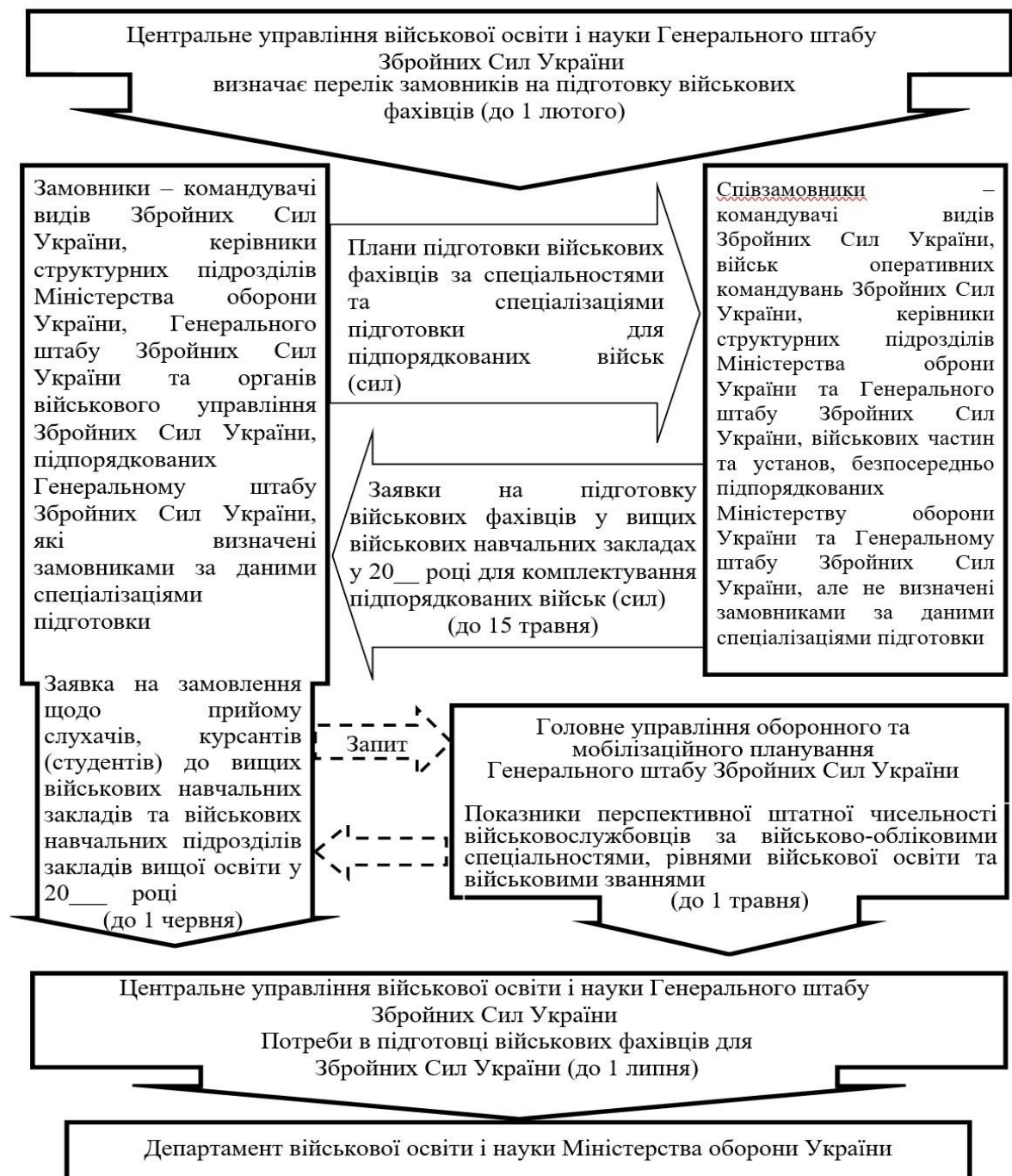

Рисунок 3.1. - Порядок роботи щодо визначення потреб у підготовці військових фахівців для ЗСУ

Вихідними даними для проведення розрахунків є:
перелік спеціалізацій та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка військових фахівців, необхідних для комплектування підпорядкованих військ (сил) (табл. 3.1);

штатна чисельність посад особового складу за ВОС за останні роки, а саме: за ВОС XXXXX за рівнями освіти ОР – 2, ТР – 3 у 2021-2023 роках;

списочна чисельність посад особового складу за ВОС XXXXX за останні три роки, а саме за 2021-2023 роки;

обсяги підготовки військових фахівців з вищою освітою у ВВНЗ за спеціалізаціями підготовки, а саме: за спеціальностями та спеціалізацією підготовки "УУУ...." та "РРР..." (ОР);

кількість слухачів, курсантів (студентів) (відповідного рівня військової освіти), прийому року складання заявки, які будуть навчатись у ВВНЗ, за спеціальностями та спеціалізаціями для підпорядкованих військ (сил);

перспективна штатна чисельність особового складу у підпорядкованих військах (силах) за ВОС XXXXX на рік випуску 2023 року для ОР, 2023 року для ТР.

Розрахунок проводиться окремо для кожної спеціалізації підготовки, відповідного рівня військової освіти (оперативно-стратегічний, оперативно-тактичний та тактичний) на наступні три бюджетних періоди (окремо на кожен із них) та для розрахунку на середньострокову перспективу на термін до п'яти років .

Для проведення розрахунків потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою, необхідних для комплектування підпорядкованих військ (сил) військовослужбовцями з вищою освітою, створюється таблиця розрахунків за формою, наведеною нижче (табл. 3.2).

Проведено відповідні розрахунки на прикладі ВОС XXXXX за спеціальностями та спеціалізаціями підготовки: "УУУ...".

1. Визначається штатна чисельність посад військовослужбовців за спеціалізацією підготовки ($P_{шт}^{спец}$) станом на 1 січня року обрахування потреб.

Штатна чисельність посад військовослужбовців за спеціалізацією підготовки обраховується як сума кількості штатних посад військовослужбовців за відповідними ВОС ($P_{шт}^{ВОС}$)

$$\Pi_{um}^{spec} = \Pi_{um}^{BOC1} + \Pi_{um}^{BOC2} + \dots + \Pi_{um}^{BOC\infty}.$$

Дані щодо кількості штатних посад військовослужбовців за ВОС беруться з табельних донесень з обліку особового складу ЗСУ, відпрацьованих станом на 1 січня року обрахування потреб.

Таблиця 3.2 - Розрахунок потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою.

Спеціалізація підготовки	Номери ВОС, які відповідають спеціалізації підготовки	Штатна чисельність посад станом на 1.01 року складання заявки	Списочна чисельність особового складу станом на 1.01 року складання заявки	Загальна чисельність слухачів та курсантів (студентів), які навчаються у ВВНЗ	Прийом слухачів та курсантів (студентів), що планується, у рік складання заявки	Показник відтоку особового складу (коефіцієнт ротації)	Прогнозована штатна чисельність посад за рік до випуску	Прогнозована спискова чисельність особового складу за рік до випуску	Прогнозований відтік особового складу на рік випуску	Прогнозована штатна чисельність посад на рік випуску	Прогнозована спискова чисельність особового складу на рік випуску	Некомплект військових фахівців на рік випуску	Чисельність замовлення, що пропонується на денну форму навчання	Чисельність замовлення, що пропонується на заочну форму навчання
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
УУУ	XXXXXX	560	350	0		0,07	400			350				

Під час обрахування кількості штатних посад осіб офіцерського складу тактичного рівня підготовки враховуються лише посади за штатно-посадовими категоріями молодшого офіцерського складу.

Для прикладу за зразок візьмемо дані станом на 01.01.2019 року: для ВОС XXXXXX тактичного рівня освіти – 560 посад.

Результат розрахунку вноситься до графі 3 табл. 3.2.

2. Визначається списочна чисельність військовослужбовців за спеціалізацією підготовки (Π_{cn}^{spec}) станом на 1 січня року обрахування потреб.

Списочна чисельність військовослужбовців за спеціалізацією підготовки розраховується як сума списочної чисельності військовослужбовців за відповідними ВОС (Π_{cn}^{BOC}):

$$П_{cn}^{спец} = П_{cn}^{BOC1} + П_{cn}^{BOC2} + \dots + П_{cn}^{BOC\infty}.$$

Дані щодо списочної чисельності військовослужбовців за ВОС беруться з табельних донесень з обліку особового складу ЗСУ, відпрацьованих станом на 1 січня року обрахування потреб.

Під час обрахування списочної чисельності осіб офіцерського складу тактичного рівня підготовки враховуються лише посади за штатно-посадовими категоріями “лейтенант”, “старший лейтенант”, “капітан (капітан-лейтенант)”.

Результат розрахунку вноситься до графі 4 табл. 3.2.

Для прикладу за зразок візьмемо дані станом на 01.01.2018 року: для ВОС XXXXX тактичного рівня освіти – 350 посад.

3. У графу 5 табл. 3.2 вносяться дані щодо кількості слухачів, курсантів (студентів), які навчаються у ВВНЗ для підпорядкованих військ (сил) ($П_{навч}^{спец}$) за спеціалізацією підготовки та відповідним рівнем військової освіти, дані беруться з донесень (форма 5.8) Табелю термінових донесень, які надходять від Замовників.

У графу 6 табл. 3.2 вносяться дані щодо кількості слухачів, курсантів (студентів), які плануються для прийому на навчання у ВВНЗ для підпорядкованих військ (сил) ($П_{пост.навч}^{спец}$) за спеціалізацією підготовки з відповідним рівнем військової освіти у рік складання заявки. Дані беруться з щорічних наказів про організацію прийому слухачів, курсантів та студентів на навчання до ВВНЗ.

4. Визначається показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки.

Даний показник обраховується на підставі аналізу (моніторингу) змін списочної чисельності особового складу за останні три роки за спеціалізацією підготовки (без урахування прибуття випускників ВВНЗ та відтоку військовослужбовців у зв'язку зі зменшенням штатної чисельності посад) і включає в себе відсоток відтоку та прибуття військовослужбовців протягом року ($K_{зм.сп.}^{спец}$):

звільнення військовослужбовців за планом;

звільнення військовослужбовців поза планом;
 вибуття (прибуття) військовослужбовців до інших військових частин (установ);
 можливі безповоротні втрати військовослужбовців;
 вибуття військовослужбовців на навчання;
 переміщення військовослужбовців на інші посади з ВОС, що не відповідають спеціалізації підготовки.

Показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки протягом останнього року (n – рік обрахування потреб) розраховується за формулою:

$$K_{зм.сп. спец}^{n-1} = \frac{(\Pi_{сп}^{спец} \cdot n-1 - \Pi_{сп}^{спец} \cdot n + \Pi_{вип}^{спец} \cdot n-1)}{(\Pi_{сп}^{спец} \cdot n-1)},$$

де $K_{зм.сп. спец}^{n-1}$ – показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки за останній рік;

$\Pi_{сп}^{спец} \cdot n$ – списочна чисельність військовослужбовців за спеціальністю підготовки станом на 1 січня року обрахування потреб;

$\Pi_{сп}^{спец} \cdot n-1$ – списочна чисельність військовослужбовців за спеціальністю підготовки станом на 1 січня попереднього року;

$\Pi_{вип}^{спец} \cdot n-1$ – кількість випускників ВВНЗ за спеціалізацією підготовки за попередній рік.

Порядок розрахунку списочної чисельності військовослужбовців за спеціалізацією підготовки ($\Pi_{сп}^{спец} \cdot n-1$) станом на 1 січня попереднього року обрахування потреб, аналогічний розрахунку списочної чисельності військовослужбовців на рік обрахування потреб.

Але розрахунок за цією формулою можливо проводити лише в тому разі, якщо протягом року не було зменшення штатної чисельності військовослужбовців за спеціалізацією підготовки.

Якщо протягом року проходили організаційні заходи і штатна чисельність військовослужбовців за спеціалізацією підготовки станом на 1 січня попереднього року перевищує штатну чисельність військовослужбовців станом на 1 січня року обрахування потреб ($\Pi_{шт}^{спец}{}_{n-1} > \Pi_{шт}^{спец}{}_{n}$), то показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки розраховується за формулою:

$$K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-1} = \frac{\Pi_{сп}^{спец}{}_{n-1} - \Pi_{сп}^{спец}{}_{n} + \Pi_{вин}^{спец}{}_{n} - (\Pi_{шт}^{спец}{}_{n-1} - \Pi_{шт}^{спец}{}_{n}) \times \frac{\Pi_{сп}^{спец}{}_{n-1}}{\Pi_{шт}^{спец}{}_{n-1}}}{\Pi_{сп}^{спец}{}_{n-1}}$$

Якщо отриманий показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки має негативне значення ($K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n} < 0$), то цей показник треба прирівнювати до нуля ($K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n} = 0$).

Аналогічним чином обраховується показник відтоку військовослужбовців протягом двох попередніх років, за:

$$(n-2) \text{ та } (n-3) \text{ роки } (K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-2} \text{ та } K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-3}).$$

Показник відтоку військовослужбовців (коефіцієнт зміни списочної чисельності) за спеціалізацією підготовки обраховується як середньоарифметичне значення показників відтоку військовослужбовців за три останні роки:

$$K_{зм.сп.}^{спец} = \frac{K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-1} + K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-2} + K_{зм.сп.}^{спец}{}_{n-3}}{3}.$$

Цей показник, як правило, знаходиться в межах від 3 до 8% і обраховується окремо для кожної спеціалізації підготовки та рівнем військової освіти.

У даному прикладі він дорівнює 7%, або 0,07. Результат розрахунку вноситься до графі 7 табл. 3.2.

5. Визначається перспективна штатна чисельність військовослужбовців за

спеціалізацією підготовки ($\Pi_{шт.}^{спец}$) на рік випуску слухачів (курсантів) ($\Pi_{шт. (нвип.)}^{спец}$) та за 1 рік до їх випуску ($\Pi_{шт. (нвип.-1)}^{спец}$). Штатна чисельність військово-службовців за спеціалізацією підготовки обраховується як сума кількості штатних посад військовослужбовців за ВОС ($\Pi_{шт.}^{ВОС}$) з відповідним рівнем військової освіти, які відносяться до спеціалізації підготовки.

Ці величини обраховуються як сума кількості перспективних штатних посад військовослужбовців за ВОС, що відносяться до спеціалізації підготовки. Під час визначення перспективної штатної чисельності за ВОС враховуються організаційні заходи та зміни штатів, які плануються у підпорядкованих військових частинах (установах) протягом періоду навчання слухачів, курсантів (студентів).

$$\Pi_{шт. (нвип.-1)}^{спец} = \Pi_{шт. (нвип.-1)}^{ВОС1} + \Pi_{шт. (нвип.-1)}^{ВОС2} + \dots + \Pi_{шт. (нвип.-1)}^{ВОС\infty};$$

$$\Pi_{шт. (нвип.)}^{спец} = \Pi_{шт. (нвип.)}^{ВОС1} + \Pi_{шт. (нвип.)}^{ВОС2} + \dots + \Pi_{шт. (нвип.)}^{ВОС\infty}.$$

Отримане значення перспективної штатної чисельності військовослужбовців за спеціалізацією підготовки за рік до випуску слухачів (курсантів) ($\Pi_{шт. (нвип.-1)}^{спец}$) вноситься до графі 8 табл. 3.2.

Отримане значення перспективної штатної чисельності особового складу за даною спеціалізацією підготовки фахівців, на рік випуску слухачів (курсантів) ($\Pi_{шт. (нвип.)}^{спец}$) вноситься до графі 11 табл. 3.2.

Для ВОС ХХХХХ тактичного рівня освіти становить 350 посад на середньострокову перспективу.

Розрахунок прогнозованої укомплектованості посад офіцерського складу та списочної чисельності молодшого офіцерського складу на рік випуску слухачів (курсантів) щодо визначення середньострокової перспективи у офіцерському складі.

На розрахунки потреби у підготовці військових фахівців впливає існуюча укомплектованість посад офіцерського складу та прогнозована укомплектованість посад на рік випуску слухачів (курсантів), тобто через

4-5 років.

Результати розрахунків прогнозованої списочної чисельності у 2018-2023 роках з урахуванням для цієї ВОС середнього, щорічного коефіцієнта зміни списочної чисельності (0,07) та можливості щодо доукомплектування посад молодшого офіцерського складу за різними сценаріями наведені на рис. 3.2.

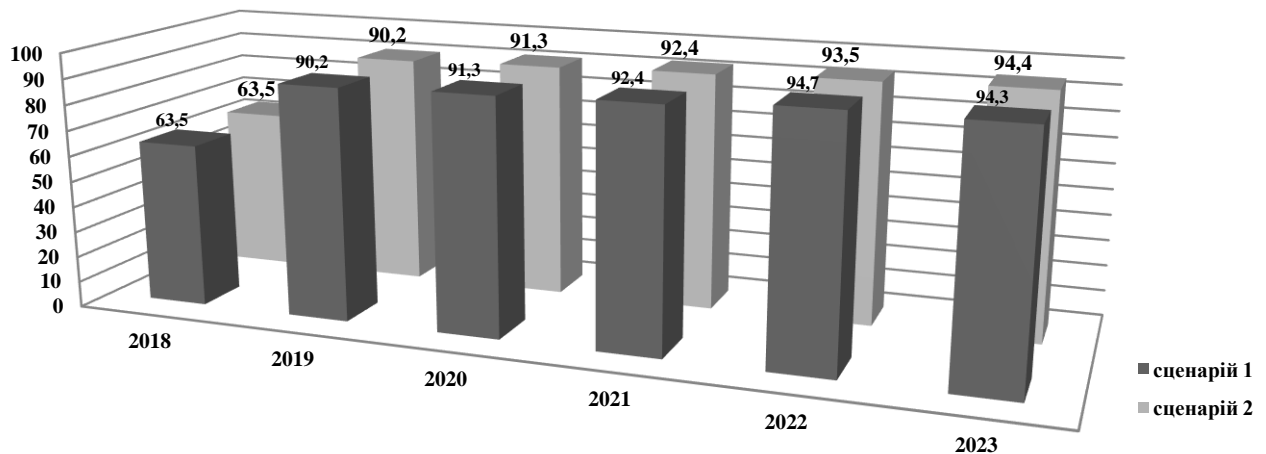

Рисунок 3.2 - Результати розрахунків прогнозованої списочної чисельності у 2018–2023 роках з урахуванням середнього для цієї ВОС щорічного коефіцієнта зміни списочної чисельності (0,07) та можливості щодо доукомплектування посад молодшого офіцерського складу за різними сценаріями

Сценарій № 1:

1. Доукомплектування посад молодшого офіцерського складу тактичного рівня фахівцями інших ВОС *(на яких за даними ВОС на даний час відсутня)*.

2. Призначення на офіцерські посади з одночасним присвоєнням первинного військового звання офіцерського складу “молодший лейтенант” осіб сержантського і старшинського складу, які мають ступінь вищої освіти не нижче бакалавра [58, 59] та пройшли курси військової підготовки при ВВНЗ та ВВП ЗВО *(наприклад, 20 сержантів)*.

3. Прийняття на військову службу за контрактом громадян, які пройшли військову підготовку за програмою підготовки офіцерів запасу *(наприклад, по 10 осіб у 2018–2023 роках)*.

Сценарій № 2: Збереження джерел за сценарієм № 1 та, починаючи

з 2022 року, додатково доукомплектування посад молодшого офіцерського складу випускниками ВВНЗ та ВВП ЗВО тактичного рівня.

Визначення орієнтовних показників потреби на підготовку військових фахівців тактичного рівня

Для визначення загальних орієнтовних показників потреби на підготовку військових фахівців тактичного рівня пропонується:

прийняти штатну чисельність офіцерів усіх рівнів освіти за ВОС ХХХХХ у 2019–2023 роках – 1040 посад, виходячи з орієнтовних показників перспективної чисельності офіцерського складу ЗСУ;

розрахувати наступні показники:

коефіцієнт оновлення чисельності усього офіцерського складу до 2023 року як 0,04 на кожний рік (*100% оновлення чисельності офіцерів за 25 років*);

коефіцієнт оновлення чисельності молодшого офіцерського складу на 2019 рік як відношення 0,04 до розрахованого середнього показника спів відношення молодшого офіцерського складу до штатної чисельності офіцерів (*близько 62%*) – 0,065;

коефіцієнт оновлення чисельності молодшого офіцерського складу з 2019 по 2023 роки, як 0,07 на кожний рік (*відношення 0,04 до розрахованого середнього показника співвідношення молодшого офіцерського складу до штатної чисельності офіцерів (близько 57%)*);

прогнозовану списочну чисельність та укомплектованість молодших офіцерів за ВОС ХХХХХ до 2023 року (з урахуванням притоку (*випуск ВВНЗ 2019 – 2023 років, призначення 20 сержантів на посади офіцерів, у 2018 році 306 випускників кафедр ВВНЗ у 2018 році та 235 – у 2019 році*) та відтоку (*звільнення, призначення на вищі посади*)).

Прогнозована орієнтовна потреба на підготовку військових фахівців тактичного рівня визначатиметься за трьома варіантами:

Варіант № 1 – множення прогнозованої штатної чисельності офіцерів за кожен рік на коефіцієнт оновлення (0,04).

Варіант № 2 – множення прогнозованої штатної чисельності молодших офіцерів за 2018 рік – на коефіцієнт оновлення 0,065 та за 2019-2023 роки – на коефіцієнт оновлення 0,07.

Варіант № 3 – четверта частина некомплекту молодших офіцерів на відповідний рік через 4 роки (*наприклад: потреба на підготовку у 2019 році для 2022 року*).

За результатами розрахунків орієнтовна потреба на підготовку військових фахівців тактичного рівня становитиме:

за варіантом № 1 – у 2018 році – 1825 осіб, у 2019–2023 роках – 1925 осіб;
за варіантом № 2 – у 2018 році – 1825 осіб, у 2019–2023 роках – 1809 осіб;
за варіантом № 3 – у 2018 році – 1925 особи, у 2019–2023 роках та від 2109 осіб до 1587 осіб.

Розрахована орієнтовна потреба на підготовку військових фахівців тактичного рівня у 2019–2023 роках наближена до орієнтовної потреби на підготовку військових фахівців тактичного рівня, розрахованої у Генеральному штабі ЗСУ.

Отже, з вищезазначеного можна зробити такі висновки:

1. Залишається актуальною проблема вдосконалення методичного апарату щодо розрахунку потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу в умовах постійного реформування ЗСУ та змін їх чисельності, коли державне замовлення розраховане наперед на 3 роки [52, 53], що не дозволяє адекватно реагувати на загрози та зміни військово-політичної ситуації в країні та світі. При цьому найбільш проблемним є скорочення посад офіцерського складу.

2. Найбільше впливає на результат розрахунку потреб перспективна штатна чисельність особового складу за ВОС. При значному зростанні перспективної штатної чисельності збільшується відповідно потреба у військових фахівцях.

Наразі існує проблема комплектування первинних посад офіцерського складу, яке повинно бути на рік випуску, до 100% потреби, але через зменшення державного замовлення на підготовку військових фахівців з 2003 по 2013 роки,

яке визначалось на основі прогнозованої чисельності офіцерського складу відповідно до моделі ЗСУ зразка 2011 року [50], надходження випускників ВВНЗ в останні роки не дозволяє забезпечити повне комплектування частин та підрозділів ЗСУ.

У той же час, у зв'язку зі збільшенням штатної чисельності особового складу в останні роки було збільшено показники державного замовлення на підготовку військових фахівців, особливо тактичного рівня військової освіти, що після закінчення особливого періоду призведе до проблем щодо подальшого їх використання.

Так, у разі зміни воєнно-політичної обстановки та прийняття рішення керівництвом держави щодо збільшення (зменшення) чисельності ЗСУ потреба у військових фахівцях буде корегуватись.

Розглянуте питання є актуальним та потребує подальшого проведення аналізу у цьому напрямку, зокрема потребує детального визначення потреб у підготовці військових фахівців офіцерського складу оперативного-тактичного та тактичного рівнів військової освіти за кожною ВОС, що дозволить спрогнозувати кількість підготовлених офіцерів на рік випуску та уникнути проблем під час розміщення випускників ВВНЗ.

3.2 Модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти

Управлінська діяльність відрізняється від інших видів діяльності інтелектуальним змістом, адже спрямована на вироблення, прийняття та практичну реалізацію управлінських рішень в різних умовах обстановки, покликаних своєчасно змінити хід операції (бою), свідомість і поведінку та діяльність військ (сил) під час операції (бою).

Розглянуто специфіку державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. Розкрито необхідність

формування і подальшого використання синтезованої моделі, її специфіку та складові, взаємозв'язки між елементами механізму державного регулювання підготовки військових фахівців на відповідних рівнях військової освіти.

Розкрито наявність об'єктивної потреби у пошуку ефективних механізмів, використання яких надає можливість Україні протистояти зовнішнім загрозам воєнного характеру

Розкрито зміст дефініції «механізм державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти» та основні компоненти, які мають місце у механізмі державного регулювання, що розглядається.

В результаті проведеного аналізу існуючого стану та перспектив розвитку системи підготовки офіцерських кадрів в державі, наявного особистого досвіду, аналізу воєнно-політичної обстановки навколо України на світовому, регіональному і державному рівнях в інтересах національної, зокрема воєнної безпеки, тенденцій імплементації нової системи військової освіти: початок підготовки за стандартами НАТО в системі професійної військової освіти, потреба в удосконаленні адміністративних та управлінських процесів, організаційно-штатних структур військових навчальних закладів та модернізація матеріально-технічної бази військових навчальних закладів системи Міністерства оборони України було розроблено відповідну модель.

Зроблено висновок про те, що на засадах використання методів теорії організації та за результатами аналізу змісту й умов діяльності основних елементів загальної системи підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, обґрунтовано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, яка містить сукупність розроблених авторами взаємопов'язаних механізмів правового, організаційного та ресурсного забезпечення в сфері військової освіти з урахуванням її трансформації в умовах воєнного стану в державні, що сприяє реалізації саморегулюючих функцій, підвищенню рівня ефективності та результативності підготовки фахівців тактичного та

оперативного рівнів військової освіти.

У сьогоднішньому розумінні абсолютної більшості військових експертів і аналітиків широкомасштабна війна, розв'язана Російською Федерацією проти України 24 лютого 2022 року, вже давно не вкладається в поняття локального конфлікту середньої інтенсивності. Це стосується і просторових показників, і кількості залучених військових сил, і переконливого переліку засобів ураження та іншого високотехнологічного обладнання, які притаманні цьому військовому протистоянню. Адже в жодному уявленні він (військовий конфлікт) вже не вкладається ані в рамки анонсованого російського «бліцкригу», ані в тривалість активних фаз бойових дій у війнах початку 21-го сторіччя. У будь-якому випадку, тривалість війни вже вимірюється роками.

Розглядаючи подальші перспективи розвитку воєнних дій на сході нашої держави, можна вести мову лише про новий етап протистояння. Звісно, з іншими вихідними даними і перспективами, але знову ж таки – триваючий конфлікт, втрати життів, витрати ресурсів і до кінця невизначений кінцевий результат.

Зазначений короткий висновок існуючого та перспективного стану воєнних дій лише підтверджує наявність об'єктивної потреби у подальшому пошуку ефективних механізмів, використання яких надає можливість Україні протистояти все ще маючому військові ресурси ворогу.

Головною особливістю військового протистояння із ЗС РФ є навіть не суттєва відмінність в чисельності сил і засобів сторін на користь росіян, і навіть не значні просторові показники стратегічної операції проти України. Визначальною є вирішальна диспропорція у спроможностях.

Найбільш показовим її втіленням є різниця в граничній досяжності засобів ураження. Якщо для ЗС РФ вона становить до 2000 км з урахуванням дальності польоту крилатих ракет повітряного базування, то для ЗС України вона фактично обмежена 120 км дальністю польоту ракет і глибини розташування стартових позицій застарілих ОТРК. Таким чином, з початку широкомасштабної агресії засоби ураження ЗС України мають досяжність майже в 20 разів меншу, ніж має противник. У перекладі на мову військової практики це означає, що ЗС України,

в кращому випадку, можуть завдавати удари застарілими засобами ураження лише на глибину оперативного тилу противника. В той час, як противник здатний безкарно завдавати точкових ударів по цілях на всю глибину території країни. Звісно, неможливо одночасно позбавити противника такої суттєвої переваги. З огляду на чисельність і наявність ресурсів в розпорядженні зс рф, викликає сумнів сама можливість усунути її повністю. Але цілком можливо протиставити противнику свою спроможність діяти подібним чином і на подібну дальність.

Мова йде, звісно, про постачання партнерами України для ЗСУ систем озброєння або певних найменувань боєприпасів із відповідною дальністю дії, наприклад, M142 HIMARS можуть також нести контейнери з балістичними ракетами ATACMS (чії модифікації мають радіус удару до 300 км), утім наразі США не ухвалили рішення про постачання таких далекобійних ракет ЗСУ. Зазначене підтверджує потребу в пошуку нових механізмів, які надають можливість у найближчій перспективі сформувати потужну дисипативну систему, яка спроможна самоорганізовуватися та формувати необхідні напрями для удосконалення не тільки озброєння і військової техніки а систему підготовки військовослужбовців ЗСУ. Тільки в такому випадку, не зважаючи на значну перевагу ворога сили оборони держави отримають спроможність не тільки зупинити ворога, а й реалізовувати ефективні задачі щодо його знищення.

Вирішення проблеми оцінювання ефективності механізмів формування організаційних структур відмічається в наукових працях учених Немцова В. Д., Перерви П. Г., Платонова С. В., Петрова Е. Г., Шегди А. В., Юргутуси А. І. та інших. Віддаючи належне їх науковим напрацюванням слід зауважити, що дослідження не враховують специфіку та особливості механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти під час її трансформації в умовах воєнного стану в державі.

Метою поточного підрозділу є обґрунтувати синтезовану модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти під час її трансформації в умовах воєнного стану в державі, що

надасть можливість у подальшому сформувати відповідні параметри та інтегральний показник оцінки та структурно-логічну схему методики оцінки ефективності державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації.

Ураховуючи актуальність питання яке розглядається, а також проведений аналіз наукових праць, нами сформульовано тему наукової праці – «Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти».

За логікою дослідження ми вирішили проаналізувати зміст дефініції «механізм державного регулювання». У поданому понятті необхідно виокремити ключове – «механізм», суттєвими ознаками якого є пристрій, прилад, призначення, конструкція тощо. До поданих видових понять можна додати ще такі, як: система, структура, побудова, процес. З урахуванням поданого вище, Федорчак О. В. [60] у категорії «механізм» виокремила три ключових характеристики: система, процес, інструмент. Нам імпонує точка зору дослідниці, оскільки у своїх дослідженнях вона обґрунтувала саме системний підхід у тлумаченні «механізму управління».

Зважаючи на цей підхід та використаний бібліографічно-пошуковий метод, нами сформульовано таке визначення: механізм державного регулювання підготовки військових фахівців становить собою систему з практичної реалізації управлінського процесу в ЗСУ та досягнення пріоритетних цілей, що інтегрує у собі відповідну структуру, методи, чинники впливу, інструментарій стосовно об'єктів управління завдяки нормативно-правовому, організаційному та методичному супроводу.

У нашому визначенні механізму державного регулювання підготовки військових фахівців ураховано наукову позицію Рудницької Р. М. [61], яка також виокремлювала правовий компонент, інструменти, чинники впливу в управлінні.

Доцільно зазначити, що механізм механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти створюється згідно з положеннями управлінської теорії. В основним

інструментарієм згаданого механізму є управлінські методи та функції, що співвідносяться між собою. У свою чергу, *функції* управління в механізмі регулювання підготовки військових фахівців є результатом функціонування його складових. Такі управлінські функції є формами вияву рівня активності механізму, продуктивності його компонентів, що дає змогу зберігати механізм, поєднувати його частини в єдине ціле. Усі управлінські функції є різновидами управлінського впливу на процес підготовки військових фахівців для усіх ланок військового управління.

Щодо *методів* у механізмі державного регулювання підготовки військових фахівців для ЗСУ, то ними є способи визначення функцій та завдань, строки й алгоритми виконання відповідних дій та операцій, що притаманні декільком суб'єктам системи підготовки військових фахівців. Отже, під методами у нашому дослідженні доцільно розуміти сукупність дій, що відображають шляхи, прийоми і способи суб'єктів, які мають певні повноваження [62].

У зв'язці методи-функції пріоритетними є функції, оскільки вони мають вплив на керований процес і сприяють ефективності державного регулювання. Методи є вторинними стосовно функцій, оскільки є одними з чинників ефективності такого регулювання. Отже, можна сформулювати такий висновок: аналіз функціонування механізму державного регулювання необхідно розпочинати з аналізу змісту та складу наявних управлінських методів.

Ключовим компонентом у структурі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти є цілі, як напрямки перспективного розвитку професійної діяльності військовослужбовців [63]. Іншими словами, можна сказати, що це пріоритети у діяльності за використання всіх ресурсів.

Уточнення цілей механізму державного регулювання забезпечується його структуризацією, що базується на розбитті мети на цілі та завдання – складові частини. Отже, завдяки поданому вище можна спроектувати такі причинно-наслідкові зв'язки: чітко сформульована мета – основа механізму державного регулювання та ключового її компоненту.

За результатами аналізу наукових джерел, механізм державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти функціонує у контексті іншої системи – нормативно-правової, що відображає загальну мету та завдання системи державного управління в Україні. Правова система забезпечує правомірність управлінських дій, а саме – фундамент високого рівня ефективності управління на основі використання всіх чинників, що надають йому ефективності [64].

Ще одним компонентом, що має місце у механізмі державного регулювання, є організаційний компонент. Сутність цього компоненту полягає у спеціалізації окремих елементів управлінь та підрозділів у структурі. Отже, організаційний компонент відповідає за визначення й обґрунтування прав, компетенцій та обов'язків у процесі формування перспектив розвитку та реалізації підготовки офіцерських кадрів для ЗСУ.

Варто проаналізувати ще економічний компонент у системі (механізмі) державного регулювання. В системі підготовки осіб офіцерського складу важко вартісно оцінити ефективність механізму державного управління, проте можна здійснити оцінку ефективності як відношення отриманої якості підготовки офіцерів випускників (за результатами відгуків безпосередніх керівників після одного року їх служби на відповідних посадах) на фінансові та часові затрати на їх підготовку.

Зважаючи на сучасний інформаційний простір, варто проаналізувати інформаційний компонент механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. Прагнення передавати інформацію закладено соціальною природою особистості, а зважаючи на специфіку функціонування, обмін інформацією відбувається в усіх видах її діяльності. Інформаційному компоненту притаманний наскрізний характер, оскільки він наявний у кожному компоненті системи (механізмі) управління: у кожному структурному підрозділі здійснюється обробка, передача та інтерпретація інформації.

Урешті-решт можна узагальнити такі ключові тези вступу нашого

дослідження: механізм державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти є цілісним утворенням, що містить окремі компоненти (цілі, функції, методи, засоби, принципи, організаційну систему, економічну систему, інформаційну систему); усі компоненти є взаємопов'язаними між собою і водночас автономними у своєму функціонуванні.

В результаті проведеного аналізу існуючого стану та перспектив розвитку системи підготовки офіцерських кадрів в державі, наявного особистого досвіду, аналізу воєнно-політичної обстановки навколо України на світовому, регіональному і державному рівнях в інтересах національної, зокрема воєнної безпеки, тенденцій імплементації нової системи військової освіти: початок підготовки за стандартами НАТО в системі професійної військової освіти, потреба в удосконаленні адміністративних та управлінських процесів, організаційно-штатних структур військових навчальних закладів та модернізація матеріально-технічної бази військових навчальних закладів системи Міністерства оборони України було розроблено модель перспективної системи підготовки військових фахівців (див. рис.3.3).

Запропонована модель складається з основних функціональних блоків в складі яких відображені основні елементи, що реалізують відповідну управлінську функцію.

Так до першого блоку (див. рис. 3.3 Бл.І) включено зовнішні та внутрішні суб'єкти забезпечення інформацією щодо стану та прогнозування перспективних потреб для забезпечення відповідності військової освіти ВПО держави.

До основних суб'єктів зовнішнього забезпечення інформацією (на рис. 3.3 "ВП") щодо визначення кількісних та якісних характеристик системи підготовки військових фахівців доцільно віднести вимоги, які формують наші партнери з блоку НАТО, а саме вимоги щодо підготовки військових фахівців (наприклад, на курсах L1-L5).

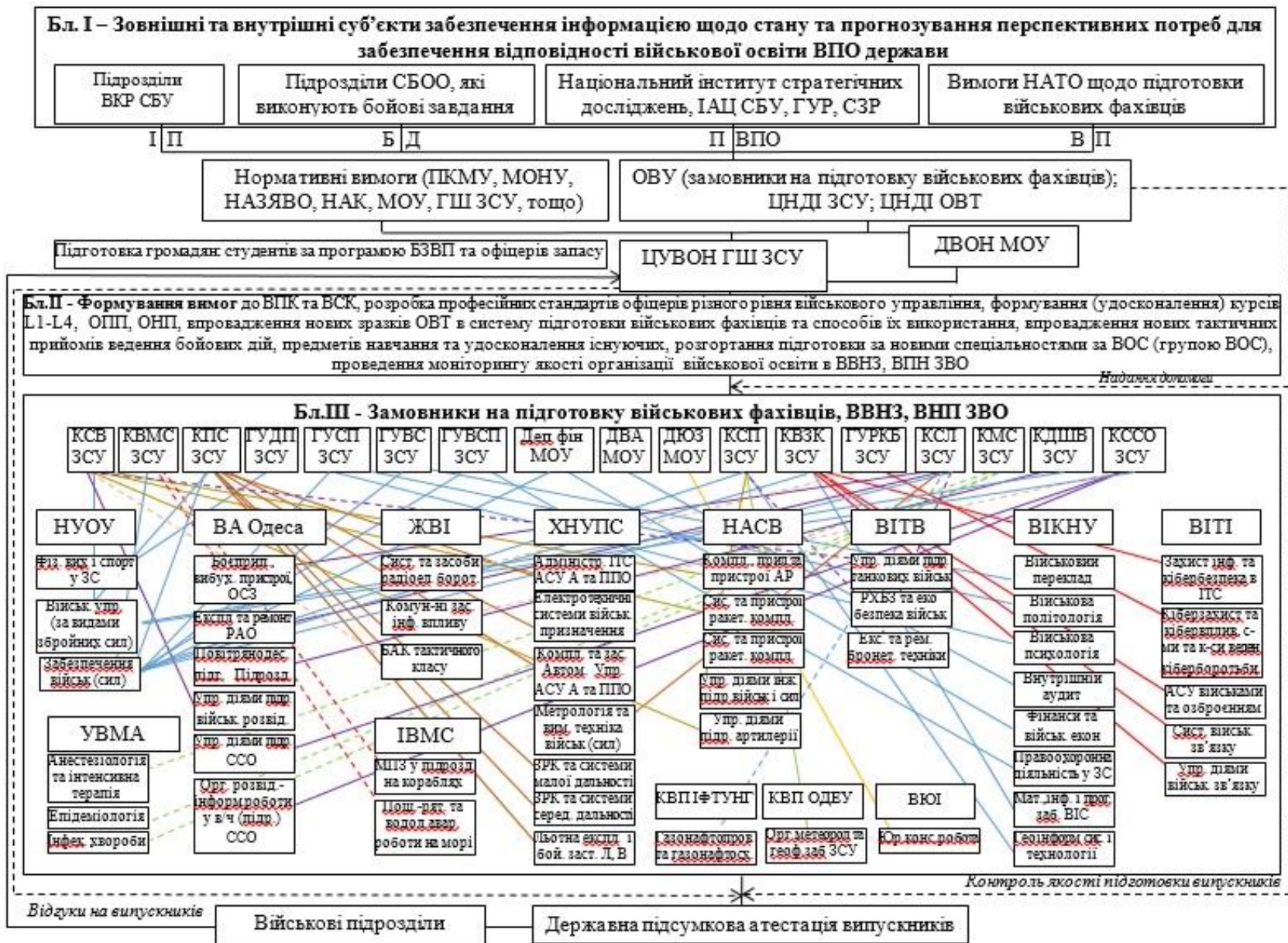

Рисунок 3.3 - Модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти

До основних суб'єктів внутрішнього забезпечення інформацією щодо визначення кількісних та якісних характеристик системи підготовки військових фахівців доцільно віднести вимоги, які синтезуються на засадах отриманої інформації від підрозділів ВКР СБУ (інформація, яка здобувається в результаті проведення слідчих дій з військовополоненими та від довірених осіб (на рис. 3.3 “П”)), інформація, яка надходить за результатами проведення бойових дій від складових сил сектору безпеки і оборони держави (бойовий досвід, на рис. 3.3 “БД”) та прогностична інформація, яка синтезується в результаті надання аналітично-прогностичних даних щодо розвитку ВПО в державі на період та, яка надходить від Національного інституту стратегічних досліджень, ІАЦ СБУ, ГУР та СЗР (на рис. 3.3 “П ВПО”).

Таким чином, вихідна інформація з Бл.І повинна мати дані щодо існуючого стану достатності підготовки офіцерського складу виконувати завдання за призначенням, дані щодо розвитку обстановки в усіх районах ведення бойових дій, потреби щодо додаткової підготовки особового складу, ступеня навченості щодо протидії ОВТ противника та спроможності використовувати ОВТ, яка надходить від держав-партнерів, та інші дані, які необхідні для підвищення ефективності застосування сил і засобів ССБО України.

Згадана вище інформація надходить до органів військового управління (ОВУ) Генерального штабу ЗСУ, Міністерства оборони України та профільних наукових установ. В цих підрозділах інформація опрацьовується та набуває рекомендаційного або управлінського характеру (визначаються відповідні потреби, розкривається проблематика питань, використовуються додаткові джерела інформації, уточняється тощо).

Крім зазначеного, система підготовки офіцерських кадрів, яка проводиться на базі вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти), ґрунтується на нормативній базі відповідних Постанов Кабінету міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Національного агентства забезпечення якості вищої освіти, Національного агентства кваліфікації, наказів і розпорядчих документах Міністерства оборони

України та Генерального штабу України і інших профільних нормативній базі.

Виходячи із вимог керівних нормативних документів, генерування шляхів вирішення питань Бл.І на підставі уточнених даних, які надходять від ОВУ, Департамент військової освіти і науки МОУ та Центральне управління військової освіти і науки ГШ ЗСУ організують пошук та реалізацію шляхів вирішення проблемних питань, які виявлені в Бл.І. (див. рис. 3.3).

В бл.ІІ на рис. 3.3, представлено основний інструментарій, який використовується для досягнення кінцевих цілей щодо покращення підготовки особового складу. А саме: формуються вимоги до військово-професійних та військово-спеціальних компетентностей (ВПК та ВСК), які повинні мати випускники навчальних закладів, організується за потреби розробка професійних стандартів офіцерів різного рівня військового управління, формуються (вносяться зміни в тематику та часовий ресурс, тощо) курсів L1-L4, організується розробка (корегування) освітньо-професійних та освітньо-наукових програм (ОПП та ОНП), організується впровадження нових зразків ОВТ в систему підготовки військових фахівців та способів їх використання, впровадження нових тактичних прийомів ведення бойових дій, ініціюється впровадження нових предметів навчання та удосконалення існуючих, розгортання підготовки за новими спеціальностями за ВОС (групою ВОС), проведення моніторингу якості організації військової освіти в ВВНЗ, ВНП ЗВО, тощо.

Уся згадана вище робота звичайно проводиться в тісній співпраці ОВУ, які є замовниками на навчання профільних спеціалістів та науково-педагогічними працівниками ВВНЗ та ВНП ЗВО.

Як видно з рисунку 3.3, в бл.ІІІ представлено результати нормативного аналізу діючих основних ОВУ, які є замовниками на підготовку відповідних військових фахівців в ВВНЗ та ВНП ЗВО. На рисунку відображено різними кольорами і видами лінії, які об'єднують відповідну спеціальність за якою проводиться підготовка військових фахівців на різних рівнях військової освіти та ОВУ (перелік не вичерпний), та відповідного замовника на підготовку.

Отримана палітра кольорових ліній взаємозв'язків наявно демонструє складність існуючої системи військової освіти, її багаторівневість, прослідковується наявність різних можливостей та специфік щодо підготовки висококваліфікованих офіцерів-випускників, розкриває певну особливість (специфічність) військових навчальних суб'єктів, що об'єктивно підтверджує спроможність ВВНЗ (ВНП ЗВО) виконувати ту або іншу задачу щодо підготовки (допідготовки) фахівців за необхідним ВОС або групою ВОС.

Характерною особливістю є те, що на вхід Бл.ІІІ спрямовано штрихову лінію, яка демонструє наявну нормативну вимогу перед ОВУ надавати практичну допомогу відповідним ВВНЗ та ВНП ЗВО щодо обладнання навчальних місць, стажування науково-педагогічного складу на відповідних посадах у «військах», організація постачання нового озброєння і техніки, які експлуатуються (планується взяти на озброєння) да військових навчальних підрозділів.

Як і в будь-якій іншій організаційній структурі, в запропонованій моделі в якості контрольного елемента (задля визначення якості отриманого результату управління) є елемент «Державна підсумкова атестація випускників». На вході даного елемента є дві штрихові лінії, які демонструють участь в процесі проведення державної підсумкової атестації випускників як представників ЦУВОіН, так і ОВУ, які є замовниками військових фахівців відповідних спеціальностей.

Під час проведення ДПА проводиться оцінювання не тільки випускників, а й ефективності організації навчальної, наукової та методичної роботи в ВВНЗ, ВНП ЗВО. Отриманий аналіз результатів ДПА є підставою для термінового внесення змін в організацію навчального процесу, тощо.

Характерною особливістю запропонованої моделі є те що контроль якості підготовки офіцера-випускника не завершується проведенням ДПА. Після року служби на відповідних посадах безпосередній керівник має нормативне зобов'язання надати до ЦУВОіН відповідний лист оцінювання молодого офіцера як спеціаліста на займаній посаді, так і оцінити якість підготовки персоналу у

відповідному навчальному військовому закладі.

Таким чином, на засадах використання методів теорії організації та за результатами аналізу змісту й умов діяльності основних елементів загальної системи підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, обґрунтовано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, яка містить сукупність розроблених авторами взаємопов'язаних механізмів правового, організаційного та ресурсного забезпечення в сфері військової освіти з урахуванням її трансформації в умовах воєнного стану в державні, що сприяє реалізації саморегулюючих функцій, підвищенню рівня ефективності та результативності підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

3.3 Рекомендації щодо формування стратегічних напрямів розвитку державного регулювання військовою освітою в умовах її трансформації

3.3.1. Пропозиції щодо створення Комітету з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти як елемент механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти для потреб ЗСУ

Комітет з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти (далі – Комітет) є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Генерального штабу Збройних Сил України для проведення фахових консультацій з питань вироблення у Збройних Силах України єдиних підходів до забезпечення функціонування системи військової освіти.

У своїй діяльності Комітет керується Конституцією і законами України, нормативно-правовими актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства оборони України, Головнокомандувача

Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України.

Діяльність Комітету здійснюється на основі принципів прозорості і неупередженості в рамках реалізації у ЗС України завдань щодо забезпечення функціонування системи військової освіти у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах.

Основними завданнями Комітету є:

вироблення рекомендацій щодо:

підготовки особового складу ЗС України та інших складових сил оборони тактичного рівня за єдиними програмами;

забезпечення централізованої підготовки особового складу ЗС України та інших складових сил оборони оперативного та стратегічного рівня;

оновлення змісту військової освіти з метою набуття військовими фахівцями нових компетентностей з підготовки і застосування військ (сил) у складі об'єднаних сил, здійснення заходів оборонного планування, операційної сумісності на основі методик підготовки, принципів і стандартів, прийнятих у збройних силах держав-членів НАТО, та досвіду ведення бойових дій;

виконання вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти, закладами фахової передвищої військової освіти: ліцензійних умов провадження освітньої діяльності; процедур акредитації освітніх програм; вимог стандартів вищої освіти та професійних стандартів;

обговорення шляхів виконання рішень керівництва Міноборони, Головнокомандувача Збройних Сил України та керівництва ГШ ЗС України щодо забезпечення розвитку системи військової освіти та її наближення до стандартів та принципів держав-членів НАТО;

обговорення питань розроблення та імплементації в освітній процес ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО оновлених освітніх програм, спрямованих на формування у випускників нового стилю військового лідерства, доброчесності, високого рівня практичної підготовки та готовності до професійної діяльності з урахуванням досвіду ведення бойових дій ЗС України та іншими складовими сил

оборони;

надання пропозицій щодо раціонального і прозорого розподілу ресурсів (людських, матеріально-технічних тощо), що стосуються реалізації у ЗС України завдань щодо забезпечення функціонування системи військової освіти;

підготовка пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази з питань розвитку у ЗС України системи військової освіти;

надання пропозицій щодо заходів забезпечення функціонування у ЗС України системи військової освіти на основі принципів і стандартів, прийнятих у збройних силах держав-членів НАТО та досвіду ведення бойових дій;

аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі реалізації у ЗС України рекомендацій із забезпечення функціонування системи військової освіти;

моніторинг виконання завдань органами військового управління, ВВНЗ, ВНП ЗВО, що належать до компетенції Комітету;

надання пропозицій керівництву ЗС України з питань, що пов'язані з реалізацією у ЗС України завдань щодо забезпечення функціонування системи військової освіти та інших питань, що пов'язані з реалізацією завдань у рамках діяльності Комітету.

Комітет у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими постійними або тимчасовими консультативно-дорадчими органами, утвореними у Міноборони, Державній спеціальній службі транспорту та ЗС України.

Для участі у засіданні Комітету, залежно від тематики і спрямованості засідання та питань, які визначені для розгляду, можуть залучатися представники структурних підрозділів Міноборони, Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України, інших органів військового управління ЗС України.

В окремих випадках до роботи Комітету можуть запрошуватись представники сектору безпеки і оборони, наукових установ, громадських організацій, центральних органів виконавчої влади, народні депутати України,

незалежні експерти, іноземні радники (за їх згодою).

Комітет очолює голова Комітету з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти.

Голова Комітету:

здійснює загальне керівництво його діяльністю та визначає порядок роботи Комітету;

координує роботу членів Комітету та розподіляє між ними обов'язки за напрямками їх діяльності;

скликає і проводить засідання Комітету, визначає формат його проведення, вносить питання для розгляду на його засіданнях, затверджує порядок денний засідання та протокол засідання;

забезпечує формування узгоджених рекомендацій і пропозицій Комітету та, за потреби, доповідає їх встановленим порядком начальнику Генерального штабу Збройних Сил України;

ухвалює рішення про створення підкомітетів, робочих груп (комісій) для вирішення окремих завдань в рамках діяльності Комітету.

Голова Комітету під час своєї діяльності має право:

одержувати в установленому порядку від органів військового управління ЗС України, ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Комітет завдань;

залучати до роботи (запрошувати на засідання):

представників структурних підрозділів Міноборони, Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України, ГШ ЗС України, органів військового управління, які є замовниками на підготовку військових фахівців для розгляду питань, що належать до компетенції Комітету;

керівництво ВВНЗ, ВВП ЗВО, ЗФПВО та військових ліцеїв;

утворювати у своєму складі постійні або тимчасові підкомітети (робочі групи) для виконання окремих завдань, покладених на Комітет (за потреби);

організовувати проведення конференцій, брифінгів, нарад та інших заходів з питань, що належать до компетенції Комітету.

Члени Комітету:

беруть участь у роботі Комітету;

вносять пропозиції щодо питань, які потребують включення до порядку денного;

надають експертні висновки та інформаційно-довідкові матеріали з питань, що належать до сфери їх відповідальності;

беруть участь в обговоренні питань порядку денного, пропозицій, рекомендацій, експертних висновків;

викладають у письмовій формі (за необхідності) свою позицію з питань, що обговорюються на засіданнях Комітету, яка додається до протоколу засідання Комітету;

в рамках діяльності Комітету виконують доручення, надані головою Комітету.

Члени Комітету мають рівні права і обов'язки.

Основною формою роботи Комітету є засідання, які проводяться на регулярній основі, але не рідше одного разу на квартал. Дата проведення засідання та порядок денний повідомляються членам Комітету не пізніше, ніж за десять робочих днів до засідання Комітету.

Голова Комітету може прийняти рішення про проведення позапланових засідань.

Засідання Комітету вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини членів Комітету.

Розгляд питань, що містять інформацію з обмеженим доступом, відбувається відповідно до законодавства України у сфері охорони державної таємниці.

Засідання Комітету може проводитися в режимі відеоконференції (онлайн) з використанням відповідного програмного забезпечення, зокрема через Інтернет, як правило, у разі виникнення обставин, які не дозволяють проводити засідання офлайн (карантинні обмеження, обмеження, пов'язані з введенням воєнного чи надзвичайного стану тощо).

За рішенням голови Комітету члени Комітету та запрошені особи можуть долучатися до засідання Комітету в режимі відеоконференції.

На засіданнях Комітету розробляються пропозиції та рекомендації, що належать до його компетенції, з урахуванням позицій усіх членів Комітету.

Особи, які запрошуються на засідання Комітету і не є його членами, беруть участь в обговоренні (надають фахову оцінку) як експерти (радники) з окремих питань порядку денного.

Пропозиції та рекомендації Комітету реалізуються рішенням голови Комітету в установленому порядку. Для реалізації пропозицій та рекомендацій, які виходять за межі повноважень голови Комітету, рішення Комітету доповідаються на засіданнях Комітету з питань кадрового менеджменту в системі Міноборони.

3.3.2. Впровадження Програми базової загальновійськової підготовки. В умовах збройної агресії з боку російської федерації проти нашої держави необхідним є забезпечення ЗСУ, інших утворених відповідно до закону військових формувань, а також правоохоронних органів спеціального призначення необхідною кількістю військово-навченого людського мобілізаційного ресурсу для виконання військового обов'язку в запасі, проходження військової служби у військовому резерві, проходження служби ЗСУ та інших військових формувань, а також забезпечення реалізації права громадян на рівні можливості у виборі професії шляхом здобуття додаткових знань, умінь і навичок, необхідних для належного виконання військового обов'язку в запасі у мирний час, обов'язків військової служби у воєнний час та для майбутньої професійної діяльності.

Програма базової загальновійськової підготовки призначена для підготовки громадян України, які навчаються у закладах вищої освіти та постановою ВЛК визнані придатними для проходження військової служби та не проходили військову службу у Збройних Силах України або інших військових формуваннях.

Метою підготовки є набуття ними первинних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання обов'язків солдата та отримання військово-облікової

спеціальності (ВОС-100) “стрілець” з подальшою постановкою на облік в ТЦК та СП.

Підготовка проводиться на фондах закладів вищої освіти, навчальних частин (центрів, шкіл, ЦПП), військових частинах Збройних Сил України та інших військових формувань.

Основним завданням Програми є:

визначення тематичного розрахунку годин з розподілом навчального часу по предметам, темам і заняттям;

визначення умов підготовки;

надання методичних рекомендацій з організації навчання громадян України на ключові заняття.

Викладені у цій Програмі положення слід застосовувати творчо, з урахуванням необхідності зацікавити слухача військовою службою та мотивувати його до патріотизму і виконання свого Конституційного обов’язку до захисту Батьківщини. Постійно вести роботу щодо подальшого удосконалення змісту та тематики підготовки і впровадження у практику нових, більш ефективних форм і методів навчання, методик та технологій впливу на морально-психологічний стан особового складу з метою формування високого рівня патріотичної налаштованості та відданості українському народові.

Таким чином, метою є впровадження базової загальновійськової підготовки (далі-БЗВП) студентів в освітню діяльність закладів вищої освіти для накопичення військово-навченого людського ресурсу для потреб Сил оборони України

Особливістю впровадження БЗВП є: реалізація положень Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби”.

Результатами впровадження БЗВП прогнозовано є: військово-навчений людський ресурс підготовлений до захисту територіальної цілісності та незалежності України представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Результатами впровадження БЗВП прогнозовано є: військово-навчений людський ресурс підготовлений до захисту територіальної цілісності та незалежності України

№ з/п	Найменування заходу	Термін виконання	Відповідальний виконавець	Співвиконавці
I. Заходи з розроблення (удосконалення) нормативних документів				
1	Внесення змін до законодавчих, нормативно-правових актів, наказів (директив) Міністерства оборони України (далі – МО України) та інших центральних органів виконавчої влади, Головнокомандувача Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ГШ ЗС України) щодо проведення базової загальновійськової підготовки (далі - БЗВП) в закладах вищої освіти (далі - ЗВО)	у разі необхідності	Центральне управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України (ЦУВОіН ГШ ЗС України)	Міністерство освіти і науки України (далі – МОН України), Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони України (далі - ДВОН МО України), структурні підрозділи МО України та ГШ ЗС України
2	Розроблення спільного наказу МО України та МОН України щодо окремих питань проведення БЗВП	після прийняття постанови КМУ	ДВОН МО України	ЦУВОіН ГШ ЗС України
3	Розроблення освітньо-кваліфікаційної характеристики здобувача вищої освіти, який проходить БЗВП у ЗВО та на фондах ЗС України	до 30.10.2024	ЦУВОіН ГШ ЗС України	
4	Визначення вимог до професійних якостей, знань і умінь науково-педагогічного персоналу ЗВО та інструкторів БЗВП ЗС України, залучених до проведення БЗВП студентів ЗВО (розроблення професійних стандартів)	до 30.12.2024	Робоча група	
5	Розроблення типової програми навчальної дисципліни (БЗВП), уточнення її та погодження з Міністерством освіти і науки України: <i>розроблення курсу теоретичної підготовки (3 кредити ЄКТС);</i> <i>розроблення курсу практичної підготовки (7 кредитів ЄКТС)</i>	до 30.08.2024	ЦУВОіН ГШ ЗС України	Головне управління доктрин і підготовки Генерального штабу Збройних Сил України (далі - ГУДП ГШ ЗС України)
II. Заходи зі створення умов для впровадження базової загальновійськової підготовки				
1	Створення умов у закладах вищої освіти для проведення базової загальновійськової підготовки:			

1.1	введення структурних підрозділів (посад науково-педагогічних працівників) у закладах вищої освіти (кафедрах військової підготовки) для проведення БЗВП	до 30.11.2024	ЗВО	МОН України
1.2	організація відбору науково-педагогічних працівників	до 30.12.2024	ЗВО	МОН України, МО України, Міністерство у справах ветеранів України, ГШ ЗС України
1.3	призначення кандидатів на посади науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти (кафедрах військової підготовки)	до 30.12.2024	ЗВО	
1.4	створення відповідної матеріально-технічної бази ЗВО	до 30.06.2025	МОН України, державні органи і органи місцевого самоврядуван ня, до сфери управління яких належать ЗВО усіх форм власності	МО України, ГШ ЗС України
1.5	Розроблення ЗВО на основі типової програми навчальної дисципліни (БЗВП) власної навчальної програми БЗВП та погодження її з ГШ ЗС України	до 30.11.2024	ЗВО	
2	Надання МОН України до ГШ ЗС України інформації про чисельність здобувачів вищої освіти ЗВО, які плануються для проходження практичної підготовки БЗВП у наступному році за адміністративно-територіальним поділом	до 30.12.2024	МОН України, ГШ ЗС України	
3	Проведення розрахунків у ресурсному забезпеченні практичної підготовки БЗВП	до 30.02.2025	ГШ ЗС України	
4	Розроблення Плану розподілу місць проходження здобувачами вищої освіти практичної підготовки БЗВП та доведення його до МОН України.	до 30.01.2025	ЦУВОіН ГШ ЗС України	ГУДП ГШ ЗС України

5	Підготовка науково-педагогічних і педагогічних працівників ЗВО, які залучаються до проведення теоретичної підготовки БЗВП	до 30.05.2025	МО України	
6	Підготовка інструкторів, які залучаються до проведення практичної підготовки БЗВП	до 30.05.2025	ГШ ЗС України	
7	Проходження студентами ВЛК в територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП) з отриманням постанови ВЛК про придатність до військової служби, допуск до БЗВП	12.2025 – 03.2026	ГШ ЗС України	ТЦК та СП

Пропозиція до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку».

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» Стаття 10¹. Базова загальновійськова підготовка:

1. Базова загальновійськова підготовка проводиться з метою здобуття громадянами України військово-облікової спеціальності, навичок і умінь, необхідних для виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

2. Базова загальновійськова підготовка проводиться у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Державної спеціальної служби транспорту, закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, а також у закладах вищої освіти всіх форм власності.

Для проведення базової загальновійськової підготовки залучаються громадські організації та об'єднання, у тому числі громадські об'єднання ветеранів війни.

3. Порядок проведення базової загальновійськової підготовки визначаються цим Законом та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів

України.

4. Базова загальновійськова підготовка включається до навчальних планів закладів вищої освіти всіх форм власності як окрема навчальна дисципліна.

Базова загальновійськова підготовка у закладах вищої освіти всіх форм власності проводиться з громадянами України чоловічої статі (жіночої статі – добровільно).

Від проходження базової загальновійськової підготовки у закладах вищої освіти всіх форм власності звільняються громадяни:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;

які проходили військову службу.

5. Під час практичних занять, передбачених навчальними планами базової загальновійськової підготовки, на громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються права та обов'язки встановлені законами для військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) збори.

Таким чином, підготовка громадян України організовується та проводиться у відповідності до вимог наказів і директив Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗС України, Курсу стрільб, бойових статутів, настанов, керівництв, посібників, методичних рекомендацій, розроблених на підставі досвіду, отриманого під час ведення бойових дій в російсько-Українській війні 2022-2023 роках (раніше Антитерористичної операції, Операції об'єднаних сил) та цієї Програми.

До підготовки доцільно залучати:

громадяни України чоловічої статі, яким виповнилося 18 років, які навчаються в закладах вищої освіти, постановою ВЛК визнані придатними для проходження військової служби та не проходили військову службу у Збройних Силах України або інших військових формуваннях;

громадяни України жіночої статі, які навчаються в закладах вищої освіти, можуть бути зараховані на БЗВП за власним бажанням, та за умови, що після

успішного завершення навчання обов'язкова постановка на військовий облік військовозобов'язаних.

Доцільно зазначити, що громадяни України, які за різних поважних причин пропустили більш ніж 30% навчального часу (орієнтовно – 90 навчальних годин), відстороняються від подальшого навчання, з можливістю його завершення з наступним періодом підготовки.

Перед початком підготовки, кандидати проходять ВЛК в ТЦК та СП та отримують постанову ВЛК про придатність до військової служби допуск.

Програмою передбачена підготовка обсягом 10 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи, з яких 3 кредити – аудиторні заняття з викладачами ЗВО та 7 кредитів – практичні заняття на фондах ЗСУ (у ВВНЗ, навчальних центрах, центрах підготовки підрозділів, полігонах військових частин) під керівництвом інструкторів-військовослужбовців Збройних Сил України.

Тривалість однієї навчальної години – 45 хвилин.

Самостійна підготовка проводиться у визначений розпорядком дня час під керівництвом викладачів та інструкторів.

Метою самостійної підготовки є:

удосконалення теоретичних знань з пройденого матеріалу;

вивчення обов'язків;

удосконалення практичних навиків з пройденого матеріалу;

підготовка до наступного навчального дня.

Заняття в темну пору доби плануються та проводяться через годину після заходу сонця.

Викладачам (командирам всіх рівнів), з метою ефективної організації та проведення загальновійськової підготовки доцільно дотримуватися принципів:

систематичність і послідовність навчання (навчання “від простого – до складного”, “від відомого – до не відомого”) – є одним з основних принципів і реалізується по двох напрямках: структурному та методичному;

структурний напрямок обумовлює побудову системи навчання “від

індивідуальної підготовки” – “до підготовки у складі відділення (взводу)”, тобто навчання діям у складі відділення (взводу) слід розпочинати лише після завершення індивідуальної підготовки військовослужбовця;

методичний напрямок означає формування та удосконалення у тих, хто навчається, знань, умінь і навичок шляхом послідовного ускладнення форм та методів навчання (наприклад: коротка розповідь – зразковий показ – тренування до результату – вправа (норматив, практична робота));

учити студента тому, що необхідно на війні – вимагає постійного моніторингу ведення бойових дій та впровадження в підготовку найкращих епізодів виконання поставлених завдань;

щільність навчання – передбачає планування та проведення занять, при яких особовий склад навчаємих одночасно максимально задіяний до практичних дій (нормативи, вправи);

свідомість, активність і самостійність тих, хто навчається – передбачає створення командирами (начальниками, в тому числі – інструкторсько-викладацьким складом) таких умов у колективах, за яких слухачі будуть свідомо прагнути до оволодіння навчальним матеріалом та проявляти активність і самостійність в удосконаленні рівня їх індивідуальної підготовки;

наочність навчання – передбачає відтворення в процесі підготовки умов фізичної і психологічної напруженості сучасного загальновійськового бою.

колективність та індивідуальний підхід до навчання – вимагає проведення заходів бойової підготовки на доступному рівні труднощів з урахуванням індивідуальних особливостей слухачів та опорою на колектив;

єдність військового навчання і виховання – передбачає одночасне формування умінь, навичок, високих морально-бойових якостей і психологічної стійкості слухачів.

В ході навчання доводяться приклади та методики дій підрозділів інформаційно-психологічних операцій противника та основні рекомендації щодо захисту і протидії негативному інформаційно-психологічному впливу.

Удосконалення вмінь та навиків слухачів за супутніми предметами (після

їх відпрацювання) здійснюється в ході проведення занять з тактичної та вогневої підготовки шляхом подання тим, що навчаються, ввідних та розгортання додаткових навчальних місць з предметів навчання.

При навчанні громадян України практичним діям (нормативам, вправам тощо) необхідно дотримуватися методичної послідовності з переходом від відомого до невідомого, від простого до складного, для того, щоб поступово нарощувати фізичні та психологічні навантаження, отримувати знання, навички та уміння.

Розвиток фізичних якостей слухачів проводиться шляхом супутніх фізичних тренувань в ході повсякденної діяльності, практичних занять з предметів навчання, переміщення особового складу до/з місць їх проведення та під час марш-кидку.

Метою тренування є:

розвиток та удосконалення загальних фізичних якостей, спеціальних та військово-прикладних навичок та вмій, необхідних військовослужбовцям для успішних дій під час виконання навчально-бойових (бойових) завдань;

формування і розвиток у слухачів спроможності тривалий час діяти в стані фізичної втоми в обстановці надзвичайно високої психологічної напруженості; відпрацювання згуртованих та злагоджених дій в складі своїх підрозділів; вивчення основ рукопашної підготовки.

Навчання та тренування громадян України прийомам рукопашного бою здійснюється на навчальних місцях, які розгортаються під час проведення занять з предметів навчання. Керівниками занять призначаються начальники служб фізичної підготовки та спорту або підготовлений інструкторсько-викладацький склад.

Комплексне тактичне заняття проводиться на завершальному етапі навчання протягом 3-х добового польового виходу для удосконалення знань, умій та навичок слухачів, набутих ними під час базової загальновійськової підготовки. Заняття проводиться на єдиному тактичному фоні із комплексним відпрацюванням практичних дій (нормативів, прийомів, вправ тощо) з предметів

навчання.

За результатами базової загальновійськової підготовки, громадяни України повинні набути індивідуальні знання, вміння та навички, виконати повний перелік вправ стрільб, нормативів та навчально-бойових завдань, які визначені цією Програмою.

По завершенню підготовки громадяни України повинні:

а) знати:

обов'язки військовослужбовця, солдата (матроса) та інші основні положення Статутів ЗС України;

правила поведення зі зброєю та порядок її застосування;

порядок дій за сигналами управління, оповіщення та в різній тактичній обстановці;

порядок орієнтування на місцевості і переміщення на полі бою різними способами, надання домедичної допомоги, інженерного обладнання позицій;

методи впливу ПСО противника та протидію зовнішньому впливу;

наслідки неналежного виконання своїх обов'язків;

порядок дій у складі групи (двійки-трійки), відділення (взводу) під час виконання бойових завдань;

історичні аспекти боротьби українського народу за незалежність;

військові досягнення попередніх поколінь захисників України та сучасних Збройних Сил України від російського агресора.

б) вміти:

виконувати бойові завдання в різних умовах обстановки;

обладнувати вогневі позиції;

долати інженерні, мінно-вибухові загородження, додержуватись правил мінної безпеки;

діяти у складі бойової групи, відділення (взводу);

виявляти та критично сприймати дезінформацію та маніпуляцію, які здійснюються противником шляхом застосування різних каналів комунікацій.

в) володіти навичками:

одягати та припасовувати спорядження під час підготовки до виконання бойового завдання в різних видах бою, а також забезпечення прихованого пересування на місцевості;

ведення вогню зі стрілецької зброї, метання бойових гранат;

пересування на полі бою різними способами в різних умовах обстановки.

Громадяни України, які пройшли БЗВП, прибувають до ТЦК та СП, в якому перебувають на військовому обліку, для уточнення облікових даних. По завершенню у навчальному закладі базової загальновійськової підготовки студентам видається сертифікат (свідоцтво) про проходження навчання за спеціальністю “стрілець” (ВОС 100).

Забезпечення занять організовується відповідними посадовими особами навчального закладу, а також визначеними керівниками (командирами, викладачами, інструкторами) за своїми напрямками діяльності.

З метою якісного відпрацювання змісту програми базової загальновійськової підготовки, яка передбачена на фондах підрозділів ЗС України, громадяни України до початку проведення занять (зборів) забезпечуються обмундируванням та засобами індивідуального захисту.

Керівництво навчанням повинно бути конкретним та забезпечувати повне і якісне виконання завдань підготовки.

Для досягнення поставленої мети необхідні:

якісне планування підготовки;

своєчасна постановка завдань і доведення їх до всіх категорій командирів та тих, хто навчається;

здійснення систематичного контролю за підготовкою та надання дійової допомоги підлеглим;

узагальнення і впровадження досвіду ведення бойових дій та передового досвіду в практику навчання особового складу.

Повноваження щодо керівництва Програмою підготовки визначені відповідною Постановою Кабінету Міністрів України та іншими нормативно-правовими актами.

Під час аналізу проведених дій (далі – АПД) (проведених заходів (предметів) базової загальновійськової підготовки зі слухачами), керівник заняття (командир, викладач, інструктор) вказує ступінь досягнення мети та навчальних цілей, відмічає позитивні і негативні сторони, оцінює роботу кожного з тих, хто навчався, надає рекомендації, що необхідно удосконалити (покращити).

Крім того, під час АПД доводяться найбільш повчальні приклади щодо:

позитивних та негативних бойових зіткнень підрозділів (їх тактичних дій у складі бойової групи (двійки-трійки), відділення (взводу) тощо з досвіду російсько-Української війни 2022-2023 років (раніше АТО, ООС);

демонструються нові тактичні дії, способи та прийоми застосування зразків стрілецької зброї, гранат тощо;

особливості припасовування спорядження під час підготовки до виконання бойового завдання в різних видах бою (у складних умовах місцевості), а також забезпечення прихованого пересування на місцевості;

особливості виявлення та усунення затримок під час стрільби;

особливості контролю витраченого боєкомплекту до стрілецької зброї (гранат), доповіді про залишок командиру підрозділу та його поповнення;

приклади прийняття нешаблонних рішень під час постановки бойових завдань до підрозділів (у складі бойової групи (двійки-трійки), відділення (взводу)).

3.4 Рекомендації щодо впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців

Порядок координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових

навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців (далі – Порядок) розроблено відповідно до Концепції трансформації системи військової освіти, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1490), наказу Міністерства оборони України від 8 грудня 2021 року № 370 “Деякі питання управління вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти, закладами фахової передвищої військової освіти та військовими ліцеями”, Положення про Центральне управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України, затвердженого наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 15 червня 2023 року № 92/ДСК, встановлює процедуру координації діяльності та взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ВВП ЗВО) та закладів фахової передвищої військової освіти (далі – ЗФПВО) Збройних Сил України, здійснення постійного моніторингу стану (рівня) освітньої діяльності з метою вироблення ґрунтовних пропозицій щодо підвищення якості підготовки військових фахівців з урахуванням сучасних тенденцій розвитку озброєння та військової техніки, способів і засобів ведення бойових дій та збройної боротьби, а також впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців бойового досвіду застосування Збройних Сил України, стандартів та процедур, прийнятих у державах – членах НАТО.

Загальну координацію діяльності та організацію взаємодії органів військового управління, ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО Збройних Сил України здійснює начальник Генерального штабу Збройних Сил України через Центральне управління військової освіти і науки Генерального штабу Збройних Сил України.

Підставою для здійснення моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО є Календарний план

моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО (далі – Календарний план), проект якого розробляється ЦУВОіН ГШ ЗС України та затверджується Головнокомандувачем Збройних Сил України.

У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО Збройних Сил України – це ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, які відповідно до затвердженої Міністром оборони України структури, перебувають у підпорядкуванні командувачів видів, окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, керівників структурних підрозділів Генерального штабу Збройних Сил України, а також органів військового управління Збройних Сил України;

спеціаліст – фахівець за певною військово-обліковою спеціальністю з бойовим (практичним) досвідом, який обіймає у військах посаду командира роти (батареї, ланки), начальника штабу (заступника командира), командира батальйону (дивізіону, ескадрильї), начальника служби їм рівні, та залучається для здійснення моніторингу стану (рівня) освітньої діяльності ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО;

замовники – командувачі видів, окремих родів військ (сил), органів військового управління, керівники структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, які визначають потреби у військових фахівцях з вищою освітою за спеціальностями та спеціалізаціями підготовки;

зворотній зв'язок – це обмін інформацією між військовими частинами, закладами та установами, замовниками, органами військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, ЦУВОіН ГШ ЗСУ щодо якості підготовки військових фахівців, яка характеризується ступенем здатності та готовності до застосування ним отриманих під час навчання компетентностей для виконання визначених службових (бойових) функцій за займаними посадами;

координація діяльності – це синхронізація зусиль посадових осіб видів, окремих родів військ (сил), органів військового управління Збройних Сил

України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО з метою набуття ефекту синергії, спрямованого на забезпечення якості підготовки військових фахівців, розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО;

координатор моніторингової групи – представник ЦУВОіН ГШ ЗС України, уповноважений для організації роботи представників замовників на підготовку, а також спеціалістів під час здійснення заходів моніторингу стану (рівня) освітньої діяльності ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО з питань підготовки військових фахівців;

матеріально-технічна база ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО (далі – МТБ) – це комплекс навчальних, матеріальних і технічних засобів та обладнаних навчальних об'єктів (районів місцевості, полігонів), будівель, споруд, обладнання та іншого майна, призначених для забезпечення підготовки військових фахівців відповідно до освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм, навчальних планів та методик навчання, а також для виконання наукових досліджень і підготовки науково-педагогічних (педагогічних) працівників;

моніторинг стану (рівня) підготовки військових фахівців – це гнучка система послідовних, узгоджених за часом заходів, яка здійснюється моніторинговою групою з метою одержання об'єктивної інформації та цілісного уявлення про освітню діяльність ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО, проведення її аналізу з метою вироблення ґрунтовних пропозицій щодо підвищення якості підготовки військових фахівців, удосконалення МТБ з урахуванням сучасних тенденцій розвитку озброєння та військової техніки, способів і засобів ведення бойових дій та збройної боротьби, а також впровадження бойового досвіду застосування Збройних Сил України, принципів і стандартів країн-членів НАТО в програми навчальних дисциплін (програми підготовки офіцерів запасу);

представник замовника – посадова особа командування виду, окремого роду військ (сил) Збройних Сил України, органу військового управління

Збройних Сил України, структурного підрозділу Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, в інтересах якого здійснюється підготовка військових фахівців, уповноважена на здійснення моніторингу стану (рівня) освітньої діяльності ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО за певною спеціалізацією.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління Збройних Сил України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з питань підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України

Основним елементом координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління Збройних Сил України і ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО є взаємоузгоджений процес моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України, в якому головну роль відіграють замовники, в інтересах яких здійснюється підготовка військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Моніторинг стану (рівня) підготовки військових фахівців проводиться в усіх ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО Збройних Сил України, на підставі Календарного плану, який щороку до 15 грудня розробляє ЦУВОіН ГШ ЗС України та подає на затвердження Головнокомандувачу Збройних Сил України.

Затверджений Календарний план доводиться у встановленому порядку до всіх зацікавлених посадових осіб, органів військового управління Збройних Сил України, ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Моніторингова група формується із представників замовників та спеціалістів за кожною спеціалізацією, за якою здійснюється підготовка у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО. Координатором моніторингової групи призначається представник ЦУВОіН ГШ ЗС України, який планує, організовує та спрямовує її діяльність під час здійснення визначених заходів.

В якості спеціалістів до складу моніторингової групи залучаються найкращі фахівці від бойових підрозділів Збройних Сил України рівня бригада

(полк, окремих батальйон) за кожною окремою спеціалізацією, за якою здійснюється підготовка у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Організація взаємодії із структурними підрозділами апарату Міністерства оборони України, військовою частиною А0515 та Адміністрацією Державної спеціальної служби транспорту (за згодою), які є замовниками на підготовку військових фахівців у ВВНЗ та ВВП ЗВО Збройних Сил України, покладається на ЦУВОіН ГШ ЗС України.

Представникам моніторингової групи під час роботи у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО надається доступ до всіх плануючих і звітних документів щодо організації освітнього процесу та дозволяється бути присутніми на навчальних заняттях за спеціалізацією, за якою вони є замовниками, а також відвідувати самостійну підготовку курсантів (слухачів).

Під час самостійної підготовки за дозволом керівника ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО представники моніторингової групи можуть проводити опитування серед курсантів (слухачів) з метою обміну актуальною інформацією щодо організації освітньої діяльності, ступеня задоволення освітнім процесом, а також проблемних питань, що виникають під час навчання та потребують вирішення.

Моніторинг стану (рівня) підготовки військових фахівців здійснюється за елементами перевірки освітньої діяльності ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО та порядку їх оцінювання, визначеному Інструкцією з організації підготовки та проведення перевірок у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 02 січня 2020 року № 1.

Моніторинг стану матеріально-технічної бази ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО здійснюється за елементами та у порядку, визначеному Положенням про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, затвердженим наказом Міністерства оборони України від 09 січня 2020 року № 4, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 05 березня 2020 року за № 250/34533.

Представники замовників вивчають стан (рівень) підготовки військових

фахівців за спеціалізаціями.

Спеціалісти спільно із представниками замовників вивчають практичну складову підготовки військових фахівців за спеціалізацією.

Координатор моніторингової групи узагальнює результати моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців в цілому за ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Вивчення стану підготовки військових фахівців за дисциплінами базового курсу тактичного рівня (L-1A), а також впровадження бойового досвіду застосування Збройних Сил України, принципів і стандартів країн-членів НАТО в програми навчальних дисциплін (програми підготовки офіцерів запасу), покладається на координатора моніторингової групи.

Організація взаємодії із Головною інспекцією Міністерства оборони України з питань проведення інспектування та інспекційних перевірок ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО Збройних Сил України покладається на ЦУВОіН ГШ ЗС України та здійснюється шляхом узгодження планів таких перевірок та Календарного плану.

Представникам моніторингової групи забороняється втручатися в освітній процес та/або робити зауваження щодо організації освітньої діяльності ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО під час здійснення моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців.

ЦУВОіН ГШ ЗС України щороку до 30 березня відпрацьовує проєкт наказу Головнокомандувача Збройних Сил України про підсумки проведеного моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО в минулому році.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління Збройних Сил України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з питань розвитку і вдосконалення МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Організація координації діяльності та взаємодії органів військового управління, яким безпосередньо підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО,

замовників з питань оснащення ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО новітніми зразками озброєння та військової техніки, військово-технічним майном, утримання, вдосконалення та розвитку МТБ покладається на ЦУВОіН ГШ ЗС України.

Керівники ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО:

надають до ЦУВОіН ГШ ЗС України пропозиції до Орієнтовного плану утримання та розвитку Збройних Сил України, Плану утримання та розвитку Збройних Сил України (на відповідні роки), попередньо погоджені із замовниками та органами військового управління, яким вони підпорядковуються;

після затвердження Перспективних планів розвитку та удосконалення МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО (далі – Перспективний план) та Річних планів удосконалення МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО на короткострокову перспективу (далі – Річний план) протягом 10 днів надсилають до ЦУВОіН ГШ ЗС України їх копії.

ЦУВОіН ГШ ЗС України:

надає до Департаменту військової освіти і науки Міністерства оборони України пропозиції до Орієнтовного плану утримання та розвитку Збройних Сил України, Плану утримання та розвитку Збройних Сил України (на відповідні роки);

організовує та здійснює моніторинг повноти та своєчасності забезпечення ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО МТБ із залученням замовників на підготовку;

здійснює контроль за використанням ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО коштів, виділених для розвитку та удосконалення МТБ;

проводить аналіз питань щодо забезпечення МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО та відпрацьовує пропозиції щодо її удосконалення.

ЦУВОіН ГШ ЗС України щороку до 01 лютого за результатами проведеного моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, аналізу питань забезпечення МТБ готує пропозиції щодо розвитку, утримання та вдосконалення МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО на наступний та подальші роки і надає їх начальнику Генерального штабу Збройних

Сил України.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління Збройних Сил України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з питань військового стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів та слухачів ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО

Військове стажування (далі - стажування), навчальна, виробнича, ремонтна, корабельна, інші види практики (далі – практика) курсантів, слухачів ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО є складовою практичної підготовки військових фахівців різних рівнів вищої освіти та організовується і проводиться згідно з вимогами Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 12 січня 2016 року № 5, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 05 лютого 2016 року за № 191/28321.

Національний університет оборони України (далі – НУОУ) до 30 серпня року, що передуює року проведення стажування, надсилає замовникам список слухачів НУОУ.

Замовники відпрацьовують пропозиції щодо проходження слухачами НУОУ стажування в наступному календарному році, місця проведення та посади, на яких передбачається проходження стажування, та надсилають їх до 20 листопада року, що передуює року проведення стажування, до ЦУВОіН ГШ ЗС України.

ЦУВОіН ГШ ЗС України до 20 грудня року, що передуює року проведення стажування, складає проєкт Плану проведення стажування слухачів НУОУ, який подає на затвердження начальнику Генерального штабу Збройних Сил України.

Керівники органів військового управління, яким безпосередньо

підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, НУОУ (щодо курсантів, які навчаються в університеті) розробляють проекти Планів проведення стажування (практики) курсантів (слухачів) ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО (далі – План проведення стажування), погоджують їх з Кадровим центром Збройних Сил України щодо відповідності найменування типових посад та їх кількості у військових частинах (установах, організаціях) до спланованих на проведення стажування (практики) курсантів та слухачів, і до 20 грудня року, що передує року проведення стажування, подають на затвердження начальнику Генерального штабу Збройних Сил України через ЦУВОіН ГШ ЗС України.

Затвержені Плани проведення стажування в тижневий строк доводяться у встановленому порядку до органів військового управління Збройних Сил України, яким підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, НУОУ.

Під час дії особливого періоду при опрацюванні Планів проведення стажування враховується можливість проведення стажування лише у військових частинах, які знаходяться в пунктах постійної дислокації, районах відновлення боєздатності, проведення бойового злагодження, навчальних центрах, полігонах, базах, складах та підрозділах забезпечення навчального процесу ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

ЦУВОіН ГШ ЗСУ до 20 грудня року, що передує року проведення стажування, складає План моніторингу організації та проведенням стажування курсантів ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО (далі – План моніторингу стажування), який затверджується заступником начальника Генерального штабу Збройних Сил України згідно з розподілом повноважень.

Для проведення моніторингу організації та проведення стажування можуть залучатися представники замовників.

За результатами моніторингу організації та проведення стажування ЦУВОіН ГШ ЗС України щороку до 01 листопада розробляє проект наказу Генерального штабу Збройних Сил України про підсумки проведення стажування в поточному році.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління

Збройних Сил України, структурних підрозділів Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з питань залучення посадових осіб до проведення занять з курсантами (слухачами) ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО

Керівники органів військового управління Збройних Сил України, у підпорядкуванні яких перебувають ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, а також замовники до 01 серпня надають до ЦУВОіН ГШ ЗС України пропозиції щодо:

тематики, видів занять та орієнтовних термінів їх проведення;

посадових осіб, які залучаються до проведення занять з курсантами (слухачами).

У пропозиціях також зазначаються: найменування ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, у якому проводитимуться заняття; усі спеціалізації за якими здійснюється підготовка військових фахівців.

Тематика, види занять, а також терміни їх проведення мають узгоджуватися з навчальними планами ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

ЦУВОіН ГШ ЗС України до 20 серпня подає на затвердження начальнику Генерального штабу Збройних Сил України План залучення посадових осіб органів військового управління, військових частин (закладів, установ) Збройних Сил України до проведення занять з курсантами (слухачами) ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО на наступний навчальний рік (далі – План залучення посадових осіб до проведення занять).

Керівники ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО щомісяця до 10 числа надають до ЦУВОіН ГШ ЗС України письмово відомості щодо участі у проведенні занять з курсантами (слухачами) посадових осіб, визначених у Плані залучення посадових осіб до проведення занять.

ЦУВОіН ГШ ЗС України за результатами аналізу інформації щодо участі посадових осіб у проведенні занять щороку до 10 липня готує проект наказу Генерального штабу Збройних Сил України про підсумки залучення до проведення занять з курсантами (слухачами) ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО посадових осіб органів військового управління, військових частин (закладів, установ) Збройних Сил України у поточному році.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління Збройних Сил України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО з питань військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу у ВВНЗ та ВВП ЗВО

Метою проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу (далі – військова підготовка) є накопичення достатнього військово-навченого людського ресурсу для задоволення потреб Збройних Сил України у військових фахівцях з відповідною військово-обліковою спеціальністю для комплектування посад осіб офіцерського складу.

Керівники ВВНЗ та ВВП ЗВО, які здійснюють військову підготовку, до 01 грудня поточного року надають до ЦУВОіН ГШ ЗС України донесення про обсяги набору громадян України для проходження такої підготовки у ВВНЗ та ВВП ЗВО.

ЦУВОіН ГШ ЗС України здійснює координацію діяльності та взаємодію органів військового управління, в інтересах яких здійснюється військова підготовка, та проводить моніторинг щодо:

відповідності спеціальностей, які громадяни мають або за якими здійснюється їх підготовка у ВВНЗ та ВВП ЗВО, військово-обліковій спеціальності, за якою проводиться підготовка офіцерів запасу;

відповідності програм підготовки офіцерів запасу сучасним умовам застосування Збройних Сил України, впровадження в освітній процес національного бойового досвіду, принципів і стандартів країн-членів НАТО;

наявності, актуальності та постійного оновлення МТБ ВВНЗ та ВВП ЗВО.

ЦУВОіН ГШ ЗС України до 01 грудня року, що передуює року проведення навчального збору завершального етапу військової підготовки, узагальнює відомості про розподіл місць проведення навчальних зборів та складає План контролю за проведенням навчальних зборів з громадянами України, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу на поточний рік (далі – План контролю навчальних зборів), та надає на затвердження начальнику

Генерального штабу Збройних Сил України (додаток 4).

План контролю навчальних зборів може коригуватися протягом року за клопотанням керівників органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ВВНЗ та ВВП ЗВО.

ЦУВОіН ГШ ЗС України для проведення контролю проведення навчального збору може залучати представників замовників.

За результатами моніторингу питань військової підготовки у ВВНЗ та ВВП ЗВО ЦУВОіН ГШ ЗС України щороку до 25 грудня готує проєкт наказу Генерального штабу Збройних Сил України про підсумки проведення військової підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління, військових частин, закладів та установ Збройних Сил України з питань аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО та їх оцінки

Інструментом аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО є зворотній зв'язок з органами військового управління, військовими частинами, закладами та установами щодо обміну інформацією про результати їх службової діяльності протягом одного року після закінчення ними ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Організація зворотнього зв'язку з питань аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, їх оцінки через один рік військової служби, а також вироблення пропозицій щодо підвищення якості підготовки військових фахівців покладається на ЦУВОіН ГШ ЗС України.

Система аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, порядок оцінки випускників та форма відгуку, визначаються Генеральним штабом Збройних Сил України.

ЦУВОіН ГШ ЗС України щороку до 20 грудня розробляє проєкт наказу начальника Генерального штабу Збройних Сил України про підсумки аналізу службової діяльності випускників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Координація діяльності та взаємодія органів військового управління Збройних Сил України, замовників, а також ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з питань

впровадження бойового досвіду застосування Збройних Сил України, стандартів та процедур, прийнятих у державах – членах НАТО, в освітній процес ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО

Впровадження в освітній процес ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО бойового досвіду застосування Збройних Сил України, стандартів та процедур, прийнятих у державах – членах НАТО (далі – передовий досвід) – це процедура здійснення коригувальних дій програм навчальних дисциплін, навчально-методичних матеріалів, оновлення (актуалізацію) МТБ ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО з урахуванням передового досвіду, що позитивно впливає на якість підготовки військових фахівців, і як результат, підвищує ефективність застосування військ для досягнення успіху в операціях (бойових діях), уникнення втрат особового складу, досягнення переваги над переважаючим за озброєнням, військовою технікою та людським ресурсом противником за рахунок більшої поінформованості та навченості.

Координація та загальний контроль за впровадженням передового досвіду в освітній процес ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО покладається на ЦУВОіН ГШ ЗС України.

Обов'язок за впровадження передового досвіду в освітній процес покладається на керівників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, замовників, керівників органів військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Замовники розробляють, затверджують та надсилають до ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО плани впровадження передового досвіду у програми навчальних дисциплін (програми підготовки офіцерів запасу, навчальні план-програми курсів підвищення кваліфікації), які погоджуються з Головним управлінням доктрин та підготовки Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ГУДтаП ГШ ЗС України). Копії таких планів надсилаються до ЦУВОіН ГШ ЗС України (додаток 5).

Під час моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО представниками замовників та спеціалістами

моніторингової групи вивчаються питання щодо практичного впровадження передового досвіду в програми навчальних дисциплін (програми підготовки офіцерів запасу, навчальні план-програми курсів підвищення кваліфікації).

Координатор моніторингової групи узагальнює інформацію щодо впровадження передового досвіду в освітній процес в цілому за ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО і надає пропозиції з цього питання до проекту наказу Головнокомандувача Збройних Сил України про підсумки проведеного моніторингу стану (рівня) підготовки військових фахівців у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО в минулому році.

Типовий алгоритм впровадження передового досвіду у програми навчальних дисциплін (програми підготовки офіцерів запасу, навчальні план-програми курсів підвищення кваліфікації), розробляється ЦУВОіН ГШ ЗС України спільно з ГУДтаП ГШ ЗС України та доводиться у встановленому порядку до керівників ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, замовників, керівників органів військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських» подана у додатку А.

Професійний стандарт “Викладач базової загальновійськової підготовки” поданий у додатку Б.

Концепція розвитку матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти на період до 2029 року подана у додатку В.

Пропозиції щодо типового положення про відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВВП ЗВО) подано у додатку Д.

Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти подано у додатку Е.

Висновки до розділу

1. Запропоновано удосконалений методичний апарат щодо розрахунку потреби у офіцерському складі на середньострокову перспективу в умовах постійного реформування ЗСУ та змін їх чисельності, що дозволяє адекватно реагувати на загрози та зміни військово-політичної ситуації в країні та світі.

У той же час, у зв'язку зі збільшенням штатної чисельності особового складу в останні роки було збільшено показники державного замовлення на підготовку військових фахівців, особливо тактичного та оперативного рівнів військової освіти, що після закінчення особливого періоду призведе до проблем щодо подальшого їх використання.

Так, у разі зміни воєнно-політичної обстановки та прийняття рішення керівництвом держави щодо збільшення (зменшення) чисельності ЗСУ потреба у військових фахівцях буде корегуватись.

2. На засадах використання методів теорії організації та за результатами аналізу змісту й умов діяльності основних елементів загальної системи підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, Розроблено модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти, яка містить сукупність розроблених дисертантом взаємопов'язаних механізмів правового, організаційного та ресурсного забезпечення в сфері військової освіти з урахуванням її трансформації в умовах воєнного стану в державні, що сприяє реалізації саморегулюючих функцій, підвищенню рівня ефективності та результативності підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

3. Розроблено та впроваджено в діяльність рекомендації щодо формування Комітету з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти (далі – Комітет). Зазначений Комітет є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Генерального штабу Збройних Сил України для проведення фахових консультацій з питань вироблення у Збройних

Силах України єдиних підходів до забезпечення функціонування системи військової освіти.

4. Розроблено та запроваджено «Програму базової загальновійськової підготовки», яка призначена для підготовки громадян України, що навчаються у закладах вищої освіти та постановою ВЛК визнані придатними для проходження військової служби та не проходили військову службу у Збройних Силах України або інших військових формуваннях. Впровадження зазначеної програми надає можливість набуття первинних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання обов'язків солдата та отримання військово-облікової спеціальності (ВОС-100) «стрілець» з подальшою постановкою на облік в ТЦК та СП.

5. Розроблено та реалізовано пропозицію до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку»

6. Розроблено рекомендації щодо впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців.

7. Розроблено та впроваджено в діяльність Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти

8. Обґрунтовано сукупність базових принципів, якими доцільно керуватись при реалізації механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [66; 67; 69; 77; 129].

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливого наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій для удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації, а також розроблення методологічних основ для забезпечення ефективної підготовки військових фахівців тактичного та оперативного рівнів як основного механізму імплементації державної політики в підготовці військових фахівців. За результатами дисертаційного дослідження сформульовані такі висновки.

1. Проаналізовано діючу систему управління військовою освітою в Україні та в провідних країнах світу. Визначено, що підготовка військових кадрів у системі військової освіти є ключовим елементом національної безпеки. З одного боку, ця система є складовою частиною загальної системи освіти держави, а з іншого – вона перебуває на етапі професіоналізації та адаптації до стандартів НАТО. Приведення її структури і змісту у відповідність до вимог та принципів країн-членів НАТО передбачає системні зміни в підходах до навчання військових фахівців. Це забезпечить інтеграцію західних моделей лідерства та підвищить ефективність управління на різних рівнях.

Разом із тим, для підвищення ефективності управління військовою освітою необхідно здійснити дерегуляцію системи державного управління, що вимагає розробки нових інструментів державного регулювання. Це дозволить гнучкіше реагувати на виклики воєнно-політичної обстановки та вдосконалити механізми підготовки військовослужбовців для участі у нейтралізації воєнних загроз національній безпеці України. Прогнозування потреб в освічених та вмотивованих військових кадрах є важливою складовою цього процесу.

2. Розкрито можливості науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти щодо підвищення її ефективності. У ході аналізу можливостей науково-методологічного апарату для вдосконалення

державного управління підготовкою військових фахівців тактичного і оперативного рівнів було виявлено, що наявні механізми не здатні забезпечити своєчасну та ефективну підготовку кадрів в умовах ведення війни. Виявлено невідповідність між поточними потребами Збройних Сил України та можливостями існуючої системи військової освіти. Це стосується як змісту навчання, так і швидкості адаптації освітніх програм до нових викликів, що виникають під час війни.

Зважаючи на це, удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти має ґрунтуватися на прогнозуванні загроз воєнного характеру та своєчасній адаптації програм підготовки. Необхідно впровадити методи регулювання, які враховують бойовий досвід і оперативні потреби ЗСУ. Запропоновані зміни дозволять створити умови для своєчасної підготовки кадрів на тактичному та оперативному рівнях управління.

3. Дослідження організаційних механізмів управління військовою освітою показало, що використання схеми організаційної структури в управлінні дає змогу зрозуміти формальну ієрархію та структуру відповідальності всередині системи. Це включає визначення ролей, обов'язків, процесів прийняття рішень та звітності. Оптимізація організаційних структур у військових навчальних закладах дозволяє більш ефективно використовувати наявні освітні та наукові ресурси.

Крім того, правовий механізм регулювання передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює підготовку військових кадрів. Це включає законодавче забезпечення діяльності військових навчальних закладів та оптимізацію правових актів, які стосуються функціонування сектору безпеки та оборони. Важливим є також адаптація законодавства до реалій гібридної війни та підвищення ефективності співпраці між різними компонентами військової системи управління.

Для кардинального підвищення ефективності державного регулювання системи військової освіти, що технічно можливо досягнути за рахунок посилення рівня цифровізації, інформатизації та інтелектуалізації, широкого

розвитку і впровадження в управлінську та освітню практику сучасних ІТ-технологій.

4. Обґрунтовано показники потреби ЗСУ в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних воєнних загроз національній безпеці держави. Аналіз існуючого стану та перспектив розвитку системи підготовки офіцерських кадрів в Україні показав, що модернізація військової освіти має включати вдосконалення адміністративних та управлінських процесів. Одним із основних елементів реформування є впровадження стандартів НАТО та модернізація матеріально-технічної бази військових навчальних закладів. Це дозволить не лише підвищити рівень підготовки офіцерів, але й забезпечити їх відповідність сучасним вимогам.

Запропонована модель системи підготовки фахівців відображає основні функціональні блоки, що реалізують управлінські функції в системі військової освіти. Це дасть змогу підвищити якість підготовки кадрів на тактичному та оперативному рівнях, що є необхідним для ефективної протидії воєнним загрозам. Модель враховує досвід провідних країн світу, а також особливості воєнно-політичної обстановки в Україні.

5. Запропоновано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. Ця модель містить низку взаємопов'язаних правових, організаційних та ресурсних елементів, що забезпечують ефективність процесу підготовки в умовах трансформації системи військової освіти. Інтеграція цих елементів дозволяє реалізувати саморегулюючі функції та підвищити рівень ефективності підготовки військових кадрів. Визначено, що «механізм державного регулювання військової освіти» як систему, яка призначена для практичної реалізації державної політики у сфері військової освіти та досягнення поставлених цілей, має визначену структуру та інструменти (методики, методи, правові і нормативні важелі, ресурсне, у тому числі інформаційно-аналітичне, забезпечення) впливу на об'єкт управління.

Удосконалено методичні основи та структурну схему системи

інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання діяльності системи військової освіти, що передбачає збір, обробку та передачу інформації для прийняття управлінських рішень. Цей процес включає адекватне реагування на зворотний зв'язок та коригування рішень відповідно до змін воєнної обстановки. Такий підхід дозволяє оперативно реагувати на виклики та забезпечувати відповідність навчальних програм реальним потребам ЗСУ.

6. Окреслено стратегічні напрями розвитку державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації. У рамках обґрунтування стратегічних напрямів розвитку військової освіти розроблено низку рекомендацій. Вони включають запровадження програм базової загальновійськової підготовки, оновлення законодавчих актів щодо проходження військової служби та мобілізації, а також удосконалення координації між органами військового управління. Це дозволить підвищити ефективність підготовки військових фахівців на всіх рівнях. Вироблено низку рекомендацій, зокрема щодо: запровадження «Програми базової загальновійськової підготовки», пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку», рекомендації щодо впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Збройних Сил України з питань підготовки військових фахівців.

Також було впроваджено Положення про систему аналізу службової діяльності випускників військових навчальних закладів, що дозволяє підвищити ефективність використання випускників у ЗСУ. Важливим є розвиток синтезованої моделі державного регулювання, яка враховує реалії сучасних загроз і дозволяє оперативно реагувати на зміни у воєнній обстановці.

Сукупність одержаних у дисертації нових наукових результатів, позитивна оцінка їх під час апробації та реалізації в системі військової підготовки, отриманих актах про реалізацію надають можливість вважати сформульовану

наукову задачу вирішеною, а поставлену мету, яка полягала у підвищенні якості спеціалізованої освіти, яка спрямована на набуття компетентностей у сфері професійної військової діяльності на засадах удосконалення механізму державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації, – досягнутою.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів наукової сфери щодо підготовки військових фахівців. Потребують подальшої уваги дослідження теорії за видами діяльності та видами забезпечення діяльності ЗСУ, теоретичних основ теорії розвитку ЗСУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Політика Міністерства оборони у сфері військової освіти : затверджена Міністром оборони України 15 грудня 2021 року. *Міністерство оборони України* : веб-сайт. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/politika_mou_osvita.pdf.
2. Романенко Є. О. Військовослужбовці мають навчатися впродовж усієї служби й так підвищувати власну кваліфікацію. *Moderní aspekty vědy: XXIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. S. 159-172.*
3. Про організацію підготовки офіцерського, сержантського і старшинського складу в закладах фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти: наказ Міністерства оборони України від 05.07.2022 р. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: № 175 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0175322-22#Text>.
4. Концепція трансформації системи військової освіти : Постанова Кабінету міністрів від 30 грудня 2022р. № 1490. *Кабінет Міністрів України* : веб-сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennia-zmin-do-postanovy-kabinetu-ministriv-a1490?fbclid=IwAR2_P3NNAESHreZ2FpIm7Ng7qhk6hj4fR67oe2riim2CDM_I74bhEy5XjlU.
5. Стратегія розвитку військового лідерства у Збройних Силах України : затверджена Наказом Головнокомандувача ЗСУ від 17.11.2023 р. №325.
6. Стратегія менеджменту системи військової освіти: затверджена Міністром оборони України 12 грудня 2023 року. *Кабінет Міністрів України* : веб-сайт. <https://www.kmu.gov.ua/news/minoborony-zatverdylo-stratehiu-menedzhmentu-systemy-viiskovoi-osvity>.
7. Schifferle P. America's school for war: Fort Leavenworth, officer education, and victory in World War II. Lawrence, KS: University Press of Kansas, 2010.
8. Toronto N. Why professionalize? Economic modernization, security, and

military professionalism. *Foreign Policy Analysis*. 2015. № 13. DOI: 10.1111/fpa.12093. URL:

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/fpa.12093/abstract>.

9. Army doctrine publication: Land Operations. UK Ministry of Defence (UK MOD), 2010. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/army-doctrine-publication-operations>.

10. Bases and station. BRNC Dartmouth. *Royalnavy* : веб-сайт. URL: <https://www.royalnavy.mod.uk/our-organisation/bases-and-stations/training-establishments/brnc-dartmouth>.

11. Royal Military Academy. Sandhurst. *The British Army* : веб-сайт. URL: <https://www.army.mod.uk/who-we-are/our-schools-and-colleges/rma-sandhurst>.

12. RAF Cranwell. *The Royal Air Force* : веб-сайт. URL: <https://www.raf.mod.uk/our-organisation/stations/raf-college-cranwell/>.

13. The Defence Academy of the United Kingdom : веб-сайт. URL: <https://www.da.mod.uk/>.

14. Joint Services Command and Staff College. *The Defence Academy of the United Kingdom* : веб-сайт. URL: <https://www.da.mod.uk/study-with-us/colleges-and-schools/joint-services-command-and-staff-college>.

15. Old Royal Naval College : веб-сайт. URL: <https://ornc.org/>.

16. Defence College of Logistics, Policing and Administration. *The British Army* : веб-сайт. URL: <https://www.army.mod.uk/who-we-are/corps-regiments-and-units/royal-logistic-corps/defence-school-of-logistics-and-administration-welfare-team/>.

17. Universität der Bundeswehr München : веб-сайт. URL: <https://www.unibw.de/home>.

18. Führungsakademie der Bundeswehr. *Bundeswehr* : веб-сайт. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/weitere-bmvg-dienststellen/fuehrungsakademie-der-bundeswehr>.

19. Artillerieschule der Bundeswehr. *Bundeswehr* : веб-сайт. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/heer/organisation/ausbildungskommand>

o/panzertruppenschule/artillerieschule.

20. Sanitätsakademie der Bundeswehr. *Bundeswehr* : веб-сайт. URL: <https://www.bundeswehr.de/de/organisation/sanitaetsdienst/kommando-und-organisation-sanitaetsdienst/sanitaetsakademie-der-bundeswehr>.

21. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410 : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#Text>.

22. Армія США робить свої висновки з поля бою в Україні: на чому сконцентрувались американські військові. *Defense Express* : веб-сайт. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/armija_ssha_robit_svoji_visnovki_z_polja_boju_v_ukrajini_na_chomu_skontsentruvalis_amerikanski_vijskovi-12990.html (дата звернення: 21.12.2023).

23. Як піхота США готується воювати проти РФ: бронекулак, бої у траншеях, прив'язні дрони та нищівний артилерійський вогонь. *Defense Express* : веб-сайт. URL: https://defence-ua.com/army_and_war/jak_pihota_ssha_gotujetsja_vojuvati_proti_rf_bronekulak_boji_u_transhejah_privjazni_droni_ta_nischivnij_artilerijskij_vogon-11127.html (дата звернення: 21.12.2023).

24. Оборонний менеджмент: управління процесами : монографія / Саганюк Ф.В., Устименко О.В., Мудрак Ю.М., Павленко В. І. Київ : Видавничий дім “АртЕк”, 2021. 324 с.

25. Професійна військова освіта в Україні у сучасному безпековому середовищі : монографія / за заг. ред. Д. Вітера та В. Телелима ; кол. авт. Київ : НУОУ , 2021. 277 с.

26. Методологія комплексного використання військових і невійськових сил та засобів сектору безпеки і оборони для протидії сучасним загрозам военній безпеці України : монографія / Богданович В.Ю., Романченко І.С., Свида І.Ю., Сиротенко А.М. Львів : НАСВ, 2019. 268 с.

27. Наказ МОУ від 08.12.2021 № 370 «Деякі питання управління вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти, закладами фахової передвищої військової освіти та військовими ліцеями», 15 с. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/370_nm.pdf.

28. Протокол наради керівного складу системи військової освіти від 03.08.2023 року. Затверджений Першим заступником Міністра оборони України 11.08.2023. Івано-Франківськ, 2023. 10 с.

29. Про Стратегічний оборонний бюлетень України : Указ Президента України від 20.08.2021. №473/2021. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text>.

30. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в МО України, ЗС України та інших складових сил оборони : Наказ МОУ від 22.12.2020 №484. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-21#Text>.

31. Георгадзе О. А., Петров В. А. Часткова методика оцінювання рівня методичної діяльності кафедри військової підготовки. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2022. № 1(43). С. 99–104. URL: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-43-1-99-104>.

32. Георгадзе О. А., Харабара В. І., Горбенко С. В. Методичний підхід щодо оцінювання якості програми індивідуальної підготовки артилерійських підрозділів. *Науковий журнал Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба “Системи озброєння і військова техніка”*. 2015. № 2(42). С. 68–70.

33. Гринькевич О. С. Управління конкурентоспроможністю вищої освіти України (методологія аналізу і системи моніторингу). Дис. ... доктора екон. наук: 08.00.03. Львів, 2018. 628 с.

34. Оборонне планування на основі спроможностей: особливості та перспективи впровадження / Руснак І. та ін. *Наука і оборона*. 2017. № 2. С. 3-10.

35. Оборонна реформа: системний підхід до оборонного менеджменту:

монографія / Павліковський А. та ін.; за заг. ред. А. Сиротенка. Київ : НУОУ, 2020. 274 с.

36. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії методології, практики : монографія. Київ : УАДУ, 2000. 328 с.

37. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади. *Теорія та практика державного управління*. 2006. № 1(113). С. 223-226.

38. Політична аналітика в системі публічного управління / Телешун С.О. та ін. Київ : НАДУ, 2008. 284 с.

39. Василенко В. А. Теорія і практика розробки управлінських рішень : навч. посіб для студен-тів вищ. закл. освіти. Київ : ЦУЛ, 2003. 420 с.

40. Karim A. J. The Significance of Management Information Systems for Enhancing Strategic and Tactical Planning. *Journal of Information Systems and Technology Management*. 2011. Vol. 8, No. 2. P. 459–470. DOI: <http://dx.doi.org/10.4301/s1807-17752011000200011>.

41. Dinah D. S. Management Information System and Managerial Decision Making of Business Organisations. *Bingham International Journal of Accounting and Finance (BIJAF)*. 2020. P. 365–371. URL: <http://35.188.205.12:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/412/6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

42. Management and Information Technology (ICABMIT). CHENNAI, Tamil Nadu, India 23rd-24th April 2019. URL: <https://ssrn.com/abstract=3376957> (дата звернення: 12.09.2022).

43. В Україні презентували сучасну систему «СОТА», яка містить вичерпну інформацію з різ-них сфер життєдіяльності країни, більшість даних буде публічною. *Президент України Володимир Зеленський* : офіц. інтернет-представництво. 5 жовт. 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ukrayini-prezentuvali-suchasnu-sistemu-sota-yaka-mis-tit-vi-70933> (дата звернення: 12.09.2022).

44. Модель інформаційно-аналітичної взаємодії оперативних підрозділів

Державної прикордонної служби України / Кириленко В. А. та ін. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : військові та технічні науки*. 2020. № 1(82). С. 106–121.

45. Мейко О. В. Теоретико-методологічні основи механізмів формування організаційно-штатних структур прикордонних підрозділів : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. 360 с.

46. Теоретичні основи інформаційно-аналітичного забезпечення процесів охорони державного кордону (у контексті завдань національної безпеки України в прикордонній сфері) : монографія / Городнов В. П. та ін. Хмельницький : НАДПСУ, 2009. 472 с.

47. Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : Закон України від 20.11.2012, № 5499-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 1. ст.6, із змінами.

48. Про затвердження Порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (із змінами) : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2013 № 306. Верховна Рада України : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2013-%D0%BF#Text>.

49. Про чисельність Збройних Сил України : Закон України від 05 березня 2015 року № 235-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 21. ст.136.

50. Кас'яненко М. Аналіз проблем професійної підготовки громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу. *Social Development and Security*, Vol. 10, No. 5, – 2020.

51. Про затвердження Переліку спеціалізацій, за якими визначаються потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою та Переліку військово-облікових спеціальностей осіб офіцерського складу, що відповідають спеціальностям та спеціалізаціям підготовки військових фахівців (із змінами) : Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 26.03.2016 № 122. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0216322->

16#Text.

52. Про затвердження Інструкції про організацію та проведення військово-професійної орієнтації молоді та прийому до вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти» (із змінами) : Наказ Міністерства оборони України від 05.06.2014 № 360. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-14#Text>.

53. Про затвердження Інструкції про порядок розрахунку потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою для Збройних Сил України : Наказ Міністерства оборони України від 08.11.2017 № 581.

54. Про затвердження Інструкції про порядок розрахунку потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою для Збройних Сил України : Наказ Міністерства оборони України від 14.05.2010 № 248.

55. Про затвердження змін до Інструкції про порядок розрахунку потреб у підготовці військових фахівців з вищою освітою для Збройних Сил України : Наказ Міністерства оборони України від 10.09.2014 № 633.

56. Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України (із змінами) : Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 406. *Президент України Володимир Зеленський* : офіц. інтернет-представництво. <https://www.president.gov.ua/documents/4062011-12968>.

57. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (із змінами) : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF#Text>.

58. Про вищу освіту (із змінами): Закон України від 01.07.2014 року № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. ст.2004.

59. Про військовий обов'язок і військову службу (із змінами) : Закон України від 25.03.1992 року № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. ст.385.

60. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. Вип. 1. URL:

<http://www.lvivacademy.com/visnik/zmist.html>.

61. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М. Д. Лесечка, А. О. Чемериса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

62. Бакуменко В. Д. Прийняття рішень в державному управлінні : навчальний посібник. Ч. 1 : Теоретико-методологічні засади. Київ : ВПЦ АМУ, 2010. С. 135–170.

63. Тарасов С. Г., Суходольский Г. В. Организационная психология. Харьков : Изд-во Гуманитарный Центр, 2004. 256 с.

64. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1996. 160 с.

65. Вербовенко О. П. Обґрунтування необхідності вдосконалення механізму державного регулювання військової освіти у Збройних Силах України. *ЧіЗ*. 2024. №1/88. С. 26-31.

66. Вербовенко О. П., Романенко Є. О., Кириленко В. А. Концептуальні зміни в системі військової освіти : монографія. *Moderny Fspekty Vedy T. XXXIX*. б/в., 2024. С. 97-109.

67. Вербовенко О. П., Кириленко В. А. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 7 (49). С. 99-109.

68. Вербовенко О. П., Тушко К. Ю. Практика реалізації військової освіти (світовий досвід). *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 7 (35). С. 76-89.

69. Вербовенко О. П., Гутник А. В., Князев С. М. Обґрунтування показників потреби Збройних Сил України в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2018. № 3(33). С. 119-127.

70. Вербовенко О.П., Кириленко В.А. Інформаційно-аналітичне

забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 8 (50). С. 74-88.

71. Вербовенко О.П. Аналіз можливостей відомого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації. *Успіхи і досягнення у науці (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»)*: журнал. 2024. № 6(6) 2024. С. 313-332.

72. Вербовенко О. П., Романенко Є. О. Збройні Сили України увійшли до 20 найпотужніших армій світу. XLI-ої Міжнародної науково-практичної конференції 07.02.2024, м. Анкара (Туреччина). Секція 1 Національна безпека. С. 17-22.

73. Вербовенко О. П., Думенко П.М. Впровадження комбінованого способу здобуття офіцерами Збройних Сил України військової освіти в НУОУ та ВНЗ іноземних держав. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи* : Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 вересня 2019. Одеса. С. 12-14.

74. Вербовенко О. П. Специфіки військової освіти у США. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: XLVI Міжнародна науково-практична конференція, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 220-223.

75. Вербовенко О. П. Система військової освіти Великобританії. XLVII Міжнародна науково-практична конференція, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 235-239.

76. Вербовенко О. П. Система військової освіти Німеччини та Республіки Франція. XLVIII Міжнародна науково-практична конференція, 07 серпня 2024. М. Констанца (Румунія). С. 271-275.

77. Вербовенко О. П., Красота І. В., Черних І. В. Визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою для інженерних військ

Збройних Сил України у 2003-2013 роках. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ-початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності* :збірник тез доповідей науково-практичного семінару, 25 травня 2017. Вип. 6. Київ С. 100-104.

78. Абакумов В. М. Інформаційна безпека підприємництва як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Форум права*. 2012. № 4. С. 10–16.

79. Білуха М. Т. *Методологія наукових досліджень* : підручник. Київ : АБУ, 2002. 480 с.

80. Варенко В. М. *Інформаційно-аналітична діяльність* : навчальний посібник. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с.

81. *Державне управління* : словник-довідник / за заг. ред. В. М. Княєва, В. Д. Бакуменка. Київ : УАДУ, 2002. 228 с.

82. Машкаров Ю., Орлов О. Основні чинники, що впливають на ефективність діяльності регіональних та місцевих органів влади. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 3 (54). С. 1–6.

83. Мельников О. Г. *Державне управління у сфері прикордонної безпеки в умовах європейської інтеграції України* : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2010. 223 с.

84. Немцов В. Д., Довгань Л. Є. *Стратегічний менеджмент* : навчальний посібник. Київ : УВПКЕксоб, 2001. 560 с.

85. Немцов В. Д., Довгань Л. Є., Сініок Г. Ф. *Менеджмент організацій*. Київ : УВПК «ЕксОб», 2000. 380 с.

86. Нижник Н. Р., Машков О. А. *Системний підхід в організації державного управління* : навч. посіб. Київ : Вид-во УАДУ, 1996. 160 с.

87. Олійник Д. В. Сучасні методи оцінки ефективності діяльності органів державного управління. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 34. С. 275–283.

88. *Основи інформаційних систем* : навчальний посібник / Ситник В. Ф., Писаревська Т. А., Єршоміна Н. В., Краєва О. С. Київ : КНЕУ, 1997. 252 с.

89. *Основи стратегії національної безпеки та оборони держави* : підруч. /

[О. П. Дузь-Крятченко, Ю. В. Пунда, В. П. Грищенко та ін.] ; за заг. ред. В. М. Телелима. 3-е вид., перероб. і доп. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2015. 620 с.

90. Приходченко Л. Організаційний механізм державного управління: складові забезпечення ефективності. *Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації* : матеріали підсумкової науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Одеса, 31 жовтня 2008 р.) / ОРІДУНАДУ. Одеса, 2008. С. 129–131.

91. Рудніцька Р. М., Сидорчук О. Г., Стельмах О. М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М. Д. Лесечка, А. О. Чемериса. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

92. Сороко В. М. Результативність та ефективність державного управління і місцевого самоврядування : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2012. 260 с.

93. Управління ресурсами підприємства : монографія / за заг. ред. Г. О. Швиданенко. Київ : КНЕУ, 2014. 418 с.

94. Шатун В. Т. Основи менеджменту : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2006. 376 с.

95. Шегеда А. В. Основи менеджменту : навчальний посібник. Київ : Знання, 2002. 344 с.

96. Bielai S., Mynko O. Problem issues of training specialists of the commanding and headquarters staff officers of tactical level units of the National Guard of Ukraine in the professional education system. *Честь і закон*. 2024. №1(88). С. 15-19.

97. Белай С.В., Головня А.Ф., Гуртовий Д.Є. Методологічні засади синхронізації впливу професійних стандартів на підготовку військового персоналу Національної гвардії України: суспільно-політичний аспект. *Наукові перспективи*. 2024. № 2(44). С. 100-114.

98. Белай С.В., Головня А.Ф. Концепція формування системи підготовки офіцерського складу Національної гвардії України до дій в складі сил безпеки та оборони. *Збірник наукових праць ЦНДІ ОБТ ЗСУ*. 2023. № 2(89). С. 95-105.

99. Єманов В. В., Бєлай С. В., Тробюк В. І. Обґрунтування пропозицій з удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії. *Вісник Національного університету цивільного захисту. Державне управління*. 2023. Вип. 1 (18). С. 271-279.

100. Яковенко Є.С., Бєлай С.В., Волков І.М. Запровадження бойового досвіду в освітній процес Національної академії Національної гвардії України під час вивчення загальновійськових дисциплін. *Честь і закон*. 2022. № 4(83). С. 114-148.

101. Головня А., Бєлай С. Аналіз сучасного стану функціонування систем підготовки та мотивації офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2022. № 4(83). С. 27-33.

102. Бєлай С.В., Мацюк В.В., Євтушенко І.В. Теоретико-методичні засади підготовки кадрів у сфері захисту критичної інфраструктури України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2021. Випуск 2(15). С. 342-350.

103. Єманов В., Тробюк В., Бєлай С. Обґрунтування шляхів розвитку освітньої діяльності Національної академії Національної гвардії України у сфері неформальної освіти. *Честь і закон*. 2023. №1(84). С. 5-12.

104. Бєлай С. В., Головня А. Ф., Тробюк В.І. Теоретико-методологічні засади обґрунтування алгоритму управління кар'єрою офіцерського складу Національної гвардії України. *Честь і закон*. 2023. №4(87). С. 6-16.

105. Бєлай С. В., Минько О. В., Головня А. Ф. Мотивація військовослужбовців в умовах сучасних загроз: визначення та вплив на професійний розвиток. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)*. 2023. № 11(25). С. 144-156.

106. A history of air warfare / ed. by J. A. Olsen. – Washington, DC : Potomac Books, 2010. – XVII, 488 p.

107. Airpower reborn: the strategic concepts of John Warden and John Boyd /

ed. by J. A. Olsen. – Annapolis, MD : Naval Institute Press, 2015. – XII, 239 p.

108. Akimova L. Corruption as a threat to national security / Л. М. Акімова// Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. – Ч. 1. – С. 21-23.

109. Allied Joint Doctrine for Air and Space Operations : NATO Standard AJP-3.3 / NATO Standardization Office. – Edition B, Version 1. – [Brussels] : NSO, 2016. – 100 p.

110. Allied Joint Doctrine for Intelligence Procedures [Електронний ресурс] : AJP-2.1 : NATO Standard / Joint Intelligence Working Group. – Edition B, Version 3. – [Brussels] : NSO, 2022 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

111. Allied Joint Doctrine for Intelligence, Counter-Intelligence and Security [Електронний ресурс] : AJP-2 : NATO Standard / Joint Intelligence Working Group. – Edition B, Version 1. – [Brussels] : NSO, 2020 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

112. Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations [Електронний ресурс] : AJP-3 : NATO Standard / Allied Joint Operations Doctrine Working Group. – Edition C, Version 1. – [Brussels] : NSO, 2019 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

113. Aloni Sh. Six-Day War 1967. Operation Focus and the 12 hours that changed the Middle East / Sh. Aloni. – Oxford : Osprey Publishing, 2019. – 96 p.

114. Buckley J. Air Power in the Age of Total War / J. Buckley. – Bloomington, IN : Indiana University Press, 1999. – IX, 260 p.

115. Bugayova N. The High Price of Losing Ukraine: Part 2 – The Military Threat and Beyond [Електронний ресурс] / N. Bugayova // ISW. – Режим доступу : <https://www.understandingwar.org/backgrounder/high-price-losing-ukraine-part-2---military-threat-and-beyond>.

120. Семенець-Орлова І. А. Освітня зміна як об'єкт державного управління

// Теорія та практика державного управління. – Вип. 2 (49). – С. 70–76. URL: http://Tpdu_2015_2_13.pdf.

121. Ferdman H., Filippova V., Kozak I., Pasichnyi R., Lutsyshin A., Akimov O. O. Innovation Defense Clusters - An Effective Driver Of Defense And National Security Of Ukraine / H. Ferdman, Filippova V., I. Kozak [etc.] // *Ad Alta : journal of interdisciplinary research*. - 2024. - 14(01), XLI. - pp. 201-206. - DOI: 10.33543/j.140141.201206.

122. Intelligence processing [Електронний ресурс] : AIntP-18 : NATO Standard / Joint Intelligence Working Group. – Edition A, Version 1. – [Brussels] : NSO, 2020 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

123. Intelligence Requirement Management and Collection Management [Електронний ресурс] : AIntP-16 : NATO Standard / Joint Intelligence Working Group. – Edition A, Version 1. – [Brussels] : NSO, 2018 // NATO Standardization Office. – Режим доступу : <https://nso.nato.int/nso/nsdd/main/standards>.

124. Osmolovska Iu. Five Security Scenarios on Russian War in Ukraine for 2024-2025: Implications and Policy Recommendations to Western Partners [Електронний ресурс] / Iu. Osmolovska, V. Havrylov, H. Maksak // *GLOBSEC*. – Режим доступу : <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/five-security-scenarios-russian-war-ukraine-2024-2025>.

125. Pavlovskiy O., Blikhar M., Akimova L., Kotsur V., Akimov O., Karpa M. International migration in the context of financial and economic security: The role of public administration in the development of national economy, education, and human capital. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 2024. 1492–1503. DOI: 10.55214/25768484.v8i6.2265.

126. Porter T. Russia and China are on the brink of a military alliance that could overwhelm the US [Електронний ресурс] / T. Porter // *Business Insider*. – Режим доступу : <https://www.businessinsider.com/russia-china-brink-military-alliance-may-overwhelm-us-putin-xi-2023-12>.

127. Sydoruk O., Kharechko D., Khomenko H., Akimova L., Kosarevych N.,

Akimov, O. Competencies for sustainable financial and economic management: Their impact on human capital development and national security. *Edelweiss Applied Science and Technology*, 8(6), 2024. 1445–1454. DOI: 10.55214/25768484.v8i6.2261.

128. Акімов О.О. Вплив глобалізації та технологічних змін на управління людськими ресурсами в системі державної служби: порівняльний аналіз різних періодів / О.О. Акімов, Л.М. Акімова // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. - 2024. - № 2. - С. 31–35. - DOI 10.51547/ppp.dp.ua/2024.2.5.

129. Вербовенко О. П. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : Збірник тез доповідей Першої науково-практичної конференції за міжнародною участю, 22 лютого 2024. Хмельницький. С. 317-319.

130. Акімов О.О. Реалізація механізмів державного управління розвитком вищої освіти в Україні / О.О. Акімов, Б.В. Грушецький // Економіка, управління та адміністрування. - 2023. - № 3(105). - С. 103-109.

131. Акімов О.О. Управління людськими ресурсами в системі державної служби: практичний досвід країн ЄС / О.О. Акімов, Л.М. Акімова // Публічне управління та місцеве самоврядування. - 2024. - № 1. - С. 3–9. DOI: 10.32782/2414-4436/2024-1-1.

132. Арсенович Л.А. Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в контексті трансформації системи військової освіти [Електронний ресурс] / Л.А. Арсенович // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. – 2023. – № 3. – С. 22-31.

133. Артамощенко В.С. Методика формування освітніх програм підготовки військових кадрів у системі військової освіти. *Наука і оборона*. – 2023. – № 1. – С. 44–51. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2023-21-1-44-51> – Режим доступу : <http://nio.nuou.org.ua/article/view/283046>.

134. Брайковська А., Гриценко Т., Тимофєєва К. Коучинг для лідерів

громадських організацій : посіб. Київ : Фонд «Східна Європа», 2022. 81 с.

135. Буданов К.О., Зайцев В.В., Романов О.М., Комаров В.С. Вплив антизахідної геополітичної осі «Китай – Росія – Іран – Північна Корея» на можливі сценарії початку третьої світової війни. Актуальні питання національної безпеки і оборони. Журнал Наука і оборона. № 2. 2024. С. 3-10. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2024-25-2-3-10>.

136. Вітченко А.О. Розвиток системи вищої військової освіти України в контексті сучасних трансформаційних змін [Електронний ресурс] / А.О. Вітченко, В.І. Осьодло // Наука і оборона. – 2019. – № 2. – С. 44–50. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-7-2-44-50>.

137. Гонюкова Л., Ларіна Н., Ларін С. Публічне управління захистом національних цінностей в умовах воєнних дій в Україні: теоретико-методологічний підхід. Публічне управління та регіональний розвиток. 2022. № 16, С. 356-382.

138. Закон України «Про основи національного спротиву» від 16 липня 2021 року № 1702-IX 30. Монографія: Зельницький А., Заболотний О., Васильєв О., Шабатіна Н. Теоретикометодологічні засади управління змінами в системі військової освіти. Київ: НУОУ ім. Івана Черняховського, 2022, 324 с.

139. Зельницький А.М., Заболотний О.А. Наукові підходи до управління змінами в системі вищої військової освіти у Збройних Силах України // Зб. наук. праць Центру воєнностратегічних досліджень НУОУ ім. Івана Черняховського. – 2019. – № 3(67). – С. 115–122.

140. Зельницький А.М., Заболотний О.А., та ін. Технологізація освітнього процесу вищих військових навчальних закладів// Збірник наукових праць «Військова освіта» НУОУ імені Івана Черняховського. – 2018. – № 1 (37). – С. 114 – 124. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-1/114-124>.

141. Вербовенко О. П. Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти. Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи Збірник тез доповідей 14-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 грудня 2023.

Хмельницький. С. 26-28.

142. Марценківський В.Т., Дрок Л.В., Миколенко Ю.М. Модель підготовки фахівців в системі підготовки офіцерів запасу. *The scientific heritage* No 97 (2022).

143. Модель наукового забезпечення функціонування та розвитку системи військової освіти України. Капосльоз Г.В. - Науковий часопис Академії національної безпеки. 2018, № 2, стр. 102-121.

144. Модель професійної підготовки офіцерів сектору безпеки та оборони у мотиваційному вимірі. Козубцов І.М. - *Військова освіта*. 1 (47), 2023, стр. 110-124.

145. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод. посіб. / Зельницький А. М., Заболотний О. А., Приходько Ю. І. та ін.; за заг. ред. Толока І. В. : ХНУПС, 2017, – 120 с.

146. Обґрунтування моделі підготовки фахівців Повітряних Сил у сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. В. Тюрін, А. Г. Салій, М. В. Кас'яненко та ін. // *Наука і оборона*. – 2019. – № 4. – С. 20–26. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-9-4-20-26>.

147. Організаційно-методичні рекомендації щодо гарантування якості вищої військової освіти у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти / А.М. Зельницький, О.А. Заболотний, О.М. Васильєв та ін. – К. : НУОУ ім. І. Черняхівського. – 2020. – 120 с.

148. Павліковський А.К. Зарубіжний та вітчизняний досвід здійснення стратегічного аналізу в сфері воєнної політики [Електронний ресурс] / А.К. Павліковський, С.В. Свешніков, В.П. Бочарніков // *Зб. наук. праць ЦВСД НУОУ*. – 2024. – № 2(81). – С. 6–13. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2024-2-81/6-13>.

149. Переклад статті Головнокомандувача ЗС України для “The Economist” – Сучасна позиційна війна та як у ній перемогти [Електронний ресурс] // *Збройні*

Сили України. – Режим доступу : <https://www.zsu.gov.ua/pereklad-statti-golovnokomanduvacha-zs-ukrayiny-dlya-the-economist-suchasna-pozycijna-vijna-ta-yak-u-nij-peremogty>.

150. Печерський А. Хронологія російсько-української війни: етапи відсічі вторгнення рф [Електронний ресурс] / А. Печерський, Є. Букет // АрміяInform. – Режим доступу : <https://armyinform.com.ua/2023/02/24/hronologiya-rosijsko-ukrayinskoji-vijny-etapy-vidsichi-vtorgnennya-rf>.

151. Пічугіна Т.С., Ткачова С.С., Ткаченко О.П. Управління змінами : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2017. – 226 с.

152. Порядок організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони [Електронний ресурс] : затверджений наказом Міністерства оборони України від 22 грудня 2020 р. № 484 // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-21#Text>.

153. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2017. – № 3 (67). – С. 285–299.

154. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>.

155. Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1443 // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1443-2021-п#Text>.

156. Про правовий режим воєнного стану: Указ президента України від 24 лютого 2022 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> .

157. Репіло Ю. Аналіз базових принципів, концепцій та понять доктринального забезпечення збройних сил провідних країн світу [Електронний

ресурс] / Ю. Репіло, В. Російцев, О. Іщенко // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2022. – № 1(43). – С. 79–90. – Режим доступу : <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2022-43-1-79-90> .

158. Реформа державної служби України. Важко нести – неможливо покинути : Українська правда, 22 березня 2024 року. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/03/22/7447360/>.

159. Рік війни за свободу : воєнно-історичний нарис російсько-української війни (24.02.2022-24.02.2023) : у 4 кн. / Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України ; голова роб. групи В. Залужний. – К. : Вид-во Ліра-К, 2023. – 4 кн.

160. Слюсаренко А., Телелим В. Забезпечення якості професійної військової освіти: визначення понять і моніторинг поточного стану // Наука і оборона. – 2023. – № 4. – С. 14–22.

ДОДАТКИ

Додаток А
ПОСТАНОВА КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
Про затвердження Порядку проведення базової загальновійськової
підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту,
та поліцейських

Відповідно до статті 10¹ Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити Порядок проведення базової загальновійськової підготовки громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських, що додається.

2. Установити, що організація та супроводження базової загальновійськової підготовки здобувачів вищої освіти та поліцейських покладається на Міністерство оборони, Міністерство освіти і науки, Міністерство внутрішніх справ, інші державні органи та органи місцевого самоврядування (за згодою), до сфери управління яких належать заклади вищої освіти та заклади освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, та Генеральний штаб Збройних Сил.

3. Фінансове забезпечення заходів з проведення базової загальновійськової підготовки здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти та здобувачів освіти закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, здійснюється за рахунок і в межах коштів державного, місцевих бюджетів, передбачених на відповідний рік для Міністерства оборони, Міністерства освіти і науки, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать відповідні заклади освіти.

Прем’єр-міністр України

Д. ШМИГАЛЬ

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 2024 р. №

ПОРЯДОК

проведення базової загальновійськової підготовки громадян України,
які здобувають вищу освіту та поліцейських

1. Цей Порядок визначає процедуру проведення базової загальновійськової підготовки (далі – базова підготовка) громадян України, які здобувають вищу освіту, та поліцейських.

2. Базову підготовку проходять громадяни України чоловічої статі (жіночої статі - добровільно), які навчаються за денною або дуальною формами здобуття освіти.

Базову підготовку згідно з навчальним планом проходять:

курсанти вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти;

курсанти, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських;

поліцейські під час проходження первинної професійної підготовки у закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських.

Від проходження базової підготовки звільняються громадяни:

які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби;

які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах;

які проходили військову службу;

які мають сертифікат про проходження базової підготовки.

3. Базова підготовка проводиться з метою здобуття громадянами України військово-облікової спеціальності, навичок і умінь, необхідних для виконання конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

4. Базова підготовка здобувачів вищої освіти проводиться у закладах вищої освіти усіх форм власності, вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення та Держспецтрансслужби, закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, та тренінгових центрах органів поліції.

5. Для проведення базової підготовки у закладах вищої освіти та у закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, у порядку, визначеному законодавством у сфері освіти і статутом закладу освіти, утворюються відповідні структурні підрозділи.

Утворення зазначених структурних підрозділів та комплектування посад науково-педагогічних, педагогічних працівників здійснюється закладом вищої

освіти та закладом освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, з урахуванням чисельності здобувачів освіти, які залучаються до проходження базової підготовки, та розрахунку навчального навантаження на одну ставку науково-педагогічного, педагогічного працівника, необхідного для викладання базової підготовки.

На посади науково-педагогічних, педагогічних працівників для забезпечення викладання базової підготовки призначаються особи, які мають відповідний рівень вищої освіти згідно із законодавством у сфері освіти, та спроможні за віком і станом здоров'я якісно проводити заняття, насамперед, звільнені з військової служби, ветерани війни або ветерани військової служби.

6. У разі відсутності можливості утворення у закладі вищої освіти відповідного структурного підрозділу для викладання базової підготовки керівники таких закладів вищої освіти зобов'язані організувати базову підготовку у закладах вищої освіти, в яких здійснюється зазначена підготовка, в межах адміністративно-територіальної одиниці України з укладенням відповідних договорів між цими закладами про надання та оплату освітніх послуг з базової підготовки.

7. Базова підготовка включається до освітніх програм і навчальних планів закладів вищої освіти всіх форм власності та закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, як окрема навчальна дисципліна і складається з теоретичної підготовки в обсязі 3 кредитів ЄКТС, яка проводиться в цих закладах освіти, та практичної підготовки в обсязі 7 кредитів ЄКТС, яка проводиться у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, навчальних частинах (центрах) Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів спеціального призначення, Держспецтрансслужби (далі — навчальні військові частини) та закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських. Практична підготовка може проводитися в регіональних (навчальних) центрах підготовки населення до національного спротиву та тренінгових центрах органів поліції.

Теоретична та практична підготовки базової підготовки курсантів та поліцейських, які навчаються в закладах освіти, зазначених в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку, проводиться відповідно до навчальних планів.

8. Сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти та закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, пов'язаних з базовою підготовкою, послідовність вивчення тем навчальної дисципліни, форми організації освітнього процесу та види навчальних занять, кількість годин, відведених на їх опанування, форми та засоби поточного і підсумкового контролів визначаються Типовою програмою навчальної дисципліни “Базова загальновійськова підготовка”, яка розробляється та затверджується Генеральним штабом Збройних Сил за погодженням з МОН.

На підставі зазначеної Типової програми заклади вищої освіти та заклади освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, розробляють власні програми навчальної дисципліни базової підготовки, які погоджуються з Генеральним штабом Збройних Сил.

9. Організація та забезпечення теоретичної підготовки базової підготовки покладається на МОН, інші державні органи та органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти усіх форм власності та заклади освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських.

10. Теоретична підготовка базової підготовки включається до навчальних планів закладів вищої освіти:

для здобувачів вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти – на другому році навчання;

для здобувачів вищої освіти на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра та освітнього ступеня молодшого бакалавра – на першому році навчання.

11. Під час організації базової підготовки за сприяння і допомогою місцевих держадміністрацій (військових адміністрацій), органів місцевого самоврядування, громадських організацій та об'єднань, у тому числі громадських об'єднань ветеранів війни, можливо проведення додаткових занять з метою набуття навичок ведення вогню із стрілецької зброї на фондах сертифікованих стрільбищ, тирів, інтерактивних тренажерів та з дотриманням правил безпеки під час поводження із зброєю та боєприпасами. Проведення додаткових занять здійснюється за рахунок коштів вказаних установ, організацій та об'єднань. Зазначена підготовка до загального розрахунку часу проведення базової підготовки не зараховується.

12. Організація та забезпечення практичної підготовки базової підготовки покладається на Генеральний штаб Збройних Сил.

Організація та забезпечення практичної підготовки базової підготовки у закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, тренінгових центрах органів поліції, вищих військових навчальних закладах, навчальних частинах (центрах) Держприкордонслужби та Національної гвардії покладається на МВС.

13. З метою організації практичної підготовки базової підготовки МОН надає до 30 грудня поточного року Генеральному штабу Збройних Сил узагальнену інформацію про чисельність здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти усіх форм власності, які плануються для проходження практичної підготовки базової підготовки у наступному році (за адміністративно-територіальним поділом та за статтю здобувачів вищої освіти).

МВС надає до 30 грудня поточного року Генеральному штабу Збройних Сил інформацію про чисельність здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, вищих військових навчальних закладів Держприкордонслужби та Національної

гвардії, за винятком осіб зазначених в абзацах третьому та четвертому пункту 2 цього Порядку.

14. Генеральний штаб Збройних Сил з урахуванням отриманої інформації від МОН та МВС проводить відповідні розрахунки у ресурсному забезпеченні практичної підготовки базової підготовки, розробляє, затверджує план розподілу місць проходження здобувачами вищої освіти практичної підготовки базової підготовки та доводить його до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також МОН, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти всіх форм власності, які у свою чергу надсилають витяги із зазначеного плану до відповідних закладів вищої освіти.

МВС до 30 листопада поточного року, розробляє та затверджує план розподілу місць проходження практичної підготовки базової підготовки здобувачами освіти, зазначеними в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку, закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, та вищих військових навчальних закладів Держприкордонслужби та Національної гвардії.

15. Практична підготовка базової підготовки організовується після опанування теоретичної підготовки у поточному навчальному році строком до одного місяця протягом травня – жовтня за рахунок часу, відведеного на канікулярну відпустку здобувачів вищої освіти.

Дозвіл на перенесення практичної підготовки базової підготовки на наступний рік для здобувачів вищої освіти, які не пройшли її з поважних причин, надається керівником закладу вищої освіти, у якому здійснюється базова підготовка таких здобувачів.

Проходження практичної підготовки базової підготовки для здобувачів освіти чоловічої статі є обов'язковою умовою опанування відповідної освітньої програми (у тому числі бакалавра магістра медичного, фармацевтичного або ветеринарного спрямування).

Відмова здобувача освіти чоловічої статі, який визнаний придатним до військової служби, від проходження практичної підготовки базової підготовки є підставою для його відрахування із закладу освіти відповідно до законодавства у сфері освіти.

16. Практичну підготовку базової підготовки проходять здобувачі вищої освіти, які досягли 18-річного віку, за винятком осіб, зазначених в абзацах третьому та четвертому пункту 2 цього Порядку.

Здобувачі вищої освіти жіночої статі можуть бути залучені до такої підготовки, якщо вони виявили на це бажання, не пізніше ніж за шість місяців до початку практичної підготовки базової підготовки.

Перед направленням для проходження практичної підготовки базової підготовки здобувачі вищої освіти проходять медичний огляд у порядку, що визначається Міноборони, за винятком осіб, зазначених в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку.

17. На громадян України, які проходять таку підготовку, поширюються

права та обов'язки, встановлені законами для військовозобов'язаних, призваних на навчальні (перевірочні) збори.

18. Направлення здобувачів вищої освіти до навчальних військових частин для проходження практичної підготовки базової підготовки здійснюється територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки за списками, наданими керівниками закладів вищої освіти, на базі яких проводиться базова підготовка, згідно з планом розподілу місць проходження здобувачами вищої освіти практичної підготовки базової підготовки, за винятком осіб, зазначених в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку.

Перевезення здобувачів вищої освіти від закладів вищої освіти до місць проходження практичної підготовки базової підготовки, які визначаються Генеральним штабом Збройних Сил, та у зворотному напрямку здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на відповідний рік для Міноборони, а також інших не заборонених законодавством джерел.

Перевезення здобувачів освіти, зазначених в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку від закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, та вищих військових навчальних закладів Держприкордонслужби Національної гвардії до місць проходження практичної підготовки базової підготовки, які визначаються МВС, та у зворотному напрямку здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, передбачених на відповідний рік для МВС, Національної поліції, Держприкордонслужби та Національної гвардії, а також інших не заборонених законодавством джерел.

19. До проведення практичної підготовки базової підготовки залучаються науково-педагогічні, педагогічні працівники закладів освіти, в яких здійснюється базова підготовка, інструкторсько-викладацький (інструкторський) склад навчальних військових частин та тренінгових центрів органів поліції.

20. Практична підготовка базової підготовки завершується здійсненням підсумкового контролю, за результатами якого визначається готовність здобувача освіти до проходження військової служби за військово-обліковою спеціальністю.

Порядок здійснення підсумкового контролю здобувачів освіти визначається Генеральним штабом Збройних Сил.

21. Громадяни України, які успішно завершили базову підготовку складають Військову присягу.

22. Здобувачі вищої освіти, які успішно завершили базову підготовку, склали Військову присягу, отримують сертифікат про проходження базової підготовки та здобуття військово-облікової спеціальності встановленого зразка, що видається навчальною військовою частиною, або закладом освіти в якому проводилася практична підготовка базової підготовки, за винятком осіб, зазначених в абзацах третьому, четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку.

Списки цих здобувачів вищої освіти, в 10-денний строк після складання

Військової присяги керівниками навчальних військових частин надсилаються територіальним центрам комплектування та соціальної підтримки, якими такі здобувачі були направлені до навчальних військових частин для проходження практичної підготовки базової підготовки, та керівникам закладів вищої освіти, у яких проводилася їх теоретична підготовка базової підготовки.

Списки здобувачів освіти, зазначених в абзацах четвертому та п'ятому пункту 2 цього Порядку, які успішно завершили базову підготовку, склали Військову присягу та отримали сертифікат про проходження базової підготовки та здобуття військово-облікової спеціальності, в 10-денний термін надсилаються керівниками закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки за місцем їх перебування на військовому обліку.

23. Міноборони з метою забезпечення проведення на належному рівні базової підготовки:

разом з МОН та Генеральним штабом Збройних Сил здійснює координацію діяльності центральних органів виконавчої влади, інших державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти всіх форм власності та заклади освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, з питань організації та проведення базової підготовки та контроль за її станом;

організовує разом з Генеральним штабом Збройних Сил та Держспецтрансслужбою забезпечення підпорядкованих навчальних військових частин озброєнням та військовою технікою, автомобільними транспортними засобами, пально-мастильними матеріалами, навчальною літературою та іншим майном, необхідним для проведення практичної підготовки базової підготовки;

разом з МОН організовує підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої освіти (не менше 30 годин) у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах вищої освіти з питань базової підготовки;

разом з МВС організовує підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти, із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, а також інструкторсько-викладацького (інструкторського) складу (не менше 30 годин) у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти з питань базової підготовки;

здійснює інші повноваження, визначені у цьому Порядку.

24. МОН, інші державні органи та органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти всіх форм власності:

забезпечують проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи про порядок проходження базової підготовки громадянами України, які здобувають вищу освіту;

організують та забезпечують проведення теоретичної підготовки базової підготовки;

забезпечують заклади вищої освіти необхідною матеріально-технічною

базою для проведення теоретичної підготовки базової підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до переліку матеріальних і технічних засобів, що визначається Генеральним штабом Збройних Сил;

здійснюють, в межах повноважень контроль за станом проведення базової підготовки в закладах вищої освіти всіх форм власності, які належать до сфери їх управління;

здійснюють інші повноваження, визначені у цьому Порядку.

25. МВС, Національна поліція, Держприкордонслужба та Національна гвардія:

здійснюють у межах повноважень контроль за станом організації та проведення базової підготовки в закладах освіти, які належать до сфери їх управління, а також за видачею здобувачам освіти сертифікатів про проходження базової підготовки та здобуття військово-облікової спеціальності;

організують ведення обліку здобувачів освіти, які пройшли базову підготовку;

разом із Генеральним штабом Збройних Сил вживають заходів щодо складання Військової присяги здобувачами освіти, які пройшли базову підготовку в закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських;

разом з Міноборони організує підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів освіти, із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, а також інструкторсько-викладацького (інструкторського) складу, які залучаються до проведення практичної підготовки базової підготовки (не менше 30 годин) з питань базової підготовки;

забезпечують заклади освіти, які належать до сфери їх управління, необхідною матеріально-технічною базою для проведення базової підготовки;

здійснюють інші повноваження, визначені у цьому Порядку.

26. Генеральний штаб Збройних Сил:

1) організує та забезпечує вжиття заходів до проведення практичної підготовки базової підготовки;

2) розробляє та затверджує:

Типову програму навчальної дисципліни “Базова загальновійськова підготовка” за погодженням з МОН;

план розподілу місць проходження здобувачами вищої освіти практичної підготовки базової підготовки за територіальним принципом;

3) визначає:

перелік матеріальних і технічних засобів та вимоги до матеріально-технічної бази для проведення базової підготовки;

нормативи чисельності інструкторсько-викладацького складу навчальних військових частин, які залучаються до проведення практичної підготовки базової підготовки;

потребу у фінансовому забезпеченні заходів практичної підготовки базової підготовки і здійснює розподіл фінансового забезпечення між навчальними

військовими частинами Збройних Сил, у яких проводиться практична підготовка базової підготовки;

4) здійснює контроль якості та повноти проведення базової підготовки;

5) організовує підготовку (підвищення кваліфікації) інструкторсько-викладацького складу, який залучається до проведення практичної підготовки базової підготовки;

6) організовує ведення обліку здобувачів освіти, які пройшли базову підготовку;

7) здійснює інші повноваження, визначені у цьому Порядку.

27. Повноваження керівників закладів вищої освіти та керівників навчальних військових частин щодо організації та проведення базової підготовки, науково-педагогічних (педагогічних) працівників закладів вищої освіти, інструкторсько-викладацького складу навчальних військових частин, які залучаються до такої підготовки, визначаються Міноборони, МОН.

28. Особливості організації базової підготовки у закладах освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, вищих військових навчальних закладах, навчальних центрах (частинах) Держприкордонслужби, Національної гвардії та тренінгових центрів органів поліції визначаються МВС за погодження з Міноборони.

Додаток Б
ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ
“Викладач базової загальновійськової підготовки”

Затверджено

Розробником Генеральним штабом Збройних Сил України, ЄДРПОУ 22991050

Професійний стандарт розроблено та затверджено згідно з вимогами статті 4² Кодексу законів про працю України на підставі:

- висновку Національного агентства кваліфікацій, схваленого рішенням Агентства № ____ від _____ року (відповідно до протоколу засідання Агентства № ____ від _____) про дотримання під час підготовки проекту професійного стандарту вимог порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 373

- висновку Профспілки № ____ від _____ про погодження проекту професійного стандарту

I. Назва професійного стандарту

Викладач базової загальновійськової підготовки

II. Загальні відомості про професійний стандарт

1. Мета діяльності за професією

Забезпечення набуття здобувачами вищої освіти та здобувачами освіти закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, знань, умінь та навичок, необхідних для виконання обов'язків військової служби, формування у них мотиваційної готовності до застосування отриманих знань, умінь та навичок для захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України.

2. Назва виду (видів) економічної діяльності, секції, розділу, групи, класу економічної діяльності та їх код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності»

Секція Р	Освіта	Розділ 85	Освіта	Група 85.3	Середня освіта	Клас 85.32	Професійно- технічна освіта
-------------	--------	--------------	--------	---------------	-------------------	---------------	-----------------------------------

				Група 85.4	Вища освіта	Клас 85.41	Фахова передвища освіта
						Клас 85.42	Вища освіта
				Група 85.5	Інші види освіти,	Клас 85.59	Інші види освіти, н.в.і.у.
Секція О	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	Розділ 84	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	Група 84.2	Надання державних послуг суспільству в цілому	Клас 84.22	Діяльність у сфері оборони
						Клас 84.24	Діяльність у сфері охорони громадського порядку та безпеки

3. Назва (назви) професії (професій) та код (коди) підкласу (підкласів) (групи) професії згідно з Національним класифікатором України ДК 003:2010 «Класифікатор професій»

Розділ	Підрозділ	Клас	Підклас	Група
2	23	231	2310	2310.2
Професіонали	Викладачі	Викладачі закладів вищої освіти	Викладачі закладів вищої освіти	Інші викладачі закладів вищої освіти
2	23	232	2321	-
Професіонали	Викладачі	Викладачі закладів фахової передвищої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти та вчителі закладів загальної середньої освіти	Викладачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти)	-
			2322	-
			Викладачі закладів фахової передвищої освіти	-

4. Узагальнена назва професії

Викладач базової загальної середньої підготовки

5. Назви типових посад

Старший викладач, викладач

6. Професійна (професійні) кваліфікація (кваліфікації), її (їх) рівень згідно з Національною рамкою кваліфікацій.

Викладач базової загальної середньої освіти (закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських) – 6,7 рівень НРК.

Викладач базової загальної середньої освіти (для закладів вищої освіти)

–
7 рівень НРК.

7. Назва (назви) документа (документів), що підтверджує (підтверджують) професійну кваліфікацію особи

Диплом бакалавра 6 рівень НРК

Диплом магістра (спеціаліста) 7 рівень НРК.

Диплом доктора філософії/диплом доктора мистецтва (кандидата наук), 8 рівень НРК.

Сертифікати, що підтверджують здобуття компетентностей, визначених цим стандартом, 6,7,8 рівні НРК.

III. Здобуття професійної кваліфікації та професійний розвиток.

1. Здобуття професійної кваліфікації (назва професійної та/або часткової професійної кваліфікації, суб'єкти, уповноважені законодавством на присвоєння/підтвердження та визнання професійних кваліфікацій).

Назва професійної та/або часткової професійної кваліфікації	Суб'єкти, уповноважені законодавством на присвоєння/підтвердження та визнання професійних кваліфікацій
Викладач базової загальної середньої освіти (закладів освіти із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських)	Заклади вищої освіти Наявність диплома про вищу освіту першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” або другого (магістерського) рівня вищої освіти, без вимог до стажу роботи
Викладач базової загальної середньої освіти (для закладів вищої освіти)	Заклади вищої освіти Наявність диплома про вищу освіту освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” або другого (магістерського) рівня вищої освіти, без вимог до стажу роботи

2. Професійний розвиток:

без присвоєння наступної професійної кваліфікації:

для вдосконалення (підтримання) професійної кваліфікації, в тому числі шляхом набуття нових/додаткових навичок/компетентностей навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти, третьому (освітньо-науковому):

рівні вищої освіти, проходження курсів підвищення наявного рівня професійної кваліфікації, у тому числі безкоштовних онлайн-курсів та інших навчальних заходів, рекомендованих для викладачів базової загальновійськової підготовки, у тому числі організованих із залученням коштів міжнародної технічної допомоги, у відповідності до вимог Закону України “Про вищу освіту”;

для підтвердження наявної професійної кваліфікації:

проходження курсів підтвердження наявного рівня професійної кваліфікації для викладачів базової загальновійськової підготовки здійснюється у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах вищої освіти з питань базової підготовки не рідше ніж один раз на три роки.

IV. Аббревіатури, скорочення

Інформація відсутня

V. Опис трудових функцій.

Трудові функції	Професійні компетентності	Результати навчання			
		Знання	Уміння/навики	Комунікація	Відповідальність і автономія
А. Організація та планування роботи	Предмети та засоби праці Комп'ютерна техніка, сучасне програмне забезпечення, засоби зв'язку, нормативно-правові документи з організації освітнього процесу, методичне забезпечення				
	A1. Здатність організувати та планувати роботу	<p>A1.31. Нормативно-правові акти, які регулюють посадові (функціональні) обов'язки</p> <p>A1.32. Методологію планування діяльності, порядок реалізації планів і контролю</p> <p>A1.33. Методи самоорганізації та удосконалення роботи, основи підвищення ефективності діяльності</p> <p>A1.34. Основні принципи роботи зі здобувачами вищої освіти</p> <p>A1.35. Основи ергономіки робочого місця</p>	<p>A1.УН1. Визначати чіткі цілі і завдання та шляхи і методи їх досягнення</p> <p>A1.УН2. Планувати роботу в рамках роботи установи</p> <p>A1.УН3. Застосовувати методи самоорганізації та удосконалення роботи, здійснювати самоосвіту</p> <p>A1.УН4. Організувати робоче місце з урахуванням специфіки роботи</p> <p>A1.УН5. Використовувати комп'ютерне та типове офісне обладнання для виконання професійних завдань</p> <p>A1.УН6. Складати план проведення занять</p>	<p>A.К1. Вільно володіти державною мовою</p> <p>A.К2. Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані</p> <p>A.К3. Користуватися засобами зв'язку</p> <p>A.К4. Спілкування з професійних питань усно та письмово</p> <p>A.К5. Використовувати академічну українську мову у професійній діяльності та дослідженнях</p>	<p>A.В1. Дотримуватися нормативно-правових актів щодо ведення документації</p> <p>A.В2. Дотримуватися вимог до конфіденційності особистої інформації, персональних даних</p>

	A2. Здатність вести документацію	<p>A2.31. Нормативно-правові акти та навчально-методичне забезпечення</p> <p>A2.32. Порядок ведення журналів обліку успішності здобувачів освіти</p> <p>A2.33. Вимоги до організації до освітнього процесу</p>	<p>A2.УН1. Оформлювати документи та складати план проведення занять</p> <p>A2.УН2. Вести необхідну документацію у відповідності до вимог стандартів</p> <p>A2.УН3. Складати та подавати звітність за встановленою формою</p> <p>A2.УН4. Дотримуватися вимог нормативно-правових актів щодо надання інформації</p> <p>A2.УН5. Використовувати основні методи, способи і засоби отримання, зберігання, обробки інформації</p>		
Б. Розроблення програми навчальної дисципліни, навчально-методичного забезпечення	Предмети та засоби праці Комп'ютерна техніка, сучасне програмне забезпечення, засоби зв'язку, нормативно-правові документи з організації освітнього процесу, навчальна література, методичне забезпечення, збірники матеріалів бойового досвіду, збірники нормативів з бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III), статuti Збройних Сил України				
	Б1. Здатність розробляти програму навчальної дисципліни	Б1.31. Предметна область базової загальновійськової підготовки	<p>Б1.УН1. Визначати розрахунок годин з розподілом навчального часу за темами</p> <p>Б1.УН2. Підготувати матеріально-технічну базу</p>	Б.К1. Вільне спілкування в області застосування навчальної дисципліни	Б.В1. Дотримуватися вимог щодо розроблення програми навчальної дисципліни,

		<p>Б1.32. Вимоги до організації освітнього процесу</p> <p>Б1.33. Вимоги до результатів навчання з навчальної дисципліни,</p> <p>Б1.34. Вимоги до структури та змісту робочої програми (силабусу) навчальної дисципліни</p> <p>Б1.35. Статути Збройних Сил України, збірники нормативів з бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III)</p>	<p>до проведення занять та уміти її застосовувати</p> <p>Б1.УН3. Розробити робочу програму (силабус) навчальної дисципліни</p>	<p>Б.К2. Збирати, узагальнювати, інтерпретувати і використовувати керівні документи та інформаційні матеріали</p>	<p>навчально-методичних матеріалів</p>
	<p>Б2. Здатність розробляти навчально-методичні матеріали</p>	<p>Б2.31. Вимоги керівних документів з розроблення навчально-методичних матеріалів</p> <p>Б2.32. Керівні документи, які визначають зміст базової загальновійськової підготовки</p>	<p>Б2.УН1. Розробляти навчально-методичні матеріали</p> <p>Б2.УН2. Розробляти навчальні вправи</p>		

		Б2.33. Статути Збройних Сил України, збірники нормативів з бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III)			
В. Викладання та консультативна підтримка	Предмети та засоби праці Комп'ютерна техніка, проектор, екран, сучасне програмне забезпечення, засоби зв'язку, нормативно-правові документи з організації освітнього процесу, навчальна література, методичне забезпечення, збірники матеріалів бойового досвіду, збірники нормативів з бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III), статути Збройних Сил України, навчальна стрілецька зброя, макети гранат				
	В1. Здатність проводити навчання	<p>В1.31. Предметна область базової загальновійськової підготовки</p> <p>В1.32. Основні методи, та форми проведення занять</p> <p>В1.33. Види навчальних занять порядок проведення занять</p> <p>В1.34. Порядок забезпечення навчальних занять матеріально-технічною базою</p> <p>В1.35. Статути Збройних Сил України, збірники нормативів з</p>	<p>В1.УН1. Проводити заняття</p> <p>В1.УН2. Досягати програмних результатів навчання</p> <p>В1.УН3. Застосовувати сучасні технології</p> <p>В1.УН4. Виконувати вправи та нормативи, які визначені програмою навчальної дисципліни</p> <p>В1.УН5. Стимулювати та підтримувати дискусію, заохочувати до викладення власної думки</p> <p>В1.УН6. Аналізувати і вдосконалювати власні способи викладання для</p>	В. К1. Здійснювати комунікацію зі здобувачами освіти	<p>В.В1. Дотримуватись гендерної рівності, недискримінації та прав людини</p> <p>В.В2. Дотримуватись принципів академічної доброчесності</p>

		<p>бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III)</p> <p>V1.36. Основи предметів навчання програми базової загальновійськової підготовки</p> <p>V1.37. Правила поведження зі зброєю, вибуховими речовинами та порядок їх застосування</p> <p>V1.38. Методи впливу ПСО противника та протидії зовнішньому впливу</p> <p>V1.39. Заходи безпеки під час занять</p>	<p>досягнення програмних результатів навчання</p> <p>V1.УН7. Здатність організувати індивідуальну роботу здобувачів освіти</p> <p>V1.УН8. Формувати у здобувача освіти уміння до самостійного вирішення завдань у межах навчальної дисципліни</p> <p>V1.УН9. Виявляти та критично сприймати дезінформацію та маніпуляцію, які здійснюються противником</p>		
	<p>V2. Здатність надавати консультативну та дорадчу підтримку</p>	<p>V2.31. Предметна область базової загальновійськової підготовки</p> <p>V2.32. Принципи і способи комунікації</p> <p>V2.33. Заходи зворотнього зв'язку</p>	<p>V2.УН1. Формувати у здобувача освіти уміння до самостійного вирішення завдань у межах навчальної дисципліни</p> <p>V2.УН2. Здатність організувати індивідуальну роботу здобувачів освіти</p>		

		B2.35. Порядок складання чек-листа	B2.УН3. Застосовувати різні способи комунікації B2.УН3. Бути наставником, ментором, надавати методичну допомогу, мотивувати до військової служби B2.УН4. Скласти чек-лист B2.УН5. Проводити заходи зворотнього зв'язку (анкетування, опитування)		
Г. Оцінювання результатів навчання	Предмети та засоби праці Комп'ютерна техніка, проектор, екран, сучасне програмне забезпечення, засоби зв'язку, нормативно-правові документи, навчальна література, методичні матеріали для контрольних занять, збірники матеріалів бойового досвіду, збірники нормативів з бойової підготовки, бойовий статут Сухопутних військ (частина III), статuti Збройних Сил України				
	Г1. Здатність оцінювати результати навчання	Г1.31. Форми, методи та способи проведення оцінювання Г1.32. Періодичність проведення оцінювання	Г1.УН1. Застосовувати різні форми, методи та способи оцінювання Г1.УН2. Скласти тестові завдання та інше. Г1.УН3. Планувати проведення оцінювання Г1.УН4. Проводити оцінювання результатів навчання	Г1. К1. Володіти навиками ефективної комунікації зі студентами	Г1.В1. У відповідності до нормативно-правових актів
Д. Професійний розвиток	Д1. Здатність організувати особистий	Д1.31. Актуальні наукові дослідження та сучасні практики	Д1.УН1. Визначати потреби власного професійного розвитку	Д1.К1. Взаємодіяти з колегами	Д1.В1. Дотримуватися принципів академічної доброчесності

	професійний розвиток	Д1.32. Вимоги до професійної діяльності та професійного розвитку	Д1.УН2. Реалізовувати власний професійний розвиток	Д1.К2. Взаємодіяти зі стейкхолдерами	Д1.В2. Сповідувати принципи академічної свободи Д1.В3. Дотримуватись вимог і процедур Д1.В4. Дотримуватись принципів професійної етики
	Д2. Здатність брати участь у професійному розвитку колег		Д2.УН1. Надавати підтримку колегам щодо професійного розвитку	Д2.К1. Доносити інформацію	
	Д3. Здатність ініціювати та реалізовувати проекти професійного розвитку з	Д3.31. Ресурси для професійного розвитку Д3.32. Проектний менеджмент	Д3.УН1. Управляти діяльністю групи Д3.УН1. Управляти проектом	Д3.К1. Взаємодіяти з групою Д3.К2. Узгоджувати інтереси та позиції різних сторін	Д3.В1. Нести відповідальність за роботу групи Д3.В2. Проявляти лідерство Д3.В4. Проявляти креативність Д3.В5. Самостійно ініціювати проекти
Є. Планування та виконання наукових/науково-технічних/	Є1. Здатність обґрунтовувати та планувати проект	Є1.31. Предметна область базової загальної підготовки	Є1.УН1. Розробляти проект/дослідження Є1.УН2. Розробляти документи до проекту/дослідження	Є.К1. Взаємодіяти з групою Є.К2. Взаємодіяти зі	Є.В1. Дотримуватись принципів академічної доброчесності Є.В2.

дослідницьких/ творчих проектів		<p>Є1.32. Актуальні наукові дослідження та сучасні практики</p> <p>Є1.33. Методологія дослідження/ проекту</p>		стейкхолдерами	Сповідувати принципи академічної свободи
	Є2. Здатність виконувати проект	Є2.31. Вимоги до виконання дослідження/проекту	<p>Є2.УН1. Здійснювати дослідження/проект</p> <p>Є2.УН2. Обґрунтовувати результати дослідження/проекту</p> <p>Є2.УН3. Оформлювати документи щодо дослідження/проекту</p>	Є.К3. Обґрунтовувати позицію	<p>Є.В3. Дотримуватись вимог і процедур вимог і процедури</p> <p>Є.В4. Дотримуватись принципів професійної етики</p> <p>Є.В5. Проявляти креативність</p> <p>Є.В6. Самостійно ініціювати проекти</p>
	Є3. Здатність оприлюднювати результати проекту	<p>Є3.31. Форми оприлюднення результатів дослідження/проекту</p> <p>Є3.32. Вимоги до оприлюднення результатів дослідження/проекту</p> <p>Є3.33. Вимоги та процедури захисту інтелектуальної власності</p>	<p>Є3.УН1. Створювати матеріали для оприлюднення результатів дослідження/проекту</p> <p>Є3.УН2. Представляти результати дослідження/проекту</p>		
	Є4. Здатність керувати проектом	Є4.31. Проектний менеджмент	<p>Є4.УН1. Управляти діяльністю групи</p> <p>Є4.УН2. Управляти проектом</p> <p>Є4.УН3. Презентувати результати діяльності групи</p>	<p>Є4.К1. Узгоджувати інтереси та позиції різних сторін</p> <p>Є4.К2. Обґрунтовувати позицію</p>	Є4.В1. Проявляти лідерство

VI. Розподіл трудових функцій та компетентностей за професійними кваліфікаціями

Трудова функція (умовне визначення)	Загальна назва професійної (-их) кваліфікації (-ій) у межах професійного стандарту: Викладач базової загальновійськової підготовки	
	6 рівень НРК	7 рівень НРК
А	+	+
Б	+	+
В	+	+
Г	+	+
Д	+	+
Є		+

VII. Відомості про розроблення та затвердження професійного стандарту

1. Повне найменування розробника професійного стандарту «Викладач базової загальновійськової підготовки».

Генеральний штаб Збройних Сил України

Склад робочої групи:

2. Назва та реквізити документа, яким затверджено професійний стандарт.

Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від _____ 2024 № _____

3. Реквізити висновку суб'єкта перевірки про дотримання вимог Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів під час підготовки проєкту професійного стандарту

Висновок Національного агентства кваліфікацій, схвалений рішенням Агентства № __ від _____ 2024 року (відповідно до протоколу засідання Агентства № _____ від _____ 2024 р. про дотримання під час підготовки проєкту професійного стандарту «Викладач базової загальновійськової підготовки» вимог Порядку розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 373).

4. Реквізити висновку репрезентативних всеукраїнських об'єднань професійних спілок на галузевому рівні про погодження проєкту професійного стандарту.

VIII. Дата внесення професійного стандарту до Реєстру професійних стандартів.

IX. Рекомендована дата перегляду професійного стандарту

Додаток В

Концепція розвитку матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти на період до 2029 року

Сучасні Збройні Сили України набувають суб'єктності фундаментальної інституції в світовій історії війн, що змінили більшість утверджених підходів до способів і засобів ведення бойових дій на суші, у небі та на морі. Незважаючи на колосальну перевагу ворожої армії в людському та матеріальному ресурсі, озброєнні та військовій техніці, Збройні Сили України гідно дають відсіч російським загарбникам.

Характер українського воїна, стійкість українського народу та велике бажання перемогти споконвічного ворога в поєднанні з умінням швидко опановувати та якісно використовувати на полі бою новітнє, а також інноваційне озброєння та військову техніку роблять Збройні Сили України унікальним, грізним та непереможним супротивником для агресора.

Необхідність гарантованого задоволення потреб Збройних Сил України у військовонавченому людському ресурсі, що спроможний повністю опанувати відповідне озброєння та військову техніку та успішно виконувати службові (бойові) функції та обов'язки майбутньої посади, ставлять перед Міністерством оборони України, органами військового управління Збройних Сил України, а також вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти та закладами фахової передвищої військової освіти (далі – військові навчальні заклади), чіткі завдання щодо забезпечення якості підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України та інших складових Сил оборони.

Основою для якісної підготовки та навченості людського ресурсу Збройних Сил України є актуальна в умовах сьогодення, дієва стосовно визначених завдань, адаптована до сучасних умов та характеру майбутньої

діяльності здобувачів освіти, матеріально-технічна база військових навчальних закладів.

На сьогоднішній день, матеріально-технічна база більшості військових навчальних закладів є морально застарілою, недосконалою та не актуалізованою за наявним у Збройних Силах України озброєнням та військовою технікою, що суттєво впливає на якість підготовки військових фахівців та набуття ними необхідних компетенцій для виконання службових (бойових) функцій за майбутньою посадою після закінчення навчання.

Забезпечення військових навчальних закладів сучасною матеріально-технічною базою має стати основним пріоритетом у трансформації системи військової освіти, що пов'язаний із синхронізацією зусиль посадових осіб видів, окремих родів військ (сил), органів військового управління Збройних Сил України, структурних підрозділів апарату Міністерства оборони України, а також військовими навчальними закладами з метою створення ефекту синергії, спрямованого на підвищення рівня якості підготовки військових фахівців.

Концепція розвитку матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та закладів фахової передвищої військової освіти на період до 2029 року (далі – Концепція) ґрунтується на завданнях та заходах з трансформації військової освіти, як складової військової кадрової політики, що передбачає професіоналізацію Збройних Сил України, інтеграцію органів управління військовою освітою, мережі військових навчальних закладів, діючих стандартів освіти, професійних стандартів, нормативно-правової бази в єдиний комплекс складових системи військової освіти з метою забезпечення Сил оборони військовими фахівцями та успішного виконання визначених завдань оборони, у тому числі суміжні із державами-членами НАТО.

Правову основу Концепції складають Конституція України, Закони України “Про вищу освіту”, “Про фахову передвищу освіту”, Концепція трансформації системи військової освіти, затверджена постановою Кабінету

Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 року № 1490), інші нормативно-правові акти з питань безпеки і оборони України, що регламентують питання розвитку військової освіти в частині, що стосується матеріально-технічної бази, а також бюджетного планування.

Матеріально-технічна база військових навчальних закладів – це сукупність матеріальних і технічних засобів, об'єктів інфраструктури та іншого майна, що використовується в освітній діяльності для підготовки військових фахівців.

Головні зусилля Міністерства оборони України, органів військового управління Збройних Сил України та військових навчальних закладів, спрямованих на розвиток матеріально-технічної бази, зосереджуються на:

забезпеченні освітнього процесу новітніми, сучасними зразками озброєння і військової техніки, тренажерами, навчально-тренувальними системами, комплексами, лабораторіями, центрами моделювання тощо;

утриманні, удосконаленні та її актуалізації з урахуванням тенденцій розвитку озброєння та військової техніки у Збройних Силах України;

створенні та впровадженні єдиного цифрового середовища системи матеріально-технічної бази.

Метою Концепції є визначення шляхів розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, яка відповідає умовам сьогодення, суміжну та адаптовану до вимог держав-членів НАТО.

Суб'єктами реалізації Концепції є Міністерство оборони України, Генеральний штаб Збройних Сил України, замовники на підготовку військових фахівців, відповідальні за формування і виконання бюджетних програм (підпрограм) Міністерства оборони України та органи військового управління, яким підпорядковані військові навчальні заклади, а також відповідні служби забезпечення.

Структура організації утримання, розвитку та планування матеріально-технічної бази військових навчальних закладів розробляється Генеральним

штабом Збройних Сил України та затверджується Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Основними завданнями Концепції є:

впорядкування матеріально-технічної бази військових навчальних закладів та приведення її до єдиних вимог;

впровадження відповідальності стейкхолдерів за планування та забезпечення військових навчальних закладів сучасною матеріально-технічною базою;

утримання, удосконалення та розвиток матеріально-технічної бази, а також досягнення взаємосумісності між національними військовими навчальними закладами та військовими навчальними закладами держав-членів НАТО;

імплементация в освітню діяльність оновлених організаційних (плануючих) документів щодо утримання та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

створення єдиного цифрового середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої діяльності, що забезпечує обмін даними між стейкхолдерами з питань ресурсного забезпечення системи військової освіти.

Фінансування заходів з удосконалення, розвитку та модернізації матеріально-технічної бази військових навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також інших джерел не заборонених законодавством.

Загальні вимоги до матеріально-технічної бази військових навчальних закладів

Навчальні приміщення повинні забезпечувати проведення лекцій та інших видів занять у складі навчальної групи або декількох навчальних груп одночасно, а також конференцій, семінарів та інших заходів, бути оснащені наочним приладдям (стендами, плакатами, зразками озброєння та військової техніки, вузлами, агрегатами) відповідно до специфіки (призначення) викладання актуального навчального матеріалу, не менше 30% приміщень

мають бути оснащені мультимедійним обладнанням.

Навчально-допоміжні приміщення повинні забезпечувати підготовку до проведення занять, а також розробку, удосконалення навчальних планів, програм навчальних дисциплін, проведення дистанційних занять, заходів з методичної та наукової роботи. Бібліотека, фільмотека, читальна зала повинні мати повний наявний читальний (відео) фонд, відповідно до програм підготовки військових фахівців, у тому числі і в електронному вигляді, а також забезпечувати доступ тих, хто навчається, до електронної бази навчальних матеріалів (за винятком інформації з обмеженим доступом).

Зразки озброєння та військової техніки мають бути справними, актуальними в умовах сьогодення, забезпечувати якісну теоретичну та практичну складову підготовки військових фахівців, а також виконання професійних, освітньо-професійних (освітньо-наукових) навчальних програм. Наявність, стан, утримання й оснащення озброєння, військової техніки та тренажерів повинна складати не менше 70% загальної кількості, визначеної у штаті (табелі до штату) ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО, у тому числі з урахуванням наданої матеріально-технічної допомоги державами-партнерами.

Навчально-лабораторна база має бути оснащена необхідними засобами електронно-обчислювальної техніки, тренажерами, технічними засобами навчання, лабораторними установками (стендами, пристроями, елементами) у необхідній кількості (в працездатному стані) для ефективного їх використання під час проведення лабораторних занять та досліджень.

Клінічна база має забезпечувати повноту та якість проведення медичного контролю за збереженням здоров'я особового складу навчального закладу, ефективність медичних заходів, виконання санітарно-гігієнічних норм і правил розміщення, харчування, водопостачання, лазне-прального обслуговування, повинна бути укомплектована медичним майном, медичною та спеціальною технікою, евако-транспортними засобами, а також забезпечувати наявність, утримання та облік непорушних запасів медичного

майна та своєчасне його поповнення. Брати участь в освітньому процесі та забезпечувати якісну підготовку особового складу військового навчального закладу відповідно до освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм, навчальних планів та програм навчальних дисциплін. Таким чином, клінічна база закладу освіти у сфері охорони здоров'я, університетська клініка чи лікарня створюються з метою забезпечення освітнього процесу особам, які навчаються у закладі вищої освіти, на курсах підвищення кваліфікації медичних працівників, під час проведення наукових досліджень, а також для надання спеціалізованої медичної допомоги.

Поліграфічна база повинна забезпечувати в достатній кількості друк відповідної навчальної літератури, підручників, методичних посібників, допоміжних матеріалів (журналів, бланків, блокнотів тощо) та по одному примірнику, що мають гриф “обмеження доступу”, для двох тих, хто навчається, а також для кожного викладача. Разом з тим, повинен бути доступ тих, хто навчається, до електронного вигляду навчальної літератури, кінематографічної бази (навчальних фільмів, роликів, епізодів), до відповідних навчальних фондів поліграфічної бази, що відповідає вимогам Закону України № 317-VIII “Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки”, який набрав чинності 21 травня 2015 року.

База для проведення наукових досліджень повинна мати спеціалізовані приміщення, експериментальні установки, стенди, наукові лабораторії, що оснащені необхідним устаткуванням і майном, відповідно до характеру і виду наукових досліджень (робіт), що проводяться у військовому навчальному закладі.

Спортивна база повинна забезпечувати проведення всіх видів занять з фізичної (спеціальної фізичної) підготовки, а також ранкової фізичної зарядки та спортивно масової роботи як у пункті постійної дислокації, так і в польових умовах, мати відповідне обладнання (інвентар), яке відповідає вимогам заходів безпеки.

Полюва навчальна база повинна забезпечувати практичну складову освітніх (освітньо-професійних, освітньо-наукових) програм, навчальних планів та програм навчальних дисциплін з використанням сучасних тренажерних засобів, озброєння і військової техніки, які оснащені полігонним та іншими видами обладнання, відповідати сучасним вимогам ведення бойових дій, мати необхідну пропускну спроможність, а також забезпечувати виконання заходів безпеки.

Основні напрями розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів

уніфікація об'єктів та елементів матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

планування забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів на основі спроможностей;

утримання, удосконалення та розвиток матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

цифрова трансформація ресурсного забезпечення системи військової освіти.

Завдання та очікувані результати за основними напрямками розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів

Уніфікація об'єктів та елементів матеріально-технічної бази військових навчальних закладів

Завдання:

впровадити уніфікований каталог об'єктів матеріально-технічної бази військових навчальних закладів з визначенням бюджетної програми (підпрограми) для планування видатків для кожного елемента;

відпрацювати у всіх військових навчальних закладах Паспорти об'єктів матеріально-технічної бази з урахуванням спеціалізацій, за якими у них здійснюється підготовка військових фахівців;

відпрацювати Альбом схем об'єктів матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, де схематично (графічно) зображено

розміщення об'єктів (елементів) матеріально-технічної бази за місцем дислокації та польової навчальної бази окремо.

Очікувані результати:

впроваджено у всіх військових навчальних закладах єдині підходи до об'єктів матеріально-технічної бази та визначено бюджетну програму (підпрограму) для планування видатків для кожного її елемента та за окремою спеціальністю (спеціалізацією);

здійснено впорядкування обліку усіх об'єктів та елементів матеріально-технічної бази в єдиному формалізованому документі, що забезпечує якісне планування розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази військового навчального закладу на короткострокову та середньострокову перспективу;

забезпечено стейкхолдерів методичним матеріалом щодо єдиних вимог до розміщення та нормативів утримання матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

зобов'язано керівників органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають військові навчальні заклади, замовників на підготовку військових фахівців та керівників військових навчальних закладів, здійснювати планування та забезпечення військових навчальних закладів сучасною матеріально-технічною базою за єдиними підходами та визначеними нормативами.

Планування забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів на основі спроможностей

Завдання:

сформувати потребу забезпечення військових навчальних закладів необхідною матеріально-технічною базою на короткострокову та середньострокову перспективу з урахуванням специфіки підготовки військових фахівців за кожною спеціальністю (спеціалізацією);

здійснити планування забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів із застосуванням методу планування на основі

спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових Сил оборони з описом їх характеристик та вимог до них, з урахуванням можливих змін організації освітнього процесу;

забезпечити оперативне корегування планування забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів у разі виникнення ризиків, що матимуть вплив на здатність організаційних структур виконувати завдання і функції щодо досягнення визначених заходів і функцій з утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, а також у зв'язку зі змінами організації освітнього процесу;

передбачити під час планування забезпечення матеріально-технічної бази можливість використання власних надходжень військового навчального закладу (спеціального фонду) в рамках автономії, передбаченої законами України “Про вищу освіту” та “Про фахову передвищу освіту”, а також додаткових надходжень від волонтерських організацій, меценатів, фондів, громадських організацій, місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел.

Очікувані результати:

здійснено оцінку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів та сформовано реальну потребу в її ресурсному забезпеченні на короткострокову та середньострокову перспективу з урахуванням специфіки підготовки військових фахівців за кожною спеціальністю (спеціалізацією);

опрацьовано пропозиції до Плану утримання та розвитку Збройних Сил України в частині ресурсного забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

опрацьовано Перспективний план розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів строком на п'ять років та Річний план розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, що враховують можливість виникнення ризиків, змін організації освітнього процесу та передбачають використання власних надходжень військового навчального закладу (спеціального фонду) в

рамках автономії, передбаченої законами України “Про вищу освіту” та “Про фахову передвищу освіту”, а також додаткових надходжень від волонтерських організацій, меценатів, фондів, громадських організацій, місцевих бюджетів та інших незаборонених законодавством джерел.

Утримання, удосконалення та розвиток матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

Завдання:

затвердження нової бюджетної підпрограми Міністерства оборони України: “Створення, утримання, розвиток та модернізація матеріально-технічної бази у фахових передвищих військових та вищих військових навчальних закладах, військових ліцеях”;

створення єдиної вертикалі утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів від Міністерства оборони України, органів військового управління Збройних Сил України до військових навчальних закладів;

бюджетування та управління ресурсами спрямоване на забезпечення виконання завдань утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

залучення додаткових надходжень від волонтерських організацій, меценатів, фондів, громадських організацій, місцевих бюджетів та інших незаборонених законодавством джерел для ресурсного забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

реалізація визначених заходів короткострокового та середньострокового планування матеріально-технічної бази військових навчальних закладів.

Очікувані результати:

визначено відповідальну посадову особу за виконання бюджетної підпрограми Міністерства оборони України: “Створення, утримання, розвиток та модернізація матеріально-технічної бази у фахових передвищих військових та вищих військових навчальних закладах, військових ліцеях”;

затверджено організаційні структури в органах військового управління

та військових навчальних закладах, відповідальних за організацію, координацію, планування та виконання завдань і функцій щодо забезпечення утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

забезпечено фінансування відповідних бюджетних підпрограм, спрямованих на утримання, удосконалення та розвиток матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, які передбачені Перспективним планом утримання та розвитку Збройних Сил України, потреб;

здійснено ресурсне забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів відповідно до передбачених потреб, яка відповідає вимогам сьогодення, дієва до визначених завдань, адаптована до сучасних умов та характеру майбутньої діяльності здобувачів освіти.

Цифрова трансформація ресурсного забезпечення системи військової освіти.

Завдання:

створення єдиного віртуального простору для налагодження електронно-комунікаційного обміну інформації з метою ефективного, результативного, оперативного аналізу та моніторингу на всіх рівнях даних щодо ресурсного забезпечення військових навчальних закладів;

автоматизація процесів ресурсного забезпечення потреб системи військової освіти, створення нової цифрової моделі планування та забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів.

Очікувані результати:

розроблено та впроваджено програмне забезпечення щодо накопичення, обробки та обміну інформації в цифровому форматі для ефективного планування та ресурсного забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

забезпечено автоматизацію, цифровізацію та електронний обмін інформації між стейкхолдерами щодо ресурсного забезпечення потреб системи військової освіти.

Обсяг фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів Фінансування Концепції здійснюється за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством.

Обсяг видатків, необхідних для реалізації Концепції, визначається щороку з урахуванням можливостей державного і місцевих бюджетів під час формування їх показників.

Обсяг матеріально-технічних і людських ресурсів, необхідних для реалізації Концепції, визначатиметься під час розроблення відповідних завдань і заходів.

6. Прикінцеві положення

Реалізація положень Концепції дозволить здійснити уніфікацію та систематизацію об'єктів та елементів матеріально-технічної бази військових навчальних закладів, що забезпечить її якісне планування, утримання, удосконалення та подальший розвиток відповідно до динамічних змін системи військової освіти, прийнятого на озброєння Збройних Сил України новітніх зразків озброєння та військової техніки, а також актуалізовану умовам сьогодення та адаптовану до сумісності зі стандартами держав-членів НАТО.

Впровадження Концепції здійснюється в межах реалізації заходів трансформації системи військової освіти, ґрунтується на засадах інтеграції системи військової освіти до національної системи освіти, націлена на виконання завдань та заходів, спрямованих на розв'язання існуючих проблем, які стримують функціонування системи військової освіти.

Дорожня карта реалізації завдань Концепції розробляється Генеральним штабом Збройних Сил України відповідно до визначених Концепцією завдань та очікуваних результатів, погоджується Головнокомандувачем Збройних Сил України та затверджується Міністром оборони України.

Реалізацію Концепції планується здійснити у три етапи протягом 2024-2029 років з урахуванням характеру ведення бойових дій, економічного стану держави, а також об'єму військової та фінансової допомоги іноземних партнерів. Положення Концепції можуть коригуватися та доповнюватися,

залежно від воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки, бюджетного та ресурсного забезпечення, передбаченого на утримання Збройних Сил України.

Загальне керівництво та контроль щодо реалізації Концепції покладається на заступника Міністра оборони України, згідно з розподілом повноважень.

Моніторинг та оцінка реалізації Концепції здійснюватиметься Комітетом з питань координації виконання у Збройних Силах України завдань системи військової освіти (далі – Комітет). Голова Комітету щорічно, в термін до 25 грудня, подає через начальника Генерального штабу Збройних Сил України звіт про виконання Концепції та Дорожньої карти заступнику Міністра оборони України, згідно з розподілом повноважень.

На першому етапі, до кінця 2024 року:

формується нова бюджетна підпрограма Міністерства оборони України: “Створення, утримання, розвиток та модернізація матеріально-технічної бази у фахових передвищих військових та вищих військових навчальних закладах, військових ліцеях” – відповідальним призначається керівник структурного підрозділу Генерального штабу Збройних Сил України, на якого покладаються завдання з реалізації державної політики з питань освіти у воєнній сфері, координації та контролю за виконанням завдань військової освіти органами військового управління Збройних Сил України;

в усіх військових навчальних закладах запроваджуються єдині підходи до об’єктів матеріально-технічної бази та впорядковується їх облік в єдиному формалізованому документі – Паспорті матеріально-технічної бази, який розробляється на підставі Уніфікованого каталогу об’єктів матеріально-технічної бази військового навчального закладу, а також Альбому схем об’єктів матеріально-технічної бази;

створення єдиної вертикалі утримання, удосконалення та розвитку матеріально-технічної бази військових навчальних закладів від Міністерства оборони України, органів військового управління Збройних Сил України до військових навчальних закладів;

здійснюється оцінку матеріально-технічної бази військових навчальних

закладів та формується реальна потреба в її ресурсному забезпеченні на короткострокову та середньострокову перспективу з урахуванням специфіки підготовки військових фахівців за кожною спеціальністю (спеціалізацією);

впроваджується відповідальність стейкхолдерів освітньої діяльності щодо ресурсного забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

організується якісне планування розвитку та удосконалення матеріально-технічної бази військового навчального закладу на короткострокову та середньострокову перспективу на основі спроможностей, відповідно до нових підходів.

На другому етапі, протягом 2025-2027 років:

розширення співпраці з волонтерськими організаціями, меценатами, фондами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та інших не заборонених законодавством джерел залучення додаткових надходжень (покриття дефіциту бюджетних асигнувань), на ресурсне забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів;

актуалізація (осучаснення та модернізація) матеріально-технічної бази військових навчальних закладів до мінімально необхідних вимог для забезпечення якісної підготовки військових фахівців;

розроблення програмного забезпечення щодо накопичення, обробки та обміну інформації в цифровому форматі для ефективного планування та ресурсного забезпечення матеріально-технічної бази військових навчальних закладів.

На третьому етапі, протягом 2028-2029 років:

бюджетна підпрограма Міністерства оборони України, яка націлена на створення, утримання, розвиток та модернізацію матеріально-технічної бази у військових навчальних закладах, фінансується у максимально можливих розмірах;

освітній процес організується з використанням нових, сучасних зразків озброєння та військової техніки, тренажерів, навчально-тренувальних

систем, комплексів, лабораторій, центрів моделювання, що забезпечує якісну підготовку військових фахівців для Збройних Сил України та інших складових Сил оборони;

завершується створення єдиного цифрового середовища, яке об'єднує всіх суб'єктів освітньої діяльності та забезпечує обмін даними між стейкхолдерами з питань ресурсного забезпечення системи військової освіти;

здійснюється оцінка матеріально-технічної бази військових навчальних закладів щодо відповідності її умовам сьогодення, набуття нею суміжності та адаптованості до вимог держав-членів НАТО.

У подальшому напрями зусиль, спрямованих на створення, утримання, розвиток та модернізацію матеріально-технічної бази, будуть уточнюватися та коригуватися з урахуванням потреб Збройних Сил України та інших складових Сил оборони у відповідних військових фахівців залежно від воєнно-політичної, воєнно-стратегічної та економічної обстановки.

Додаток Д
Пропозиції щодо типового положення про відділ (відділення)
забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ
(ВНП ЗВО)

У Центральному управлінні військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України здійснюються заходи з координації діяльності органів військового управління ЗС України щодо організації та забезпечення якісної підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти та закладах фахової передвищої освіти (далі – ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО).

Протоколом наради керівного складу системи військової освіти, затвердженим першим заступником Міністра оборони України 16.06.2023 (№ 47039/С від 20.06.2023), начальнику Генерального штабу Збройних Сил України визначено завдання організувати роботу із забезпечення координації та контролю діяльності структурних підрозділів із забезпечення якості вищої та фахової передвищої освіти у ВВНЗ, ВНП ЗВО та ЗФПВО. Відповідно до пункту 5 частини 2 Статті 13 Закону України “Про вищу освіту” державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти, аналізують якість вищої освіти в закладах вищої освіти, що належать до сфери їх управління. Для здійснення процедур і заходів, передбачених частиною 2 Статті 16 Закону України “Про вищу освіту”, в кожному закладі вищої освіти створюється система забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості), основним елементом якої є структурний підрозділ із забезпечення якості освіти.

Водночас, Типовими нормативами для розроблення штатів (штатних розписів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти та військових ліцеїв, затвердженими наказом Міністерства оборони України 23.02.2018 № 82 (zareestrovano v Ministerstvi

юстиції України 20 березня 2018 р. за № 340/31792) не передбачено підрозділу із забезпечення якості освіти.

З метою виконання вимог чинного законодавства, рішень керівництва Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України щодо забезпечення якісної підготовки військових фахівців, пропонується:

1. Завдання із забезпечення координації та контролю діяльності структурних підрозділів із забезпечення якості вищої та фахової передвищої освіти у ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО покласти на Центральне управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України.

2. Центральному управлінню військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України спільно з Головним управлінням персоналу Генерального штабу Збройних Сил України, органами військового управління, яким підпорядковані ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО:

розробити типові структуру, склад і положення про структурний підрозділ із забезпечення якості освіти та до 15.08.2023 подати їх на затвердження начальнику Генерального штабу Збройних Сил України;

до 31.08.2023 забезпечити внесення змін в штати ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО, передбачивши в їх структурі підрозділ із забезпечення якості освіти (за рахунок чисельності видів (родів) військ, командувачам яких підпорядковані відповідні ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО).

3. Центральному управлінню військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України через структурні підрозділи із забезпечення якості освіти ВВНЗ, ВВП ЗВО та ЗФПВО забезпечити організацію та контроль:

періодичного перегляду та внесення змін в освітні програми підготовки військових фахівців відповідно до завдань та перспектив розвитку ЗС України, аналізу бойового досвіду та службової діяльності випускників;

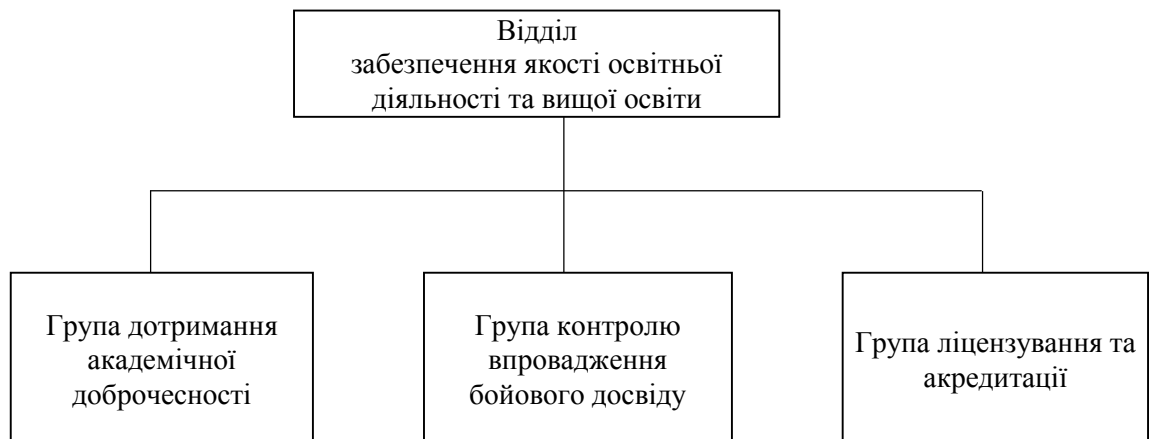
впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців стандартів та процедур, прийнятих у державах-членах НАТО.

1. Це Положення визначає завдання, функції відділу (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВВП ЗВО),

права та обов'язки його керівника.

2. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, наказами і директивами Міністерства оборони України, Головнокомандувача Збройних Сил України, начальника Генерального штабу Збройних Сил України, дорученнями Головнокомандувача Збройних Сил України, начальника Генерального штабу Збройних Сил України, а також цим Положенням.

Типова структура
відділу забезпечення якості освітньої діяльності
та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО)

3. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) підпорядковується керівнику ВВНЗ (ВНП ЗВО), який здійснює керівництво його діяльністю.

4. Основними завданнями відділу (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) є:

організація проведення ліцензування освітньої діяльності та акредитації освітніх програм;

забезпечення дотримання академічної доброчесності науковими,

науково-педагогічними правниками ВВНЗ (ВНП ЗВО) та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату;

впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців досвіду підготовки та об'єднаного застосування сил і засобів складових сил оборони, а також стандартів та процедур, прийнятих у державах - членах НАТО;

забезпечення інтеграції освітнього процесу курсантів і слухачів ВВНЗ з підготовкою і завданнями військ (сил).

5. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) відповідно до покладених на нього завдань:

щодо організації проведення ліцензування, проведення ліцензування освітньої діяльності та акредитації освітніх програм

організовує проведення процедур ліцензування освітньої діяльності;

організовує проведення акредитації освітніх програм за спеціальностями підготовки ВВНЗ (ВНП ЗВО);

здійснює оцінювання освітніх програм та освітньої діяльності закладу вищої освіти за освітніми програмами на предмет відповідності стандартам вищої освіти, професійним стандартам та дотримання ліцензійних умов;

оцінює спроможності факультетів (кафедр) виконувати вимоги стандартів та забезпечувати досягнення здобувачами освіти передбачених в освітній програмі результатів навчання;

розробляє методичні рекомендації щодо акредитації освітніх програм, визначення основних підходів щодо процедури та критеріїв акредитації та підготовки самоаналізу освітніх програм;

аналізує та узагальнює результати зовнішнього оцінювання якості вищої освіти в ВВНЗ (ВНП ЗВО) на основі результатів акредитації освітніх програм Національним агентством забезпечення якості вищої освіти, розроблення пропозицій для розгляду Вченою радою ВВНЗ (ВНП ЗВО);

забезпечує публічність інформації про освітні, освітньо-професійні та

освітньо-наукові програми;

здійснює оперативне реагування (підготовку проектів наказів та інших матеріалів з питань якості організації освітнього процесу) на виявлення порушення норм стандартів вищої освіти щодо організації освітнього процесу в ВВНЗ (ВНП ЗВО);

щодо забезпечення дотримання академічної доброчесності науковими, науково-педагогічними працівниками ВВНЗ (ВНП ЗВО) та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату

здійснює загальну координацію дотримання академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, як елементу внутрішньої системи забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти в ВВНЗ (ВНП ЗВО);

створює та впроваджує в ВВНЗ (ВНП ЗВО) сучасні технології боротьби з проявами академічної недоброчесності, у тому числі ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату в кваліфікаційних роботах здобувачів освітніх рівнів та наукових ступенів, наукових працях (звіти про науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи, науково-технічні (експериментальні) розробки, монографії, настанови, підручники, посібники, статутні документи, національні та військові стандарти, класифікатори та кодифікатори, матеріали наукових конференцій, семінарів, нарад, наукові статті та доповіді, матеріали наукової і науково-технічної експертизи, наукові повідомлення про науково-дослідну роботу тощо) співробітників ВВНЗ (ВНП ЗВО);

забезпечує ефективну систему запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових працях, наукових виданнях ВВНЗ (ВНП ЗВО) і кваліфікаційних роботах здобувачів освітніх рівнів та наукових ступенів, наукових працях співробітників ВВНЗ (ВНП ЗВО);

здійснює розробку і вдосконалення нормативної та інформаційної бази ВВНЗ (ВНП ЗВО), яка описує систему та механізми сприяння принципам академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин, запобігання,

виявлення та розгляду випадків порушення академічної доброчесності в освітній діяльності ВВНЗ (ВНП ЗВО);

координує роботу структурних підрозділів ВВНЗ (ВНП ЗВО) з питань забезпечення академічної доброчесності освітньої діяльності;

розробляє спільно з структурними підрозділами ВВНЗ (ВНП ЗВО) єдину систему критеріїв, діагностичного інструментарію, показників моніторингу якості забезпечення академічної доброчесності в ВВНЗ (ВНП ЗВО);

здійснює надання методичної та консультативної допомоги структурним підрозділам ВВНЗ (ВНП ЗВО) з питань забезпечення академічної доброчесності;

щодо впровадження в освітній процес та підготовку військових фахівців ВВНЗ (ВНП ЗВО) досвіду підготовки та об'єднаного застосування сил і засобів складових сил оборони, а також стандартів та процедур, прийнятих у державах-членах НАТО

здійснює контроль, координацію, оцінювання повноти та ефективності заходів впровадження бойового досвіду в освітній процес під час вивчення навчальних дисциплін;

контролює включення питань вивчених (ідентифікованих) уроків до навчальних програм, навчально-методичних матеріалів, звітів з науково-дослідних робіт, а також під час конференцій (круглих столів, семінарів тощо) з питань вивчення та впровадження (обміну досвідом);

організовує залучення наукових, науково-педагогічних працівників ВВНЗ (ВНП ЗВО) в якості фахівців (експертів, аналітиків) за відповідними напрямками діяльності в процесі вивчення та впровадження бойового досвіду;

координує заходи щодо зберігання (накопичення) матеріалів з вивчення та впровадження досвіду;

контролює своєчасне ведення бази даних з вивчення та впровадження досвіду, з можливістю оперативного отримання інформації за запитом;

щодо забезпечення інтеграції освітнього процесу курсантів і слухачів ВВНЗ (ВНП ЗВО) з підготовкою і завданнями військ (сил)

організовує аналіз діяльності випускників ВВНЗ (ВНП ЗВО) у військах (силах);

організовує проведення періодичного перегляду освітніх програм за результатами атестацій випускників, перевірок якості підготовки військових фахівців замовниками, відгуків з військ на випускників та аналізу підсумків опитування здобувачів вищої освіти ;

бере участь у розробці пропозицій щодо внесення змін у навчальні дисципліни;

здійснює оперативне реагування (підготовку проектів наказів та інших матеріалів з метою забезпечення якості освітньої діяльності) на виявлені невідповідності освітнього процесу курсантів і слухачів ВВНЗ (ВНП ЗВО) з підготовкою і завданнями військ (сил).

6. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) проводить секретні роботи відповідно до вимог законодавства у сфері охорони державної таємниці.

7. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) для виконання покладених завдань в установленому порядку має право:

невідкладно доповідати керівнику ВВНЗ (ВНП ЗВО) з питань, що належать до компетенції відділу (відділення);

у межах наданих повноважень давати роз'яснення, рекомендації, вказівки, що входять до компетенції відділу (відділення), посадовим особам структурних підрозділів ВВНЗ (ВНП ЗВО);

проводити опитування (анкетування, інтерв'ювання тощо) учасників освітньої діяльності (здобувачів вищої освіти, наукових та науково-педагогічних працівників), випускників ВВНЗ (ВНП ЗВО) та представників замовника на підготовку військових фахівців;

отримувати від структурних підрозділів ВВНЗ (ВНП ЗВО) документи, довідки, розрахунки, пропозиції, результати опитувань (анкетувань, інтерв'ювань) та інші відомості, необхідні для виконання завдань, покладених

на відділ (відділення), визначати терміни й порядок їх подання;

брати участь у розробленні стратегії та політики ВВНЗ (ВНП ЗВО) щодо формування внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти;

брати участь у нарадах та інших заходах, що проводяться у ВВНЗ (ВНП ЗВО), їх структурних підрозділах;

брати участь у проведенні службових розслідувань за фактами порушень, що належать до компетенції відділу (відділення);

вносити на розгляд керівництва та колегіальних органів ВВНЗ (ВНП ЗВО) пропозиції з питань, що належать до компетенції відділу (відділення).

8. Відділ (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) очолює начальник відділу забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО).

Начальник відділу (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО) підпорядковується керівнику ВВНЗ (ВНП ЗВО) і є прямим начальником для всього особового складу відділу (відділення).

Типовий склад
відділу (відділення) забезпечення якості освітньої діяльності
та вищої освіти ВВНЗ (ВНП ЗВО)

№ з/п	Посада, категорія	Кількість освітніх програм			
		до 15	до 30	до 50	понад 50
1.	Начальник відділу (офіцер)		1	1	1
2.	Начальник відділення (офіцер)	1			
3.	Старший помічник начальника відділу (офіцер)		1	1	1
4.	Старший помічник начальника відділення (офіцер)	1			
5.	Помічник начальника відділу (офіцер)		2	2	2
6.	Помічник начальника відділення (офіцер)	2			
7.	Провідний науковий співробітник (офіцер або працівник ЗСУ)	1	3	5	6
8.	Старший науковий співробітник (офіцер або працівник ЗСУ)	1	3	5	6
9.	Методист (працівник ЗСУ)		1	1	1
Всього:		6	11	15	17

Права та обов'язки начальника відділу (відділення) забезпечення якості

освітньої діяльності та вищої освіти ВНЗ (ВНП ЗВО) опрацьовується у відповідності до вимог Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України та статуту (положення) ВНЗ (ВНП ЗВО).

Додаток Е

Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти

Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – Положення) визначає мету, структуру, завдання та порядок функціонування системи, збір, узагальнення та аналіз відгуків на випускників за перший рік військової служби після закінчення закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти (далі – ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО), а також вироблення пропозицій щодо вдосконалення освітньої діяльності у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО та порядок їх реалізації.

Положення розроблено відповідно до вимог законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про фахову передвищу освіту”, Концепції трансформації системи військової освіти, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 року № 1410 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1490), Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 10 квітня 2009 року № 170, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 19 травня 2009 року за № 438/16454, та інших нормативно-правових документів у сфері вищої військової освіти та фахової передвищої освіти.

Система аналізу службової діяльності випускників ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО (далі – Система аналізу) є складовою процесу забезпечення якості вищої, військової професійної, фахової передвищої освіти та інструментом

зворотнього зв'язку взаємодії органів військового управління, військових частин, закладів, установ (організацій) (далі – військові частини) Збройних Сил України (далі – ЗС України) з ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Метою функціонування Системи аналізу є:

забезпечення реалізації вимог Професійних стандартів підготовки осіб офіцерського складу тактичного рівня, сержантського і старшинського складу у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО, щодо готовності випускників до виконання службових обов'язків за посадою, у тому числі у бойових умовах;

моніторинг та оцінювання якості виконання випускниками ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО службових обов'язків на займаних посадах;

своєчасне виявлення в організації та здійсненні освітнього процесу умов і чинників, які негативно впливають на якість підготовки у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО і визначення шляхів для їх усунення.

До відгуків на випускників належать:

опитувальник командирів військових частин щодо рівня професійної придатності випускників;

анкета оцінювання випускника безпосереднім командиром;

анкета самооцінки випускника.

Система аналізу включає дві основні підсистеми:

підсистема опрацювання відгуків на випускників з військових частин;

підсистема збору, аналізу відгуків на випускників та опрацювання пропозицій для оперативного внесення змін до змісту підготовки військових фахівців у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Підсистема опрацювання відгуків на випускників з військових частин включає:

командирів військових частин;

безпосередніх командирів;

керівників служб персоналу військових частин.

На командирів військових частин покладається:

організація та контроль роботи щодо опрацювання анкет оцінювання

випускників безпосередніми командирами;

складання опитувальника щодо рівня професійної придатності випускників на основі опрацьованих анкет оцінювання випускників безпосередніми командирами;

визначення причин виявлених недоліків у службовій діяльності випускників та надання пропозицій щодо удосконалення освітньої діяльності у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО.

На безпосередніх командирів покладається:

складання анкети оцінювання випускника;

організація та контроль відпрацювання анкет самооцінки особисто випускниками.

На керівників служб персоналу військових частин покладається:

збір анкет оцінювання випускників безпосередніми командирами та анкет самооцінки особисто випускниками;

за дорученням командира військової частини надсилання відгуків на адресу Центрального управління військової освіти Генерального штабу Збройних Сил України (далі – ЦУВОІН ГШ ЗСУ), замовників та органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Підсистема збору, аналізу відгуків на випускників та відпрацювання пропозицій для оперативного внесення змін до змісту підготовки військових фахівців у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО включає:

замовників (співзамовників) на підготовку військових фахівців;

органи військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО;

ЦУВОІН ГШ ЗСУ.

На замовників (співзамовників) на підготовку військових фахівців покладається:

визначення причин виявлених недоліків у службовій діяльності випускників;

відпрацювання пропозицій щодо усунення причин недоліків у службовій діяльності випускників.

На органи військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО, покладається:

виявлення умов та чинників, які негативно вплинули на організацію та здійснення освітньої діяльності, що спричинили недоліки у службовій діяльності випускників;

відпрацювання пропозицій щодо удосконалення організації та здійснення освітньої діяльності.

На ЦУВОІН ГШ ЗСУ покладається:

проведення об'єктивного аналізу відгуків на випускників;

вироблення узагальнених пропозицій щодо:

удосконалення освітньої діяльності у ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО;

організації внесення змін до змісту підготовки військових фахівців.

Відгуки на випускників ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО відпрацьовуються в 3 (трьох) примірниках та надсилаються до 15 листопада:

перший примірник – до ЦУВОІН ГШ ЗСУ;

другий примірник – до замовників (співзамовників);

третій примірник – до органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО.

Замовники (співзамовники), керівники органів військового управління, у підпорядкуванні яких перебувають ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО, відпрацьовують визначені їм завдання, узагальнюють відповідні пропозиції та надсилають їх до 15 січня до ЦУВОІН ГШ ЗСУ.

ЦУВОІН ГШ ЗСУ опрацьовує надані пропозиції та готує проект наказу начальника Генерального штабу Збройних Сил України щодо підсумків аналізу службової діяльності випускників ЗФПВО, ВВНЗ та ВВП ЗВО після першого року військової служби.

Додаток Ж
АКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

вул. М. Грушевського, 5, м. Київ, 01008, www.rada.gov.ua

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
Вербовенка Олександра Павловича
у законотворчій діяльності Комітету Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій

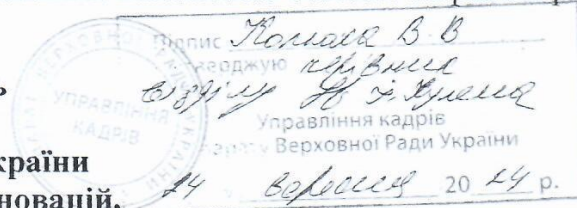
Результати наукового дослідження, викладені Вербовенком Олександром Павловичем у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління «Механізми державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації», засвідчили свою актуальність та використовуються у законотворчій діяльності Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки і інновацій.

Окремої уваги заслуговує запропонована автором модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного й оперативного рівнів військової освіти, що дозволить забезпечувати відповідність навчальних програм реальним потребам Збройних Сил України.

Здійснене автором аналітичне обґрунтування показників потреби Збройних Сил України в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки і оборони є вкрай актуальним. На основі аналізу існуючого стану та перспектив розвитку підготовки офіцерських кадрів в Україні модернізація військової освіти має включати вдосконалення адміністративних та управлінських процесів. Заслужують уваги пропозиції щодо необхідності впровадження стандартів НАТО та модернізації матеріально-технічної бази вищих військових навчальних закладів, що дозволить підвищити рівень підготовки офіцерів та забезпечити його відповідність сучасним вимогам.

Автором проаналізовані діючі системи управління військовою освітою в провідних країнах світу та Україні, науково доведена необхідність пришвидшення інтеграції західних моделей лідерства за стандартами НАТО для підвищення ефективності управління військовою освітою на різних рівнях.

Голова підкомітету з питань
науки та інновацій
Комітету Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій,
народний депутат України
доктор політичних наук, професор

В.В. Колюх

В.В. Колюх

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукового дослідження
ВЕРБОВЕНКА Олександра Павловича в діяльність
 Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України

Цією довідкою підтверджується, що результати наукового дослідження, викладені **ВЕРБОВЕНКО** Олександром Павловичем у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління “Механізми державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації” викликали значний інтерес та впроваджуються в практичну діяльність Департаменту кадрової політики Міністерства оборони України.

Заслуговує уваги здійснений автором аналітичний огляд основних принципів і особливостей механізмів державного регулювання військовою освітою в умовах її трансформації, а також теорії і методології національного урядування військовою освітою, результати таких пошуків слугують додатковим інформаційним джерелом для наукової рефлексії в описуваній царині, для розширення змісту та методологічного інструментарію офіційної науки, для модернізації освітніх програм в військових і цивільних вищих начальних закладах України при підготовці офіцерів та науковців в галузі державного управління.

Науковий та практичний інтерес становить викладене в дисертації дослідження міжнародного досвіду регулювання військової освіти, а також проведений аналіз наукових праць західних вчених з країн НАТО (Сполучених Штатів Америки, Французької Республіки, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та Федеративної Республіки Німеччини тощо).

Запропонований **ВЕРБОВЕНКО** Олександром Павловичем в дисертаційній роботі проект Положення про систему аналізу службової діяльності випускників військових навчальних закладів є актуальним і дозволяє підвищити ефективність використання випускників ВВНЗ в Збройних Силах України, а модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного і оперативного рівнів військової освіти дозволить оперативно реагувати на виклики та забезпечувати відповідність навчальних програм реальним потребам Збройних Сил України.

Директор Департаменту кадрової політики
 Міністерства оборони України

Марк АНДРУСЯК

Міністерство оборони України
 № 220/16/3316 від 20.09.2024 13:57:40 зрп. /

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ
УКРАЇНИ
ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
Код 22991050

№ _____

252168, м. Київ-168

ДОВІДКА

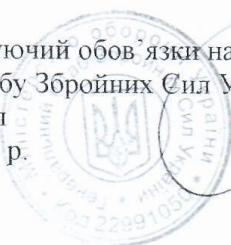
про впровадження результатів наукового дослідження
полковника **ВЕРБОВЕНКА Олександра Павловича** в діяльність
Генерального штабу Збройних Сил України

Цією довідкою засвідчується, що результати наукового дослідження, викладені полковником ВЕРБОВЕНКО Олександром Павловичем у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління «Механізми державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації» викликали інтерес та впроваджуються в практичну діяльність Генерального штабу Збройних Сил України.

Значний науковий та практичний інтерес становить викладене в дисертації обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання військової освіти в умовах її трансформації. Матеріали дисертаційного дослідження використані в процесі запровадження «Програми базової загальновійськової підготовки».

Запропонована полковником ВЕРБОВЕНКО Олександром Павловичем в дисертаційній роботі модель надає можливість досягти високого рівня підготовки фахівців у сфері оборони, а також впровадити системні зміни у підходах до управління військовою освітою, що є необхідним в умовах трансформації українського війська на шляху до професіоналізації за стандартами НАТО.

Тимчасово виконуючий обов'язки начальника
Генерального штабу Збройних Сил України
бригадний генерал
«20» вересня 2024 р.

Олексій ШЕВЧЕНКО

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ
КАФЕДРА
ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ
Івано-Франківського національного
технічного університету
нафти і газу
Код ЄДРПОУ 08368295

“03” 10 2024 р.

№ *fd3*

76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Коновальця, 72 А

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження
ВЕРБОВЕНКА Олександра Павловича “Механізми державного регулювання
військової освіти України в умовах її трансформації” на здобуття наукового
ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 – механізми державного управління

Кафедрою військової підготовки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу (м. Івано-Франківськ) були використані результати дисертаційного дослідження здобувача Національного університету цивільного захисту України ВЕРБОВЕНКА Олександра Павловича на тему: “Механізми державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації”.

Військова освіта – це спеціалізована освіта, яка спрямована на набуття компетентностей у сфері професійної військової діяльності для здобуття відповідних ступенів освіти та/або рівнів військової освіти. Аналіз результатів реалізації Концепції трансформації, свідчить про наявність невідповідності між потребою в забезпеченні ефективної підготовки військових фахівців та удосконаленні механізму державного регулювання військової освіти в Збройних Силах України (далі – ЗСУ) на засадах прогнозування загроз воєнного характеру національній безпеці України, регулювання військової освіти тактичної та оперативної ланок управління ЗСУ.

Вирішення невідповідності є можливим за рахунок розробки методологічних засад інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти, синтезовану моделі підготовки фахівців всіх рівнів військової освіти під час її трансформації в умова воєнного стану в державі, що надасть можливість у подальшому сформувати відповідні параметри та інтегральний показник оцінки та структурно-логічну схему методики оцінки ефективності державного регулювання військової освітою в умовах її трансформації, формуванні порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, ВВНЗ, ВНП ЗВО ЗСУ з питань підготовки військових фахівців та

формуванні стратегічних напрямів розвитку державного регулювання військовою освітою в умовах її трансформації.

Зокрема, кафедрою військової підготовки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу використовувались в навчальному процесі практичні рекомендації стосовно безпосереднього використання розробленого науково-методичного апарату, зокрема щодо: запровадження «Програми базової загальновійськової підготовки», впровадження порядку координації діяльності та організації взаємодії органів військового управління, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти ЗСУ з питань підготовки військових фахівців, запровадження в діяльність Положення про Систему аналізу службової діяльності випускників закладів фахової передвищої військової освіти, ВВНЗ, ВВП ЗВО.

Начальник кафедри військової підготовки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
к.т.н., полковник

Андрій СТАНЕЦЬКИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
АДМІНІСТРАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ТРАНСПОРТУ
вул. Якова Гніздовського, 5, м. Київ, 02094 тел.: (044)207-50-48, (044)207-50-49
E-mail: adsst@dsst.gov.ua код ЄДРПОУ 33145904

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження
ВЕРБОВЕНКА Олександра Павловича
“Механізми державного регулювання військової освіти України
в умовах її трансформації”
на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за
спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Відділом підготовки Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту були використані результати дисертаційного дослідження здобувача Національного університету цивільного захисту України Вербовенка Олександра Павловича на тему: “Механізми державного регулювання військової освіти України в умовах її трансформації”.

Всеохоплююча оборона України, реалізація стратегічного курсу України на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору, суттєва активізація реформ, які необхідно впровадити для досягнення відповідності критеріям членства в НАТО, потребує досягнення у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності та координації спроможностей складових сил оборони України.

Існуюча потреба в досягненні високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії та координації дій під час планування і проведення спільних операцій за стандартами та процедурами НАТО, комплектування вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом, поступовий перехід до професійної армії, виявляють необхідність у науковому пошуку та застосуванні нових, науково обґрунтованих підходів до формування структури системи військової освіти, змісту навчання, пошуку механізмів державного регулювання військової освіти.

Зокрема, в умовах збройної агресії РФ, використовувались практичні рекомендації щодо науково-прикладних положень інституційно-організаційного механізму державного регулювання у сфері професійної підготовки кадрів складових сил оборони України, що орієнтовані на створення системи мотивацій, удосконалення інноваційного, нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення, формування системи консультування і наукових експертиз, розроблення системи

нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі професійної підготовки.

Начальник відділу підготовки Адміністрації
Державної спеціальної служби транспорту
полковник

04.10.2024

Іван ПОПОВ

Додаток И
СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях:

1. Вербовенко О. П. Обґрунтування необхідності вдосконалення механізму державного регулювання військової освіти у Збройних Силах України. *ЧіЗ*. 2024. №1/88. С. 26-31.

2. Вербовенко О. П., Романенко Є. О., Кириленко В. А. Концептуальні зміни в системі військової освіти : монографія. *Moderny Fspekty Vedy* Т. XXXIX. б/в., 2024. С. 97-109.

Особистий внесок: обґрунтовано потребу у дерегуляції державного управління системою військової освіти, що виявляє об'єктивну потребу в розробці інструментальних засобів, використання яких надає можливість удосконалити механізм державного регулювання військової освіти Збройних Сил України в умовах загострення воєнно-політичної обстановки.

3. Вербовенко О. П., Кириленко В. А. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 7 (49). С. 99-109.

Особистий внесок: синтезовано модель механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти під час її трансформації в умова воєнного стану в державі.

4. Вербовенко О. П., Тушко К. Ю. Практика реалізації військової освіти (світовий досвід). *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування»*. 2024. № 7 (35). С. 76-89.

Особистий внесок: проаналізовано специфіку функціонування військової освіти у країнах високого рівня розвитку, обґрунтовано висновок щодо потреби приведення військової освіти до вимог країн членів НАТО.

5. Вербовенко О. П., Гутник А. В., Князев С. М. Обґрунтування

показників потреби Збройних Сил України в офіцерському складі на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2018. № 3(33). С. 119-127.

Особистий внесок: обґрунтовано показники потреби ЗСУ в підготовці офіцерського складу на середньострокову перспективу відповідно до реальних та потенційних загроз у сфері національної безпеки.

6. Вербовенко О.П., Кириленко В.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти *Наукові перспективи. Серія «Державне управління»*. 2024. № 8 (50). С. 74-88.

Особистий внесок: обґрунтуванні методологічні засади інформаційно-аналітичного забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти.

7. Вербовенко О.П. Аналіз можливостей відомого науково-методичного апарату щодо удосконалення державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти в умовах її трансформації. *Успіхи і досягнення у науці (Серія «Право», Серія «Освіта», Серія «Управління та адміністрування», Серія «Соціальні та поведінкові науки»)*: журнал. 2024. № 6(6) 2024. С. 313-332

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Вербовенко О. П., Романенко Є. О. Збройні Сили України увійшли до 20 найпотужніших армій світу. XLI-ої Міжнародної науково-практичної конференції 07.02.2024, м. Анкара (Туреччина). Секція 1 Національна безпека. С. 17-22.

Особистий внесок: обґрунтовано факти на підставі яких ЗСУ доцільно вважати як одну з найпотужніших армій світу

9. Вербовенко О. П., Думенко П.М. Впровадження комбінованого способу здобуття офіцерами Збройних Сил України військової освіти в НУОУ

та ВНЗ іноземних держав. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи* : Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 вересня 2019. Одеса. С. 12-14.

Особистий внесок: розкрито комбінований спосіб здобуття офіцерами Збройних Сил України військової освіти в НУОУ та ВНЗ іноземних держав.

10. Вербовенко О. П. Специфіки військової освіти у США. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: Збірник тез доповідей XLVI Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 220-223.

11. Вербовенко О. П. Система військової освіти Великобританії: Збірник тез доповідей XLVII Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Краків (Польща). С. 235-239.

12. Вербовенко О. П. Система військової освіти Німеччини та Республіки Франція. Збірник тез доповідей XLVIII Міжнародної науково-практичної конференції, 07 серпня 2024. Констанца (Румунія). С. 271-275.

13. Вербовенко О. П. Обґрунтування моделі механізму державного регулювання підготовки фахівців тактичного та оперативного рівнів військової освіти. *Сучасні стратегії сталого розвитку держави та суспільства: наукові горизонти та перспективи* : Збірник тез доповідей Першої науково-практичної конференції за міжнародною участю, 22 лютого 2024. Хмельницький. С. 317-319.

14. Вербовенко О. П., Красота І. В., Черних І. В. Визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою для інженерних військ Збройних Сил України у 2003-2013 роках. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ-початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності* : збірник тез доповідей науково-практичного семінару, 25 травня 2017. Вип. 6. Київ С. 100-104.

Особистий внесок: обґрунтовано підхід щодо визначення потреби на підготовку військових фахівців з вищою освітою для інженерних військ

Збройних Сил України.

15. Вербовенко О. П. Інформаційно-аналітичне забезпечення механізму державного регулювання системи військової освіти. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи* Збірник тез доповідей 14-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07 грудня 2023. Хмельницький. С. 26-28.